

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Свеска VI.

Сарајево, Јуни 1893.

Година VII.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, протопрезвитер.

Нешто о празновјерију и његовим пошљедицама.

Гријеси противни истинитој вјери, по науци православног моралног богословља, јесу: 1) *Безбожје*; 2) *Невјерије*; 3) *Равнодушност у вјери*; 4) *Јерес*; 5) *Празновјерије*; 6) *Двоумљење у вјери*; и 7) *Одступање од вјере*.

Празновјерац је по моралци овај, који чини према ствари каквој оно, што треба да чини према Богу, н. пр. вјерује у њезину моћ, моли се њој, нада се, и од ње тражи оно што му она дати не може. Основ је његовом вјеровању лаж, намјера и сврха да постигне добро или да одврати зло, а пошљедица гријех. Такав човјек може да vara или себе или друге људе, може да се служи апсурдним и најнижим средствима само да задовољи себичности, и да се довије жељене цијељи. Истина је, да средства која воде к сврси могу бити различита и од њих онда зависи пошљедица празновјерија, величина гријеха; али и најнаивније празно-

вјерије има се сматрати гријехом, јер је права вјера од Бога људима откривена и предана истина, а празновјерије увијек је било и биће лаж.

* * *

Празновјерије датира се из давне прошлости, и може се наћи готово код свију народа. Овдје ево само неколико примјера, а историја забиљежила је тога више.

Први историчар и велики јеврејски закоподавац Мојсије (3759.—3879. год. од створења свијета или 1749.—1629. прије рођења Христовог), у свом кодексу о уређењу свештенства, опомиње сипове Израљеве: „*Не обраћајте се к врачарима и гађарима, ниши их питајте, да се не скерните о њих. Ја сам Господ Бог ваш*“. (Ш. 19. 31.) Проста природна религија старих невнабошких народа била је преплетена свакојаким празновјеријем. Погледајмо древну митологију, старе сибиле, пителије, оракула,

(растове додонске и пророчиште делфијско), аугуре („званичне лажљивце римске империје“), ауспиција (*oscines et alites*), харуспексе, — колико има у њима мушке озбиљности и праве божанске истине?! Видјели смо празан плод идеалистичког пантеизма и мистичког политеизма, лаж, мађије и мантика бијаху пуне формуле или средства за пријевару и обмане. Пелија животом плати, шћери његове сасјекоше га и скуваше у мађијама. Сократ, велики грчки мудрац, постаде жртвом предрасуде. На ломачама сажижу пуно невиних жртава, тобожњих вјештица; а Дидије Јулијан (193.), да се одржи на престолу против Септимија Севера, пита за савјет мађионике, које и жртвује нејаку дјецу, неби ли из утробе њихове предвидио какова га чека будућност. Ето докле је могло допријети тапте празновјерије!

А зар није метеорски камен у старо доба био чудо, ког су звали „*bäthylic*“ т. ј. камен с душом, на којем је стајао престо надземних духова, и нијесу ли зар Римљани држали, да је такав камен вјесником највеће несреће?!

Међу празним парадоксама древних времена паћи ћемо „камен мудрости“ (*lapis philosophorum, magisterium mundi*). Оваким каменом могао је човјек претворити просту ковину (олово, коситар, бакар, гвожђе и др.) у чисто злато, лијечити све врсте болести, продужити живот, одржати здравље, љепоту и младост. Алхимија била је позната већ у првим вијековима у Египту, бујна фантазија оријенталних народа даде јој јачи полијет, а већ у V., VI. и VII. вијеку занимаше она у велико Грке и Египћане. Из Грчке пређе у Арапску, а одавде и из Грчке доспије даље у хришћанску Европу. У времену од XIII. до XVII. вијека позната је алхи-

мија већ свима и свакоме. Бијаше окупирали све сталезе и напла заштите у палатама владалачким. Овакав да речем дјетињи посао, по рачуну празновјерног народа, није био на одмет, јер тада неби били Рудолфа II. звали њемачким „*Hermesom Trismegistom*“, који је тобоже после своје смрти оставио 4760 килограма 51 декаграм репродуциранога злата и 3360 кгр. 36 дгр. сребра. Савременици знаду и то, да је дармштатски ландграф Ернест Лудвик ковао дукате од олова и хеске специјес-талире (1717.) од сребра са натписом „*Sic Deo placuit in tribulationibus*“, а цар Фердинанд III. од 1½ кгр. живе репродуцирао је чисто суво злато.

Лијене ли вјештине а примамљива завата! — Па имали ту чуда или мађије какове? Нема, него је то нешто сасвим треће. Алхимисте узимали би за своје експерименте скоро увијек живу и олово, јер те коvine топлином извјетре се (оксидују), па тад није требало ништа друго него присутнима очи заварати и у чинијцу под ретортом пустити по који комадић злата. Нека когод данас покуша тајну и чудотворну силу алхимије, кад је химија (т. ј. кимија) као знаност изнашла да су коvine елементи, па да не прође као њемачко тз. „херметско друштво“.

Шта је у истину „камен мудрости“, из чега је састављен и како се производи, то је све покривено мистицизмом и лажним бајкама, а кад се оне очисте, остаће увијек само толико разлога, да можемо отворено рећи, е је „камен мудрости“ лаж и пријевара. Па ипак поред свега тога вјеровало се осим горе споменутога, још и то, да се црвеном тинктуром таква чудотворна камена може излијечити свака и најопаснија болест, а од изнемоглих стараца и старица начинити момке

и дјевојке. Само три центиграма такове тинктуре, па се може изгубити грба са леђа, добити вид, ма да су очи искапале, нестаће трагова старости, са лица бора и бразда, живићеш до судњег дана и т. д. Кома је по вољи нека зароне у историју алхимије и заустави се код неког Саломона Трисмосина, он ће умјети причати више таквих ствари, — та он је, веле, овим чудним начином подмладио многе старе госпође!

Филип Аурелије Теофраст Бомбаст ab Hohenheim сабрао је тобоже многе чудотворне лијекове, прогласио се првим и најврснијим љекаром, па обећава, да нема болести, које он излјечио неби, и старости, којој неби живот продужити могао. Месмер открива животињски магнетизам и у великом магнету налази центрум, одакле се свакој жељи човјечијој задовољити може. Thurneisen, љекар кнежевског двора у Берлину и пророк из звијезда, прикупио је иметак од какових 100.000 форината својим којекаковим шлепаријама и издавањем свог 20-годишњег пророчког календара.

Није мимоишао Европу ни спиритуализам, тај мистериозни гост, који је дошао да покаже празновјерним људима, како столови играју, или како се може са духовима опћити и мртви призивати. Чине се експерименти са сомнамбулима, који су посредством животног магнетизма падали у најчудније екстазе и дуготрајан летаргичан сан. Родиле се којекака безакоња и чини на уштрб морала и јавног запта. Једна бискупска скупштина овако карактерише такав посао: „*Cum ordinentur media phisica ad effectus non naturales, reperitur deceptio omnino illicita et haereticalis et scandalum contra honestatem morum*“. Енциклика конгрегације јавно тврди, да спиритуалисте варају и заводе

народ: „*Decipiendis ac seducendis hominibus student neoterici plures, rati posse occulta, remota ac futura detegi magnetismi arte vel praestigio, praesertim ope muliercularum quae unice a magnetizatoris nutu pendent*“. У Француској развио се спиритуализам многострано и на најскандаловнији начин, тако, да су полиција и судови, употребивши присилна средства, принијели многе и напорне жртве, само да стану на пут тој безграничној саблазни.

Војсковође и одличнија господа средњег вијека, носе на шеширима или на сребрним или златним штапићима „талисмани“ (парче рога од једнорога), да их неби когод отровао и да се могу сачувати од сваке несреће. Неки кронисте тврде, да се такав рог одмах стане знотити, чим се приближи јелу или пићу, у којем је усото отрова, а човјеку, који је већ окусио отрова служи као лијек вода, у којој се час прије киселио такав „талисман“. Зва се и то, да су многе отмијене госпође носиле на лијевој руци дијаманте или ахате, само за то, да се сачувају од отрова, несносног стања меланхолије, нервозности и т. д.

У западној Африци н. п. оболно опасно краљ, па кад већ не може никакав љекар да помогне, траже помоћи у мјесеца, или духа званог Илого, који у мјесецу пребива и њиме равна. О пуном мјесецу сакупе се женскиње у коло пред кућом болнога, пјевају пјесме и моле се Илогу да им каже лијек. Његово је дрвеће у шуми, његове су траве у пољу, његове су све воде и све ријеке, он мора знати лијека. Па ако већ на земљи нема љековита средства, нека Илого испијели болнога свјетилом мјесечевим. Пјесму прате добоши и пуцњава, а посред кола стоји жена болесна на первима, која је управо за то и примила службу проро-

чице. Упре очи у мјесец, шапће неке неразумљиве ријечи и у томе часу падне онесвијешћена на земљу. Коло игра даље, а за по сата устаје сомнамбула, прича како је говорила са Илогом и како јој именована траву, од које сок да пије болесник па ће оздравити.

Празновјерије најбујније више у критичним и важним моментима живота човјечијега, кад човјеку или имовини његовој пријети опасност какова. Један такав примјер забиљежен је у „Јавору“: — „У Енглеској 1542. године појави се шпанка, која је ужасно усјеве пустошила, одмах се ту нашло људи шпекулативног духа, који нађоше на лијевом горњем крилу писмена I. R. A., а на лијевом доњем крилу нађоше писмена D. E. I. — Кад ова писмена прочиташе, изађоше ове ријечи: Iga Dei, које значи „гњев божији“. Ове ријечи ишле су од уста до уста по цијелој Енглеској и устрашише људе тако, да сав покушај таманења оставише вољи божијој, док најпослије није научењак Ратлеф писањем народ почео одвраћати од таквих бесмислица и позивати га да се лати средстава, која ће таманити шпанку. Сујеверна тумачења брзо се проносе и у најдаљније крајеве свијета; тако 1712. године, учитељ у гимназији у Штетину Павле Јеце, знао је на горњим крилима наћи писмена B. E. S. и тумачио их је народу овако: bedeutet erschreckliche Schlachten, па онда bereuet euren Stolz, beschauet eure Strafe, па онда: Babylon est scortum, и т. д.“ (Год. 1879. стр. 945. и 946.).

Арапин, кад му усјевима пријети опасност од прождрљивих скакаваца, ухвати четири такав пустопитеља, напише им на крила по један стих из корана, који говори у опште против скакаваца, па их пусти, и за чудо, веле, цијела дружба крене другим правцем. Кома је по вољи

може чак и пророкову молитву написати, паицир турити у треку и зајести је у житицу на пољу — па да видиш хоће ли скакавци у то поље!

Кад је оно у XVII. вијеку бјеснила немгла колера у Милану, платило је главом много недужних старица. Празновјерни свијет, умјесто да се оружа против епидемије вршењем радикалних наредба, контумацијом, дезинфицирањем и т. д., сијече и на ватру баца јадне старице са закрвављеним очима, гуравим леђима и обичним брадавицама на лицу, јер то су тобоже спољашњи знаци, по којима се познају вјештице.

* * *

Има ли и код нас Срба празновјерија? Може ли се оно дозволити обзиром на религиозни, морални, социјални живот и на здравствено стање човјека? Забрањује ли празновјерије православна црква?

Прокопије (половина VI. вијека) каже за подунавске Словене, да су признавали једног Бога Грозовника, као господара свемира, приносили му сваке врсте жртве, а поред тога поштовали су и потоке и нимфе и друге неке демоне, приносили им жртве и при тим жртвама чинили разна гатања. Горска вила, вила планикиња, вила у облацима, мдра, вјештице, вукодлаци, аждаје, хале и змајеви, суфенице или рофенице бијаху предметом вјеровања и онда, кад већ нијесу били у заједници. Сјетимо се митологије словенске¹⁾ и њезиних остатака у српским народним пјесмама, приповијеткама, пословицама, у бајању²⁾ и т. д. Па ето тако је то дошло и до нас Срба. Развиле се празновјерије;

¹⁾ *Нанић*. Wissenschaft des slawischen Mythos; Очерк старославянског космологије или митологије — А. Ф. Г.; *Нанић*. Bajeslovny kalendar slovansky.

²⁾ *Вук Караџић*. „Српске народне пјесме“; „Живот и обичаји народа српскога“.

Српкиња га нашљеђује од бабе и матере, она га предаје дјечи својој, а много је придобило и од других страних народа, који су празновјеријем силно заражени.

Врачање дакле и бајање, што га наш народ знаде и употребљава, није никло само на његовом властитом земљишту, него је много тога са стране прикупљено и из других крајева к нама донесено. Лијепо је рекао наш многоуважени књижевник г. Стојан Новаковић: „Кад би се цијела ова врста старе књижевности, у којој је такође највише византијскога и старога источног, по бољим рукописима покупила — тек би се поређењем могло дознати, колико је оригиналнога а колико узајмљенога у ономе, што се по народу баје и врача“¹⁾. Много је враџбинских чарања, гатања и басана остало у Босни и Херцеговини од времена Богумила. Апокрифи попа Јеремије (Руси зову: бугарске басне), записи и молитве о тресавицама, нежитима и педузима живе у народу већим дијелом онако „relata refero“, а гдје гдје чува се још и по који рукопис, по „што рукописи ове врсте тако ријетко до науке допире, каже г. Новаковић, знак је колико се још по народу чувају и колико је до скоро јака била вјера у гатње њихове“. У оваким апокрифима има молитава од главобоље, од бола у носу, од мотре, виле, вјештице, од урока, течења крви из носа, од црва у зубу и т. д.

Много су народног празновјерија прибиљежили Вук С. Караџић²⁾ Вук Врчевић³⁾ и др⁴⁾, а има га и по неким нашим белетристичним листовима⁵⁾. Вук Врчевић

¹⁾ Примјер књижевности и језика старога и српско-словенскога. Биоград 1877.

²⁾ „Живот и обичаји народа српскога“. Беч 1867.

³⁾ „Народно сујевјерије или врачање, слутња и бајање“.

⁴⁾ „Физика“ Јтлнџа Стојковића. Будим 1803; „Живот и обичаји Срба Границара“ Н. Беговић.

⁵⁾ „Глас Народа“; „Лавор“; „Србадија“; „Босанска Вила“; „Хришћански Весник“.

подијелио је народно празновјерије, сакупљено по Боци Которској, Црној Гори, Далмацији и Ерцеговини, на врачање, слутњу и бајање. Па тако се може и данас народно празновјерије дијелити. У нас су многобројна чаровања о годишњим празницима: о Божићу, Богојављењу, Ђурђеву, о Цвијетима, Духовима, Ивањдану; у младу недјељу, сриједу и петак прије сунчана исхода; код вјеридбе и женидбе; код родње и доње; у свима гранама газдинства и привреде; а најобичнији су чаробни лијекови од злих душа. Ко још није чуо да народ говори о уроку, сугребу, невидовним боловима, вртоглавици и сјеку у глави, о прострељеном и надошлом, о учињеном и суђеном, о ономе што се ваља и што се не ваља и о ђаволским маштанијама (привиђењима). К тому ваља прибројати вјеровање у виле, вјештице, мотру, вукодлака, кугу, гвозден-бабу, аждају, змаја, мађионика и т. д. Оминовни знаци могу се показати: на сунцу, мјесецу, звијездама (особито на ренатици), трусу земље и т. д. Из зоологије најчешће: на мачку, зецу, лисици, на неким птицама н. пр. домаћим кокошкама, ласти, кукавици, шареном детлићу, ждраловима, соколу, гаврановима, буљини, кукувији, и т. д. Од инсеката: на куцулу или ковачу (*Anobium pertinax*) буби мари (*Coccinella septempunctata*), мртвоглавцу или вукодлаку (*Sphinx Atropos*), на вјештицама (*Noctuae*) и вјештцима (*Geometrae*). Из билијеског свијета: на ивањском цвијећу, босиљку, напрацу и др. Из минералогije: на олову, коситру, соли и т. д.

Баба Мара тврди и доказује, да је поћу видила, како њена комшиница баба Перса по канану доји краве чак из девете парохije, и то кроз трам, око кога је канап омотала. Зна и то, како ова или она вјештица у селу, често јаше свога

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мужа у гору на ноћни састанак, и како такав сиромашак мора други дан да бљује саму чисту зоб. — Нађе ли се у авлији крастава жаба (*Bufo cinereus*) ваља је ухватити, уста залити растопљеним маслом, и натаћи је на растов колац да не сиса крава; а други дан код које жене у селу буде прегача пробијена и уста крастава, та је без сумње вјештица, што кравама млијеко одузимље. — Дједа Стојан још и данас прича, како му је покојница његова казивала, да је видила једном око пола ноћи, како је из кнежева оцака излетила јашећи на метли његова покојна мати, за коју је цијело село знало, да је вјештица била. — Даље кажу и то, да имућнији људи по варошима имаду под стаклом притворена ђавола и тај им сваки дан по неколико дуката снесе, а хране га само тараном и кашом. — Кад ко убије змију прије Турђева дана, веле, ваља јој дукатом или шкудом одсећи јевик, или кад би који попа хтио (ал он неће) у мјесто дјетета покретити новац, то оваки повци ма да их од себе дајеш сами се врате у џеп. — Има их и таквих, који кад сретну свештеника на путу, враћају се кући, или кад је већ далеко отишао, баце нешто земље за њим, или ако су на колима, тада баце по шаку сијена, само да не буду тобоже тај дан несретни, и да им посао њихов за руком пође и т. д.

Овдје ево само неколико примјера празновјерија, а има тога и више, јер од непрекидних бабских измишљотина бива оно с дана на дан све обилније и напредније.

И сан има своје важно значење у народу, па ћемо тако у неким кућама наћи *мисирске* сановнике са 2474 проту мачена сна. Осим тога пађе се у селу и

по који живи тумач. То су наше „премудре“ баке, које умију за плаћу да одгонетају и протумаче сваки сан. Ко знаде шта је сан и одакле душа узима предмет за снијевање, тај неће тражити, да му га сановници и бабе протумаче. Сном зовемо, вели психологија, онакова душевна стања која настану у човјеку, кад се душа његова у спавању некако привидно одијели од спољашњег свијета. Но наша унутарњост није у истину сасвим одијелена од спољашности, јер спољашњи утисци на чула могу представе узроковати, машту ојачати и тако створити представе посебнога садржаја. Предмет за снијевање узима душа из живота човјечијега, док је човјек још будан био, па онда снажно утичу на сан представе и осјећања у полусну и утисци који долазе од здравога или болеснога тијела. К тому ваља знати, да и препун стомак отежава циркулацију (кружење) крви и чини тежак сан, а ток крви на живце и мозак узрокује притисак и тешко дисање — па то ти је ето она мора што ноћу људе сиса.

Сад нам реците ви, који слијепо вјерујете у сан, је ли паметно и корисно да одгађате ваше послове на други дан, да се бојите отпочети нешто кад је најагодније вријеме, да бацате новац на лутрију, а све само за то, јер повјерљиво примате инструкцију сановника и бенетање баба тумачица?!

Нећу сагријешити, ако овдје споменем превејане туђинце, који о вашарима народ варају и краду на очиглед његове тешко зарађене повчиће. Оваке бадавације посе ува се дресиране мајмуне, или бијеле мишеве, или птице, и пуне кутије „планета“. Људи купе се у гомилама око таква чуда, плаћају по 3—10 новч. да им се извуче планета сретница. Преда

мном је така једна „планета“, а добих је добротом овдашњег црквеног татора. Ево је у цијелости: „Z. Planeta. Vladařica planeta u kojoj ste se rodili srećna je. Vama je sudjeno veliko bogatstvo, ugodan život i ugledna čast. Imate za to mnogo neprijatelja, a susjedi Važi utopili bi Vas u čaši vode.

Čuvajte se ognja i vode jer jedno od ovoga biti će Vaša smrt, a o mladim danima ne idite na razkrižja.

Srećni ste na lutriji, stavljajte i u životu Vašem morate dobiti. 20, 7, 85.“ — (Има, на жалост, таквих цедуљица и ћирилицом штампаних. Ур.)

Па сад узмите да се повјерује оваковој глупости, трицама и кучинама, не би ли био у опасности и онај, који вјерује, његов ближњи, па и имовина онога првога?! Та ми добро знамо колико се код нас троши на лутрије, и кад узмемо у обзир два убитачна прогностикона празновјерних људи: *сан* и *оваке планете*, онда морамо од срца пожелити, да такovo вјеровање у народу што прије престане. Онај Benedetto Gentile, који је први почео да се клади за неколико дуката, чије ће име бити извучено у броју оних 5 сенатора, што су их бирали у државици Бенови између 90 њихових племенитања, није могао ни помислити какoвих ће штетних пошљедица имати његов изум у данашњој малој лутрији. Оваковом игром отимље се годишње сиромашном народу новац на хиљаде, јер, на жалост, сиротиња највише ставља, по свом пошљедњи новчић у колектуру у нади, да ће јој оданде сицнути сунашце среће и огријати њене многе и тешке потребе. Ко год мисли, да

ће у лутрији наћи хљеба и друго, што му за издржавање његово треба, вара се љуто. Закон великих бројева у математици (знаност вјеројатности) учи, колико хиљада људи треба да изгуби, да тек један добије „терно“. И ту ето не може помоћи ни сан, ни слутња, ни нагађање.

Колико и какво поштовање одаје се циганском оракулу, прорицању. Циганке, те женске гризете, умију из карата или из длана (хиромантијом) да предскажу срећу или несрећу, па је чудо да баш те наше пророчице бивају о вашарима тако често лемане? Знаду гдје је големо благо укопано, ал не маре да га откопају, него воле гладне, голе и прљаве скитати се, красти и варати празновјерне људе. Какoвих је страшних и нечовјечних примјера било, гдје су Циганке опустиле домове, разориле кућевни мир, растргле брачну свезу, шта више и саму смрт посипјешиле. У категорију варалица можемо убројати и наше рафиниране сеоске врачаре, картаре и оне бабе, које се баве сличним занатом. Те све знаду и за добру плаћу све ће ти казати, само истине неће. Ма на чему било нађу прогностикон, а као сом ријети кадре су заслијепити и преварити. Није то све. Јави се и какав отрцани путник, бодавадија, да из рожданика или какoве друге сличне књиге пророкује судбину, па тада не фали мастан ручак, пића (док је било), па и добра бакшиша.

Све су то парасити, који се користе глумим празновјеријем, на штету оних, који вјерују, да им добро желе и да ће им истину прорећи.

(Наставиће се).

УСКРШЊА ПОСЛАНИЦА

ПРАВОСЛАВНОГ ЕПИСКОПА ДАЛМАТИНСКОГ И ИСТРИЈСКОГ НИКОДИМА

ПРЕЧАСНОМЕ КЛИРУ И СВЕМУ ПРАВОСЛАВНОМ НАРОДУ ЕПАРХИЈЕ СВОЈЕ.

(Свршетак.)

Чујте, браћо, шта казује у овоме смислу о цркви Јован Златоуст у оној истој бесједи, коју сам прије споменуо: „Поморци“, каже он, „кад су на морској пучини, настоје да чим прије преброде ту пучину и да стигну у пристаниште, а ми међу тијем хоћемо вазда да смо на тој пучини, хоћемо да нас таласи свјетскијех послова непрестано носе... Или зар не знате, да је Бог устројио у градовима цркве управо као пристаништа на мору, како би се могли бар за неко вријеме уклонити од свјетске вреве и уживати душевни мир? И збиља, оvdје човјек нема да се боји ни бурнога кретања морскијех таласа, ни нападаја разбојничког, ни насртаја злочиначког, ни бјеснела вјетрова, ни љутости звјерова, јер је ово пристаниште слободно од свега тога, ово је тихо духовно пристаниште душâ. Па ви сами можете засвједочити истину овога што кажем. Погледајте ево сада, кад сте сакупљени оvdје у цркви, погледајте своју савјест, па ћете наћи у себи потпуни мир; нити вас љутња мучи, нити вас страст дражи, нити вас завист мори, нити вас гордост надима, нити вас сујета једе, јер су све те звјери сада укроћене, и слушање светог писма проникава тихо душу вашу и успављује све те немиле страсти. Па како да не жалимо оне, који могу да тај душевни мир уживају, а не ће и одбјегавају од цркве?“

Послије овога колико могу вриједити сва извињавања овијех, што неће да долазе у цркву с тога ето разлога, што је

Бог свугдје и што Му се човјек свугдје може да моли? Судите, браћо, ви сами о овоме, па нека хришћанска ваша свијест процијени, коквог и коликога смисла могу имати оваква извињавања.

Али није само ово, што дотични наводе, да оправдају за што у цркву не долазе. Уображавајући себе не знам како да су мудри и да чезну за новијем знањем, они нам казују, да не долазе у цркву, јер тобоже знаду добро све, што се у св писму садржи, и о чему се у цркви говори! Овако што говорити и овнјем се правдати, ја просто називљем бесмислицом, па ма ми овај тобожњи разлог наводно најмудрији човјек овога свијета. Ја ћу с драге воље допустити, да су многи код куће прочитали св. писмо и да знаду казивати много чега што се у њему садржи. Али знаду ли они прави смисао његов, и схваћају ли га они онако, како то црква заповиједа? Ја кажем да не знаду, нити ће икада моћи га у православном смислу схватити, ако не буду у цркву долазили и слушали црквено учење о вјечнијем истинама, које се у св. писму садрже. Ја сам имао прилике видјети у кућама некијех нашијех изображеније људи св. писмо, и слушати их како се усхићавају овом или оном књигом или мјестом св. писма. Али чисто ме душа бољела чути, како они о томе говоре и с какве стране о томе суде. Сматрали су на поједине књиге или мјеста св. писма, као на производе пјесничког духа или говорничке способности овог или оног св. пнеца, дивили су

им се полету мисли и вјештини излагања, али није им ни на ум падало да мисле, да се ту садрже она божанска правила и заповијести, по којима човек Хришћанин има да живот свој упоравља, да та правила срцем усвоји и да њима душу своју прокине. Живећи у данашњем свијету, и запремљен сваковрснијем бригаама с једне стране, а с друге сваковрснијем забавама, човек о томе управо и не може без цркве да мисли. Само је црква кадра да поучи човека, шта св. писмо казује о души човековој, о искупљењу његовом, о начину како ће се он удостојити тог искупљења и како ће до блаженог вјечног живота доћи. Само црква је кадра да рајасни човеку божанске тајне, које се садрже у св. писму. Само црква је кадра да му изложи и протумачи све јеванђеоске заповијести и сву снагу њихову, и само она може да га сачува од честог преступања тих заповијести, те тијем од немиповне вјечне пропасти. Казао сам, а сада понављам, да је без цркве немогуће разумијевати св. писмо у православном смислу и у опће познавати га, као што треба. И према томе, као што сам прије рекао, тако и сада кажем, да је никакав разлог онијех, који истичу тобожње своје познавање св. писма да оправдају, зашто у цркву не долазе.

И још нам један разлог неки наводе, за што у цркве не иду. Казују нам: шта ћемо у цркви, кад проповиједи нема, а остало што тамо бива ми већ знамо? Морам одмах признати, да је на жалост потпуна истина, да се код нас ријетко чује у цркви проповијед. Још тога нешто бива по селима, а у варошима и градовима слабо. Али то још није никакав озбиљни разлог, да се не иде у цркву на службу. „Дом божји дом је молитве“, казао је Исус Христос, и дакле ради молитве треба до-

лазити у цркву, независно од свега другог. То Бог заповиједа, а то је и природна потреба душе наше. За што су установљене службе црквене? Осим другог, о чему нас јеванђеље учи, црквене су службе установљене, да се вијерни заједнички моле Богу о миру свега свијета, о добром стању свију цркава и да се све саједине, о цркви и о свијем онијема, који у њу побожно долазе, о свештенству и о властима; да се Богу моле за све градове и за све вијерне, који су у њима, за добро и изобилје земаљскијех плодова, за путнике на мору и на суку, за болеснике, за оне, који неправедно страдају, и да нас Бог по милости и светој вољи Својој спасе и сачува од сваке биједи и невоље, — да нам даде, да све вријеме наше проводимо свето и мирно, да нас вагда чува наш анђео хранитељ, да можемо увијек помоћу Његовом богоугодно живјети и довршити по хришћански живот наш. Па ако су, између другог, за то установљене службе црквене, и ако је ради тога дужан сваки истинити Хришћанин у цркву ићи, тада ја питам, да ли се смије прекршити заповијест Божја и заустити да се заврши ова света хришћанска дужност просто е тога, што сваке црквене службе нема свештеничке проповиједи?

При томе, ако те проповиједи не бива на свакој служби, није сва кривица свештеника, него ваша, моја драга браћо. О Божићу, о Ускресу и о другијем већијем годовима обично проповијед бива. А не бива на недјељнијем службама, и кад су мањи годови, знате за што? За то, што се о већијем годовима скупи више народа у цркви, те је и свештенику мило проповиједати; а на обичнијем недјељнијем службама свештеник нема просто коме да проповиједа. Од неколико стотина народа, што би могло и требало да у не-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

кијем мјестима буде сваке недјеље у цркви, колико га обично свештеник на служби види? Кажите ето ви сами, браћо. Бива их, осим дјака, десетак, петнајест или мало више. Па може ли се милити свештенику, да за тај мали број народа говори проповијед у цркви и да улаже толико труда код куће, док напише и научи ту проповијед? Долазите ви, браћо, редовно на сваку службу у цркву, нека црква буде увијек тако пуна свијета, као што је данас, па вам јамчим ја, као владика, да не ће никада службе бити без проповиједи, а моји ће свештеници, увјеравам вас, најревносније и најрадосније проповједничку своју дужност вршити, ма их то и највећег труда стало. — Нека ми дакле нико не износи за разлог што у цркву не иде то, што нема на службама проповиједи. То је онакав разлог, као и сви остали, које сам напоменуо. И ја ћу стотину пута казати, да то не може никога и никада оправдати да у цркву не долази; а казаћу још, да је то само пуки изговор код неких, тек да ма чиме оправдају преступање једне од основнијех божјих заповијести.

Свијем овим и другим разлозима, који се наводе да се оправда што се у цркву не иде, ја сам увјерен, да ни ви сами, браћо, не дајете никаквога значаја, јер у самој ствари знате врло добро, да то нијесу никакви озбиљни разлози. Прави пак разлог овога нико не ће да истакне, не с тога, што се тај разлог не познаје, него што га није мило истицати. Па истакнућу га ево ја, премда већ у напријед знам, да не ће у опће свакоме драго бити да га чује.

Прави узрок због којег дотични не долазе у цркву састоји се у томе, што они не љубе Бога него љубе гријех. Ово је жалосна истина, али тако је. Ко љуби Бога, тај не може а да не љуби и дом божји; а ко љуби све, осим Бога, тај са

свијем природно мора да буде хладан наспрам божјег дома. Душа човјекова, послје Искупљења, склоњена је к добру. Али кад душу једног човјека заузме нека страст, од куда тада у тој души може бити мјеста за Бога и за служење Богу у цркви? Предмет сваке страсти пријеступан је. Па кад је души драг тај предмет, и кад она хоће да у свој пуноћи у њему ужива, наравно је, да ће она избјегавати све, што може да је укори за пријеступно то њено уживање и што може да је наведе на прави пут, с којег је ради страсти своје сврнула. А гдје се буди у човјеку савјест више него ли у цркви, на црквеној служби, кад свака ријеч позива човјека да позна себе, да позна своје божанско опредјељење? Човјек Хришћанин ово врло добро знаде; па баш с тога, ако му је душа неком страшћу обузета и завољела је гријех, он избјегава на сваки начин цркву и црквену службу. Ето вам, браћо, правога узрока, за што се неки уклањају од цркве и у њу неће да долазе. Па да се некијем начином оправдају у томе пред другима, они измишљавају све оне тобожње разлоге, које смо споменули, а и много других сличних, о којима већ није вриједно ни говорити.

Ово сам до сада говорио о онима, који под разним изговорима не долазе у цркву кад треба, и доказао сам чисто и јасно, да тијем они изневјеравају имену својем хришћанском и да нијесу достојни нашљедници побожнијех предака својих. Али није ово само, о чему сам ја казао да ћу говорити. Казао сам и признао сам, да неки и долазе у цркву, и да кадгођ, као н. пр. данас и о другом већим годинама, има прилично народа у цркви. То је добро. А стојимо ли ми, кад дођемо у цркву, онако као што приличи дому

божјем, и долазимо ли у цркву баш да се Богу молимо? Питање је ово толико исто важно, колико и прво, а можда и важније. Јер колико се гријеши пред Богом, кад се у цркву не долази, толико исто и још више се гријеши, ако се не стоји у цркви оцако, као што то приличи божјем величанству.

Већина нас, браћо, данас долази у цркву и стојимо у њој са свијем не онако и у онаквом расположењу духа, како нам то вјера наша заповиједа и како су то стари наши чинили. Ми долазимо у цркву већином као од неке биједе, те нам се чини, да смо ето не знам како велику жртву учинили, што смо дошли у цркву. Зовне ли нас ко да пођемо на какву забаву или у шетњу, ми се одмах одазивљемо позиву и веселијем лицем идемо куда нас зову; а кад морамо у цркву ићи, тада нас нека зловоља снађе, и десет ћемо се пута зауставити са познаницима, да се разговоримо не знам о чему, прије него што допремо до врата црквенијех. „Бог и црква могу да чекају“, већина ће нас светогрдно у таквијем приликама кавати. Кад звона огласе почетак службе, мало ће нас да баш убрза корак у цркву, него свакако треба да прође бар неколико времена послје почетка службе, и тада се тек накањујемо да уђемо у цркву. Са свијем при томе не мислимо, колико тијем зла чинимо онијема, који су већ у цркви и чијој молитви сметамо, а колико зла чинимо и свештенику, којег се и нехотице нужна најња растресује чеистијем отварањем и затварањем врата и улажењем у цркву, кад је служба већ почела. Зовне ли нас какво више лице на ручак или на забаву, ми смо сваки час са сатом у рукама, да не би ни једнога тренутка закаснили, а кад звоно оглашује почетак службе?

„Бог и црква могу да чекају“, ми смо готови свагда светогрдно да одговоримо. — Дођемо у цркву, и много нас и не прекрстимо се, или ако се и прекрстимо, то сачувај Боже на што је налик оно наше махање руком, којијем тобоже мислимо, да смо се прекрстили. А прекрстити се сваки пут, кад нас свештеничке молитве на то позивају, поклонити главу, кад нам обред црквени то прописује, пратити единымн усты молитвене пјесме на св. служби, — то су већ за нас тако мале ствари, на које заблуђелом разуму нашем чини се да није вриједно ни пажње обраћати; исто као што ми нећемо да обраћамо пажњу ни на дужно цјеливање св. иконâ за вријеме службе. „То је посао онијех старијех баба“, ја сам чуо сто пута из уста нашијех модернијех Хришћана.

Ово је на жалост данас овако код велике већине нас, а поглавито у већијем мјестима, у варошима и градовима, гдје је тобоже интеллигенција! Ово се зове бити Хришћани по имену само, али не у самој ствари. А шта да кажемо о томе, како се ми држимо у цркви? Стојимо у цркви и наслонимо се у столовима на такав начин, да ми не би никако допустили себи тако стојати пред каквијем угледнијим лицем. Обрнути к св. олтару ми нијесмо готџо никада, него гледамо и звирламо десно и лијево, као да смо на пијаци или у позоришту. Па има нас и таквијех, који наше страсти и наше зло срце не знамо ни у цркви укротити. У свађи смо случајно с некијем, па у мјесто да смо се помирили прије него што ћемо у цркву и ући, и у мјесто да се сјетимо да смо пред Богом, који нас суди, ми као да смо синови пакла, а не божја чеда, тјерамо на пропаст душе наше пизму нашу и у божјем дому, те на саблазан свију и на јавну уврједу

Бога живота, окрећемо главу од једнога или од другога, који нам није мио, и показујемо да смо гори од некрета, показујемо да свету цркву сматрамо за огњиште разбојника, а не за божји дом, за дом светиње, мира и љубави у Исусу Христу! А како се, и да ли се молимо за вријеме службе? Молитва код многијех и многијех је девета брига, него све вријеме службе запремљени су или критиковањем овога или онога што је у цркви, или разговарањем са сусједом о разнијем свјетскијем стварима. Посебно ово мора бити наглашено за женске. Дођу у цркву, па тек што су се прекрстиле, а неке и не прекрстивши се, већ им је први посао разгледати остале, како су обучене, какав накит имају, и кад су то разгледале, онда пађу другу или трећу сусјетку, те почну свакојаке разговоре, као да су на улици, и не бојећи се Бога, Који их страшнијем оком Својијем гледа. Њих се ништа не тичу свештеничке молитве, не тиче их се ништа, што тијем сметају другијем побожнијема, што су у цркви и моле се; него без сваког Божјег страха тјерају не престајући свој разговор. Па какви су им разговори? Опрости им велики Боже, јер свака им је ријеч нови grijех, и свака им ријеч само утире пут у вјечну пропаст! Умудри их велики Боже, и опрости им по великој милости твојој, јер не знају шта раде!

Много би још морао говорити о овоме злу, о слабоме штовању и управо омаловажавању дома божјег, које бездушно многи и многи себи допуштају. Али не ћу више за овај пут. Мени је већ тешко на души, што сам и оволико морао споменути, а знам да је и вама тешко било слушати ове моје ријечи, јер нијесмо ипак сви у то зло пали, и има нас још, који знамо као што треба поштовати божји дом. Дужност моја, као чувара благоча-

стија у овој епархији, приморала ме на то, не би ли се дотични освијестили и на прави се пут повратили. Па колико ми је тешко било ово, толико ми је теже на души, кад се сјетим казне, која чека оне, који дом божји омаловажавају.

Св. писмо старога завјета пуно је мјеста, која нам казују за велике казне, којијем је Бог подвргавао оне, који су само и погледом својијем показивали, да не штују као што треба дом божји. Ја не ћу сва та мјеста да привођим. Сјетићу вас само на познати вам поступак Исуса Христа са онијем трговцима који су продавали разне ствари у Јерусалимском храму. Исус Христос, вазда миран и кротак, великодушан у праштању, понизан и послушан до смрти, нашао се ипак побуђен да своју срцбу покаже. И ту срцбу Његову могло је да изазове само омаловажење дома божјег. Бичем је Он изагнао из цркве све оне, који се усудише да продавањем разнијех ствари у цркви (управо около цркве) оскврне светињу цркве. И помислите, браћо, да то још није била права хришћанска црква, него тек пределика ове цркве, у којој Он Сам данас обитава и у којој Сам Себе приноси на жртву за спасење наше. А шта би Он урадио, какав ли гњев не би показао према онијем, који дом Његов, Његову цркву, данас претварају не у трговачки дом, него, као што каже *Јован Златоуст*, у дом сваке скаредности и сваког безаконја? Помислимо, браћо моја, на ово, па се сјећајмо и онијех страшнијех ријечи, које нам св. писмо по овоме предмету пред очи ставља. Проклетъ чловѣкъ творай дѣло Господне съ некрѣпнѣмъ (Јер. 48, 10). Проклетству подвргава вјечна истина сваког онога, који чини дјело божје као што не треба, а посебно, који не штује божји дом, који га скврни, било тијем што

WWW.UNILIB.RS

немарно у њему стоји, било чинима, који нијесу њега достојни. Мени је мучно било изустити ове ријечи *проклетства*, али божје су то ријечи, па пред њима морам и ја и сваки да главу преклонимо!

Па имајући све ово пред очима, хоћемо ли, драга моја браћо, хтјети да будемо немарни према цркви светој, хоћемо ли хтјети да стојимо у њој као што светињи не приличи? Не и никада. Него знајући, да је божја ријеч непромјенљива и да преступање заповијести божје прије или послјје бива тешко кажњено, ми ћемо долазити свагда у цркву и владаћемо се у њој, као што нам Бог заповиједа и као што нам у томе безбројне примјере дају наши стари, побожни Срби. Тијем ћемо се сачувати од оног проклетства, којијем вјечна Истина пријети немарнијема насрама цркве свете, а тијем ћемо доскочити и многијем нашијем данашњијем друштвенијем невољама, јер, да кажем ријечима *српскога Златоуста*, „ми смо народ сиромашан, сиротиња је биједа највећа, а слободом закона, једнаког за све, упућени смо, да се сами за се, па и за то старати морамо, како савладати биједу ту. Ма такво старање наше за све то је наше, све би нас заједно нашло на окупу онда тек, кад бисмо марљиво слушали слово божје. На слушању тога отимала би се све боље и боље она хришћанска мисао, оно свето осјећање у нас, да смо ми сви једна породица, једнога имена и поријекла на милости божјој; као такви слагали бисмо се ми онда лакше, и састајали би се у друштва и задруге, што потпомажу општу вредноћу, општу радиност свију, да свако радити може, да свако стећи може лакше, него што могу учинити поједини; да нас не мори очајавање код здраве свијести, и руку, и ногу; да нас не ију једног по једног митари и каматници некрштени и

крштени, и не продају нам у безцјен куће и њиве наше, исисавајући и трошећи сву снагу сиротиње наше за своје полове и свој напредак. Било би ту онда и нас: и штедионица, и друштва радиности, и општинских магацина, и задруга радничких, и свега и свачега, да не бисмо доснијевали, као што доснијевамо данас другоме на врата. Иметак наш подизао би се, и с њиме и опште благодатање свију нас, па би и свакоме појединоме од нас, у општем добру свију нас, онда боље било! Е, каж'те ми сада, куда би за науком слова божјега таквим путем путујући, доспјели онда ми? . . . Како би друкчије било, кад бисмо ми марљивије долазили у цркву на слушање слова божјега! Ту бисмо ми све већма и већма јачали у смирености хришћанској чујући, како се гордима противи Господ и ублажава ништету духовну; и радије бисмо онда попунтали један другом, и радије састајали се на општем олтару цркве, народа, кад бисмо поред порастјеле своје снаге у врлини тој хришћанској, поштовали боље један другога. Па каж'те сад сами, таквим путем путујући за науком слова божјега, куда бисмо ми доспјели онда?“¹⁾

Послије ове златне поуке, дај да завршим.

Црква нам света казује данас, да Христово васкрсење агђелы поютъ на небеси, те додаје молитву Исусу Христу: и насъ на земли сподоки чистымъ сердцемъ Тебе славити, да и нас удостоји, да Га можемо чистијем срцем славити. Ми смо се ево у приличном броју састали данас овдје, да прославимо Христово васкрсење, и ја вјерујем да сви то радосно данас чинимо. Али потпуна ће та наша духовна радост моћи бити и чистымъ сердцемъ ми

¹⁾ Епископа *Геофана Живковића* бесједа на ваведеније св. Богородице (Проповједник, стр. 330—331).

Ћемо то моћи учинити само тада, ако ми будемо славили Христово васкрсење кроз сву годину, а не само данас. Света црква сматра, као што и јест, данашњи празник првијем и главнијем између свију другијех празника, те да би вијерни синови њени могли одавати овоме празнику оно поштовање, којег је он као празникѡвѡх празникѡх и торжество всѡхѡх торжествѡх достојан, она је законом одредила, да му се успомена има славити сваког седмог дана у седмици, дакле сваке недјеље. Овај је закон свет и непромјенљив, јер је божји закон (Исх. 20, 11. Кол. 2, 16); и ко га тачно и ревнсно не извршује, тај не може казати, да се од Бога удостојио, да потпуно чистимѡх срдцемѡх слави данашњи празник. Па ето и за то, драга браћо моја, поред осталог, што сам до сада казао, ми морамо настојати, не само о великијем годовима, него и сваке недјеље да се искрено и ревнсно одазивљемо гласу цркве, кад нас на молитву

зове, и да побожнијем нашијем стојањем у цркви одајемо јој оно поштовање, које јој приличи, као божјем дому и као мјесту, у којем се приноси за нас жртва умилостивљења. Овијем ми ћемо се удостојити, да чистимѡх срдцемѡх како данас, тако и сваке недјеље, можемо у пуној духовној радости славити почетак нашега спасења, Христово васкрсење.

Овако радећи, ми се можемо са пуно поуздања у Бога надати, да ће благодат Његова обилата бити над нама и над народом нашијем; да ће се хришћанска љубав и стални мир међу нама утврдити, да ће нестати црне неслоге, која нас од Косова до данас ево гони и тамани, — и да ћемо свијетли данашњи велики дан сваке године то сретније и задовољније дочекивати. Амин.

У Задру 1893. године.

Никодим,
епископ

На гробу

блажено-почившег узор-Србина проте сарајевског,

Стевана Баковића.

1797.—1893.

Кад-но ропства облак густи,
Српско небо скрио бјеше;
И душмани кивни пусти,
Све што ј' српско срушит' хтјеше.

Са тугом си тад' у души,
Глед'о патње рода свога;
Ће с' сузама Србија гуши,
Од зулума бијеснога.

И кад народ већ у ропству,
Очајават' тужан поче;
Као звјезда преодница,
Ти му бјеше добри оче;

Ко служител' светог храма,
Добар пастир стада вјерна;
Утјеха је била сама,
Свака твоја рјечца смјерна. —

Тјешно си проповјед'о,
Разгонио с' срца тморе;
Са насладом свако ј' слуш'о,
Очишке ти разговоре. —

Сносно си све теготе,
Неуморно служише' роду;
Избављао и животе,
Пушћ'о робље на слободу.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Служио си љета многа,
Српском роду све на дику;
Радећ' ревно, хвалећ' Бога
Православљу на бранику.

* * *

Па му кажи да још Србин,
Православље свето брани;
И науку светог Саве,
У срцима чистоу храни . . . . .

* * *

† Прото Стеван Баковић.

Ти премину оче прави,
Душа твоја оде горе;
Светом Сави српској слави,
У дивотне рајске дворе. —

* * *

Моли за нас светог Саву
Нек пред Творцем молбу чини
Да нам Српство буде чило,
И да с' духовно сједини . . . . .

М. Н.

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

О разлозима који раскидају брачну везу, и о судском поступку у парници за раскид брака.

Написао: Тома Алагић, прота, професор Богословије.

(Наставак.)

V. Кад нестане мужа и не зна се за њ.

И грађански и црквени закони праве разлику, кад нестане човјека ожењена, који није у војничкој служби, и кад нестане ожењена војника. По старим римским законима, жена је могла поћи за другога човјека, кад јој је нестало мужа, који није био у војничкој служби, и кад је добила глас, да јој је муж умр'о, и није била кажњена, кад се тај глас касније није обистинио. Али жена војника, који се изгубио, могла је тек послје *пет* година поћи за другога. Цар Константин († 337. год.) допустио је био, да се може така жена преудати и послје *четири* године под погодбом, да открије своју намјеру прије војничкој власти. Цар Јустинијан мислећи, да је тај закон претежак за мужеве војнике, наредио је¹⁾, да се жена изгубљенога војника не може прије удати за другога, док се не наврши *десет* година, и то тек онда, кад муж на толике позиве своје жене, да се врати к њој, никако не одговара, или одговори, да не жели више с њоме у браку живити. Ово је требала жена пријавити војничком заповједништву, и за тијем предати цару молбу, да може ступити у брак с другијем човјеком. Касније је измијенио сâм цар ту своју наредбу у новели 117. и заповиједио, да жена чека мужа ма колико дуго остао на војци, и кад не би никаква гласа о себи давао; а да се може удати за другога само онда, кад добије од војничкога заповједништва писмено увјерење, да јој је муж заиста умр'о, или погинуо. Оваки пропис и данас постоји, и жена би могла само послје дугога чекања и распитивања за свога мужа, по *увјавности* и *допуштешћу својих власти*, ступити у нови брак.

Правила црквена држе за прељубу, кад се жена, којој је муж отишао на пут и не јавља се, састави с другијем човјеком, не чекајући повратка свога првога мужа, или да се увјери о смрти његовој²⁾. Жени изгубљенога војника заповиједaju, да чека док јој се муж не врати; а допуштају јој, да ступи у нови брак онда, кад

добије поуздану вијест о смрти свога мужа, или је барем са свијем вјеровати, да је умро или погинуо, а жена га је чекала толико времена. А ако се војник, за кога су мислили да је умр'о врати, а жена му се међу тијем удала, правила му допуштају, да узме своју жену натраг, *ако хоће*, ако ли неће, он је одбије по горњим правилима, као и по 9. и 21. правилу Василија Великога због прељубе, коју је према њему учинила. Ако жена не ће, онда је муж тужи због прељубе, и брак се раскида. Ако ли је узме, онда брак његове жене са другијем не вриједи, а жени се даје опроштај као и њеном другом мужу због *незнања*, ако се т. ј. била преудала послје дугог чекања и распитивања за свога мужа, и ако је вјеровати било, да јој први муж није више у животу. Ако се пак саставила с другим, не чекајући мужа с војске и не распитујући за његов живот или смрт, онда правила означају тај поступак *као прељубу*, која се не може опростити³⁾. По томе, кад је њен муж опет не прими натраг, њен се други брак раскида, а њој се забрањује по ново у брак ступити, ако јој у току времена услјед њеног покајања и поправке не би од власти та казан ублажена била. Ово исто вриједи и за смијешане бракове, дакле без обзира, које је вјероисповјести муж или жена; и ако би се брак раскинуо по повратку мужевљевом, остају као законита само она дјеца, коју је мати породила у другојем браку.

Василије Велики у 31. правилу говори: „Жена, којој се муж удаљио и не јавља се, ако се састави с другијем човјеком, прије него што се увјерила о његовој смрти, чини прељубу“. А у 36. правилу: „Жене војника, које су се удале, што о својем мужевима нијесу имале вијести, подлеже оном истом суду као и они, које, кад им мужевни путују, неће да дочекају њиховога повратка. Снисхођење се неко у овом случају може имати тек онда, кад се са неком поузданошћу држи, да је муж умр'о“. — Трул-

¹⁾ У новели 22. гл. 14.

²⁾ Вас. Вел. пр. 31. и 36.; трул. сабора правило 93.

³⁾ Испор. Zhishman спом. дјело стр. 762.; или Бердникова Кр. к. цркв. права, Казань 1888., стр. 113.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ски сабор у своје 93. правилу наређује; „Жена, које муж на пут пође и за њ се не зна, пак она се, и не дочекавши, да се одостовјери смрт његова, с другим саставила, чини прељубу. Под исти суд потпадају и жене војника, које се удају, јер о мужевима својима вијести немају, исто и оне, које, кад им мужеви путују, неће да дочекају њиховога повратка. Снисхођење се неко у овоме случају може имати тек онда, кад се са неком поузданошћу држи, да је муж умр'о. Она пак, која се по незнању удала за једнога, кога је жена за вријеме оставила, пак послје буде отпуштена од истога, јер му се прва жена повратила, премда је у блудочинство пала, али пошто је то било по незнању, брак јој се не забрањује; боље је у осталом, ако тако остане. Али, ако се послје некога времена поврати војник, чија је жена, због дугог одсуства његова, пошла била за другога човјека, тај војник нека узме опет, ако хоће, своју жену; при чему нека се њој удијели опроштај, обзиром на њено незнање, а исто и мужу, који се другим браком с њоме саставио“. Ово 93. правило трулскога сабора протумачиле су грчке канонисте: Зонара, Аристен и Валсамон овако:

1. *Зонара*: Ако се жена, којој се муж удаљио и за дуго се не враћа натраг, прије него што се увјерила о смрти свога мужа, састави са другим, то она чини прељубу. И жене војника, ако ступе у брак са другим, кад се не зна за њихове мужеве, чине прељубу. У осталом према њима правило показује више снисхођења с тога, што је вјеројатније да су војници на војсци умрли. О томе говори и св. Василије Велики у 31. и 36. правилу, које је овај сабор пренио у своје правило од ријечи до ријечи. А грађански закон, гледајући на жене изгубљених војника, оштро им забрањује да ступају у други брак, чим чују за смрт својих мужева, без да су се држале прописа, који су у 117. новели, која је смјештена у 28. књизи Василика¹⁾, у седмом натпису, 3. глави. Кад која жена, говори ово правило, живи с човјеком, кога је жена за вријеме оставила, не знајући за то, па послје буде отпуштена од истога, јер му се прва жена повратила, та треба да буде осуђена због блуда, а не због прељубе, и ако хоће да ступи с другим у законити брак, не треба јој то бранити. То је управо 48. правило

Василија Великога, које је тамо пространије и протумачено. А кад жена војника, мислећи, да јој је муж умр'о, пође за другога, а послје дође исти војник, може је узети за своју жену ако хоће, и њој се даје опроштај ради незнања тијем, што не потпада под епитимију ни човјек, који се с њоме вјенчао“.

2. *Аристен*: „Жена, којој се муж удаљио и не зна се за њ, ако узме другога прије него што се увјерила о смрти свога мужа, чини прељубу; но муж по повратку своје, може је узети ако жели. Са овиме правилом слаже се и 17. новела Јустинијанова, која је ушла у натпис седми 28. књиге Василика. Јер и она заповиједа, да кад има жена војника за мужа, који је отишао у рат, и послје дозна да је преминуо, не може иначе ступити у други брак, док не добије увјерење од заповједника те пуковније, у којој је служио њен муж, који пред св. јеванђељем и званичним писмом доказује, да је њен муж заиста умр'о; и кад добије таку свједоцбу, ваља послје тога да чека, док не прође година дана. А ако ступи у други брак без ове предосторжности, то и она, и човјек, који је узме, казне се као прељубочинци. А ако испуни жена све што је прописано, и касније се покаже, да су заповједници лажну свједоцбу издали, то се по наредби новеле отпуштају из војничке службе и плаћају глобу од десет литара злата опоме, за кога су лажно казали, да је умр'о; а новела му не брани, да опет узме своју жену, ако жели“.

3. *Валсамон*: „Неке су жене, којима су мужеве одлазили од куће, или су отишли као војници, па су остајали, не јављајући о себи ни својим женама, ни коме другоме, ступале у брак с другим без да су се увјериле прије о смрти својих мужева. Правило говори, да се по повратку мужева такве жене казне као прељубнице с тога, што нијесу чекале док сазнају за смрт својих мужева; јер што се мужеве удаље на дуже времена, и што се не зна за њих, да ли су живи или мртви, не може служити за оправдани разлог за други брак. А она, која је по незнању ступила у незаконити брак, може бити са онијем, кога је жена за вријеме оставила, и која је послје отишла због тога, што се прва жена вратила и зажелела, да опет живи са својим мужем, — гријешила је не прељубом, него блудом, јер је незнање извињава, и по томе није јој забрањено, да се с другим

¹⁾ Царскијех књига.

законито вјенча. Погледај још и 46. правило Василија Великога. У осталом оци дају савјет тој жени и предлажу, да се не веже са другим, него да остане у уздржљивости и да очисти свој гријех кајањем. И војнику, који се поврати, оци су допустили, да може, ако хоће, позвати к себи своју жену, која је пошла за другога, и којој треба опростити, *јер је изгубила била наду у повраћање свога мужа*; исто тако треба да добије опроштај и човјек, који је ступио с њоме у други брак. Кад је то тако, може ко запитати: *Зашто горње правило говори, да жена, како човјека, који се удаљио од своје жене, тако и жене војника чине прељубу, кад ступе у брак са другима прије потпуног увјерења о смрти својих мужева; а последије одређује, да се да опроштај жени војничковој и ономе, који се везао с њоме другијем браком?* *Ријешење*: Велика је разлика између жене војничкове и друге. Јер прва, пошто јој је војно отишао на војску, мисли на смрт његову, као што и ово правило, говорећи о војнику, каже од ријечи до ријечи ово: *мо овдје је могуће имати неко снисхођење према шаком поступку, т. ј. жена изгубљенога војника достојава се снисхођења услед веће вјероватности, да је њен муж умр'о, као што прописује 31. и 36. правило Василија Великога. А друга не може истицати тако што; јер је од онога самога дана, кад се муж удаљио из њеног дома, знала, да се удаљио не знајући гдје ће бити, и по томе није достојна снисхођења. Поврх тога може ко запитати: Пошто брак, који је закључен између слободне жене и човјека, кога је његова жена оставила, не вриједи, какав је основ, да не ступи у брак с другим мужем, кад није знала за први брак човјека, који је остављен?* *Ријешење*: Неки су говорили, да је та жена, и ако услед незнања није учинила прељубу, допустила блуд, и да се као блудница подвргне епитимији по правилима о блудочинству, и да по томе не треба да ступи у брак, јер се налази ван ограда црквене. Оци, рјешавајући и то, казали су, да, — премда је то блудочинство било, но пошто та жена није на блудни начин везана, него законито са онијем, кога је жена оставила, — не треба да буде подложна епитимији, као блудница, него треба да се удостоји црквеног опћења, и не треба јој бранити да ступи у нови брак с другим. А да не би изгледало, као да подстичу жене на нескрмност, казали су, да је

боље, ако буду живиле у тишини; јер и ако су згријешиле по незнању, но из обзира на њих саме, тај први брак, који не вриједи, ипак се држи за први брак, и оне не требају да ступају у други брак, ако неће да потпадну под епитимију двобрачних. — Још ће ко запитати: Хоће ли добити снисхођење, који је по незнању узео жену војника? *Ријешење*: Са свијем; јер кад незнање иде у прилог жени, то далеко више треба да је прост од осуде муж, који је узме, јер он није ни морао знати за то. — А шта онда, кад војник неће да узме назад своју жену? У томе случају поступаће се по одредби правила; али кад је неће да узме и жена остане живити с другим мужем? *Ријешење*: По повратку војника други се брак одмах раскида, и ако је војник хоће да узме, има право да то учини, а ако не, не треба да живи ни с другим мужем. Још јасније: Ако продужи живити с другим мужем, онда није достојна снисхођења, него је треба казнити као прељубницу. Јер по ријечима отаца, онима се даје опроштај, који су оставили одмах други брак и признали гријех својега незнања, а никако онима, који сеprotиве и воле да чине прељубу. Тако говори правило. А грађански закон, т. ј. 3. глава, 7. натп. 28. књ. (Василика), то је 117. новела Јустинијанова, говори, да жене војника, који су у рату или су уписани у војничку службу, и другијех, чекају на повратак својих мужева, ма колико времена прошло; па и кад добију писмено увјерење о смрти својих мужева, да чекају још *годину*, и последије тек допушта им се брак са другим људима, и више га не треба раскидати. У осталом 22. новела Јустинијанова, т. ј. 5. гл. 7. натп. 28. књ. (Василика), одређује, да жена или муж чека *пет година*, ако би које од њих било *заробљено*, и не би се знало да ли је живо; а кад *мине 5 година*, да могу ступити у други брак. Прочитај ту новелу, као и 33. новелу Лава Мудрога, у којој је одређено, да се не раскидају бракови под изговором ропства, и лицу, које је остало слободно, не допушта се, да улази у друго супруштво; а ако се и свеже с другим, то лице, које се вратило из ропства, има право опет позвати к себи свога друга и растргнути други брак. И тако кад правило одређује све, што смо горе казали, а закони прописују, што је овдје сад написано, може ко запитати: Чегга ћемо се ми држати? Ми одговарамо: И онога, што је

у правилу, и онога што је у законима, свакога у своје вријеме. На основу правила можемо да назовемо прељубницама жене, о којима говори правило, т. ј. које ступају у брак с другима, прије него што су добиле потпуно увјерење о смрти изгубљенијех својијех мужева; а то исто прописују и новеле. По жену војника, која је ступила у брак против прописа новеле, ми не удостојавамо снисхођења, као што не кривимо жену, која је поступила по одредби новеле. У осталом кажи, да мужевни свију у опште жена прељубница имају право, да по своје повратку опет приме к себи своје жене, а не само војници, по гласу речене 117. новеле, која је у изводу смјештена у 3. глави 13. натп. ове збирке. А пошто правило ништа не одређује односно заробљеника, а споменута Јустинијанова новела одређује, да лице слободно треба да чека *пеш* година, и послје тога да може без сметње ступити у други брак, којој одредби са свијем противрјечи 33. новела императора господина Лава Мудрога, говорећи у опште, да онај, који је био заробљен и вратио се, има свагда право да привове к себи свога брачнога друга; то гледајући на ово реци, да је наредба Јустинијанове новеле изгубила силу, јер је замјењена споменутом новелом госп. Лава Мудрога. При томе наилази на противрјечије у претпошљедњој одредби 13. главе, 37. натписа, 60. књиге, гдје се говори: Ако жена добије лажну вијест, да је муж који ју је оставио, давно умр'о, и повјеровавши томе гласу, без обмане ступи у брак с другим, не подлежи казни; но реци, да је тако писало у Дигестама, а сад да је измјењена поменутијем новелама⁴¹⁾.

Касније се црквена пракса одлучила за *пеш* година, кад човјек никаква гласа о себи не даје. Ово је, као што свједочи Мануило Малакса²⁾ ријешило сабор, који је држан у Цариграду 1554. и одредио, да буде у будуће *право и закон у великој католичкој цркви*³⁾.

Грађански закони данас ишту, да супруг који је остао, ако жели ступити у нови брак,

ваља да докаже, да је изгубљени брачни друг заиста умр'о, или ако не може доказати, да моли прије, да суд прогласи смрт његову, као што то бива и онда, кад се тражи прави власник и наслједник каква имања или дужник због употребе и уживања некијех ствари или некога посједа. Опћег грађ. зак. за цар. аустријску § 24. гласи: „Кад се породи сумња, да ли је одсутни још у животу или није, тада се замишља његова смрт у овјем приликама: а) кад је прошло осамдесет година од његова рођења, и мјесто његова пребивања већ десет година није познато; б) без обзира на вријеме од његова рођења, кад се не зна за њега пунијех тридесет година; в) кад је у рату тешко рањен, или кад је био на лађи, која је пострадала, или близу које друге опасности по живот, и од тога доба за *три* године не зна се за њега. У свиња овјем приликама може се тражити и предузети проглас смрти, пазећи (§ 277.) на оно, што је одређено“. А § 277. одређује ово: „Тражи ли ко, да се судски прогласи смрт одсутнога по ономе што закон одређује у § 24., то има суд најприје да именује старатеља одсутноме; за тијем преко новина и власти, да га позове *едиктом*⁴⁾ уз припомену, да ће га суд, ако се не јави за годину дана или на други начин не обзнани суд о своје животу, за мртвог прогласити“. Проглас смрти бива: а) на основу *смртног листа* или на основу свједоче од стране позване власти, да је дотични супруг претрпιο смртну казну; б) на основу сумње да је у животу, кад је правно и законито изречена; в) на основу исказа од стране свједока, за које је посебни поступак прописан у двореким одлукама од 28. новембра 1825. и од 17. фебруара 1827. Но с тијем, што је проглашен одсутни супруг за мртвог, није још дано право другоме присутноме, да ступи у нови брак. § 112. каже: „Сами свршетак времена, послје кога § 24. одређује, да се прогласи смрт, и за које је неки супруг одсутан, не даје још другој супрушкој страни право да мисли, да је брак раскинут, и да може у други брак ступити; кад пак ово одсуство таке прилике прате, које немају никаква основа, да се сумња да је одсутни умр'о, тада се може код суда онога котара, у коме станује супруг, који је остао, тражити судска изјава, да треба одсутнога за мртва држати и брак раскинути“.

¹⁾ „Правила“ В.ш. III., стр. 574. и даље.

²⁾ У своје понок. гл. 229.

³⁾ Ὡς δικαία καὶ νόμιμος παρὰ τῆς καθολικῆς μετὰ τῆς ἐκκλησίας. Zhishman: спом. дјело страна 766., примједба 5).

⁴⁾ Едикт је јаван званичан позив.

— Ако још није постављен старатељ, да пронађе човјека, кога је нестало, и одсутни се не јави за годину дана по § 277., онда наступа одредба § 113., који гласи: „Послије ове молбе поставља се старатељ, да тражи одсутнога, и одсутни се позива едиктом, који се јавно увршћује у новине, по потреби и у стране, да се кроз годину дана јави, са додатком, да ће едикт, ако се за ово вријеме одсутни не јави, прогласити смрт“. § 114. поменутога грађанскога законика каже: „Ако је то вријеме прошло без успјеха, то треба на поновну молбу супруга, који је остао, поставити одвјетника, или другог човјека, који је правичан и који разумије, да брани брачну везу, и да се по свршеној расправи рјешити, да ли да се молба уважи или не. Допуштење не треба странци одмах објавити, него предложити, да га потврди највиши суд“. — За војничке особе вриједи војнички суд по дворској одлуци од 4. октобра 1803.¹⁾ за покрајине, у којима конзисторије не рјешавају брачне парнице. Ма које вјере био супруг, који је остао, има право да иште, да се мртвим прогласи његов друг, који је толико времена²⁾ одсутан, и да му последије тога позване власти допусте ступити у нови брак. Само се по себи разумије, да духовни суд не може прогласити некога за мртвог, већ може само допустити, да присутна страна ступи у нови брак, пошто се докаже, да је одсутни супруг умр'о или погинуо.

Код нас тече поступак у главноме онако, као што прописује грађански законик за краљевину Србију. § 95. овога законика говори: „Ако би који супруг или у роство пао, или би по своје дјелу са знањем власти куда отишао, па би га нестало, нити би се доказало, да је са злом намјером супруга свога изневјерити хтио, и куда тумарио, онда ће оставши други супруг тек по истеку пуних 6 год. од времена одсуства друга свог моћи дати молбу духовноме суду поради разведења брака свог, који ће суд, почем и средством новина, и иначе средством земаљских власти, отсуствујућег потражити, и овај се за једну годину не нађе, нити му се јави или предстане, к разведењу брака приступити, и

¹⁾ Испор. К. Кузмана спом. дјело § 90.

²⁾ По закон. зборницима од веће вриједности (номоканон натп. XIII., 2.; Арменопул књига IV. и т. д.) и по давнашњој пракси наше православне цркве, пет година.

остављеној страни дозвољење за други брак дати. Но при свем том ако се последије оваковога дозвољења и закључења другог брака супруг отсуствујући поврати, има власт друга свога, ако хоће, у брак узети, ако ли не ће, а он добија дозвољење са другим лицем у брак ступити⁴ као што ће то у првом случају добити и онај, који је иначе невин, напавши се са супружником овога, у брак ступио и с њим живио“.

Ради карактеристике спомињемо, како овај предмет расправља *обичајно право јужних Словена*. Често је било н. пр. у Војничкој Граници, да је жена ступала у брак за живота свога првога мужа, за кога је мислила да је умр'о. У недавно вријеме сви су готово народи Војничке Границе учествовали у рату аустријскоме у Италији и многи су војници, који су били тешко рањени, пали у руке Талијанцима, који су их држали код себе дуго вријеме као болнике или заробљенике. Њихови другови, који су се вратили у отаџбину, тврдили су, да су их видели, кад су на бојном пољу погинули, а сами војници, за које се мислило да су умрли, никаква гласа нијесу давали о себи. Било је међу њима и такијех, који су остајали по 15 година у туђој земљи, не јављајући родитељима ништа о себи. За таке се могло мислити, да су умрли и на тај су начин могле многе жене у Војничкој Граници ступити у други брак за живота својих мужева. Вриједно је да споменемо овдје нешто, гледајући на вриједност другог брака, о народном суду у Лици. Први муж неке жене, враћа се к њој годину дана последије њеног другог брака; но сеоске старјешине одлучују, да жена треба да остане са другим мужем с тога, што је с њиме имала дијете, а с првијем никад. — Други случај: Жена, мислећи, да јој је муж умр'о, имала је везу с другим човјеком, с којим је и дјецу рађала. Кад јој се муж повратио, она је побјегла овамо у Босну, и тада је он добио право, да ступи у други брак. — Исто су тако у Херцеговини и у Црној Гори допуштали, да ступе у брак и жене мужева, који су оставили свој завичај, и кроз дуго година нијесу дали гласа о себи. Ако се последије муж повратио у своју домовину, то се у своје вријеме и њему дало право да закључи други брак. Такм је обичај и у Бугарској. Бјеше случајева, да је први муж примио назад своју жену заједно са

дјецом из њена другога брака. А кад жена не знађаше, на што да се одлучи, кога би одабрала од своја два мужа, старјешине села свагда су одлучивале у корист првога мужа, макар да је други био закључен с благословом архијереја,

јер народ вјерује, да ће у рају живити човјек са својом првом женом³⁾.

³⁾ Испр. „Обичное право јужних Славјан по исле- довању Д-ра Богшића. Соч. Теодора Демелича“ и т. д. Москва 1876., страна 65.

(Наставиће се).

ДОГМАТ О СВЕТОМЕ ПОСТУ.

Преводи слободно из „Камена вјере“ Вид. Парезанин, богословац у Ревелу.

(Наставак.)

Раздјелење друго.

Има ли власт Христова црква постављати законе о посту?

Установа.

Св. православна црква има потпуну власт постављати законе о св. посту и настојати, да се исти међу вјернима продужава.

Глава прва.

Установе из св. Писма старога завјета.

У књизи поновљенијех закона заповиједа Господ Бог жречевима и левитима (свештеницима), да слушају установе и да им се свак покорава: „Да си, рече, свагда готов чинити оно, што ти закон налаже. По закону, којему те науче свештеници, и по пресуди, коју ти кажу, учини; не одступи од онога, што ти кажу ни на десно ни на лијево. Ако ли би се ко упро те не би хтио послушати свештеника, . . . таки човјек да се погуби“ (XVII. 11. 12.)

Ако пак свештеници и старјешине јудејске имађаху власт постављати законе, и ако дужни бијаху Јудеји тијем се покоравати, много више дужни смо ми покоравати се прописима и законима црквенијем, које су установили св. оци и учитељи цркве, који проводише свој живот у посту и служењу Богу. . .

У књизи пророка Јеремија имају велику похвалу пред Богом синови Јонадава, сина Рихавова, ради тога, што по-

слушаше свога оца Јонадава, који им бијаше заповиједио, да не пију вина до вијека. За то и говораху пророку Јеремији: „Нећемо пити вина, јер Јонадав, син Рихавов, отац наш, заповиједи нам, говорећи: немојте пити вина ви ни синови ваши до вијека“ (XXXV.). Ову послушност синова према оцу своје похваљује Господ Бог, као што се види при крају ове главе.

Кад је дакле Јонадав као отац могао заповиједити синовима и умуцима својијема, да не пију вина до вијека, и кад је та његова заповијед и послушност синова његовијех, била угодна Богу; за што не може св. наша мати црква заповиједати нам синовима својијема, да се удржавамо (барем на вријеме) од некијех јела, како би и њевина заповијед и наша послушност била угодна Богу?

Цар Саул заповиједа својијем људима, да посте, кад каже: „Проклет нека буде сваки човјек, који ће јести хљеба тај дан до вечера, докле не одбијем непријатеље своје“ (I. Цар. XIV.). И не окусише сви људи хљеба, као што им би заповјеђено.

Јосафат цар јудејски, будући устрашен, одаде се свом душом и свом снагом, на молитву ка Господу, и проповиједаше пост по свој Јудеји.

Јездра проповиједаше о посту, и говораху: „Да се покајемо пред Господом Богом напијем ту близу ријеке Атура

WWW.CMIB.BS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

јер је ту особито уважење, и да испросимо у њега прави пут нама свијема и синовима нашијем и свему бићу нашему.“ (I. Језд.)

По заповијести Мардокеја сав род Јеврејски прими пост и вјечно правновање успомене, кад се ослободише од смртне пријетње Аманове (Јест. IX.)

Цар ниневљански, чувши за пријетњу пророка Јоне, заповиједи, да сви његови људи посте, и тако се спасоше од предстојеће смрти (Јона III.)

Како ови тако и многи други, заповиједаше својијема људима да посте, а они их за то слушаше.

Кад су дакле они могли заповиједати људима да посте, ради чега нема црква Христова толике и још веће власти, да заповиједа својијема вјернијем, да посте по својој вољи и увиђавности? Па кад су први људи слушали тако своје наставнике, то смо ми много више дужнији слушати св. Цркву нашу, која је прописала и установила посте, и уједно наше наставнике, пастире и учитеље цркве.

Глава друга.

Прописи о посту из св. Писма нов. Завјета.

Да треба притицати цркви и њезине савјете слушати, види се јасно из ријечи Христа Спаситеља, који заповиједа да се црква слушати мора.

Тако Он каже: „Ако ли пак ко не слуша цркву, нека му буде као мезнабожац и цариник“. Па даље говори апостолима: „Јер вам кажем заиста, што год свежете на земљи, биће свезано на небу, а што год раздријешите на земљи, биће раздријешено на небу“ (Мат. XVIII. 17. 18.).

Но шта се разумије под ријечима: „што год свежете?“ Везивати значи: постављати закон, јер се каже: свезују бремена тешка, која се носе с' биједом,

и постављају на плећи људске, и прстом својим неће их дићи“.

Овђе везивање значи постављање закона, јер је Христос обећао апостолима а у лицу њиховом и њиховијем пријемницима, да ће све, што они свежу, т. ј.: какве законе пропишу вјернијема, бити свезано на небесима, т. ј.: сви ће се ти закони потврдити на небу. Дакле заповијести и постављени закони од апостола, односно апостолскијех пријемника: јесте заповијед Исуса Христа.

Даље рекао је Христос апостолима: „Као што ме посла Отац, и ја шаљем вас“ (Јован XX.) Почем је дакле Христос послан од Оца с' влашћу, не само ради проповједања и установљења св. тајни, него и ради заповиједи, суђења и издавања закона: то је јасно, да је ту исту власт Он (Христос) апостолима и њиховијем пријемницима с' пунијем правом предао.

Кипријан учи у 4. књизи у 9. посланици, а тако и св. Василије Велики у калуђерскијем правилима у гл. 23., да је Исус Христос рекао апостолима, односно њиховијем пријемницима: „Ко вас слуша мене слуша; и ко се вас одриче, одриче се онога, који је мене послао“ (Лука X. 16).

Св. апостол Павле, пишући посланицу Римљанима, говори: „Свака душа да се покорава властима, које владају; јер нема власти да није од Бога, а што су власти, од Бога су постављене. Тако, који се супроти власти, супроти се наредби божијој; а који се противе, примају гријех на себе“ (XIII. 1. 2.).

А на другоме мјесту вели: „Тако се ваља покоравати не само од страха него и по савјести“ (Рим. X. 5.).

Ове ријечи апостола Павла не односе се само на грађанску него и на духовну власт, т. ј. дужност је покоравати се и духовној као и грађанској власти; јер

апостол говори о свакој власти уопште:

„Нема — рече — власти, која није од Бога“, т. ј. свака је власт од Бога. А да се закон владаоца врши по савјести, види се из овијех ријечи: „Сваки, који се противи власти, противи се божијој наредби; а који се противе примају гријех на себе“. „Тако, дакле, покоравати се ваља не само од страха, него и по савјести“. Исти апостол говори Коринћанима: „Шта хоћете? да дођем к вама с прутом или с љубављу и духом кротости“ (I гл. IV. 21.).

Св. Златоуст тумачи да *прута значи власт*, која пријети онијем, који закон престапају, и која правдом својом поправља развраћене, а Христос цар над Сијоном, т. ј: над црквом својом, има *жезао* (палицу, прут) *управе гвоздени*, по ријечима псалмопјевца: „Ударићеш их (противнике) гвозденом палицом; разбићеш их као лончарски суд“ (Псал. II. 9.). Гвозденом палицом назива се за то, што се она неће нигда превити — сломити — ни побиједити. А на другоме мјесту каже се: *Палица правде, и значи власт правосуђа, а праведну казан непокорнијех*.

Ову власт управе пак дао је Христос својијем апостолима, а у лицу њиховом и њиховијем пријемницима, који ће управљати црквом и непокорне исправљати у његово име. Овијем примјером исправљају учитељи цркве оно у јеванђељу: не носите злата, ни сребра, ни обуће, ни штапа (Мат. X.), . . . које изгледа као да противуријечи горњијем ријечима Христовијем. Против овога пак говори се у јеванђељу по Марку: „И заповиједи им (Христос апостолима), да ништа не узимају на пут, осим једнога штапа“ (Марко VI. 8.).

Но како ће се исправити ово, што изгледа као да противуријечи једно другоме? исправити се може овијем на-

чином: Матеј говори о *штапу вештаственом*, а Марко о *штапу духовном* (апстрактном), т. ј. он говори о власти апостолској, ради које дужни људи бијаху повиновати се апостолима. Јер, као што се даје данак цару због његова штапа, којим управља државом својом, тако се дава задовољство црквенијем начелницима ради њихова духовнога жезла, или ради њихове управе духовне.

Почем дакле начелници црквени имају жезао т. ј. власт, која им је дана од Христа, да управљају Његовом црквом, то је са свијем јасно: да они имају власт и право прописивати законе, и штапом својијем, т. ј. управом, изводити на пут прави све који се противе њиховој власти.

Па почем (начелници црквени) имају законодавну власт, *ко је тај, што се смије усудити, да им отме власт, дану им од Христа, на основу које могу установљавати св. поште и које су они у неке дане, односно у нека времена преко године установили по својој доброј увиђавности, према оштријем потребама, које то изискују од свијех вјернијех?*

У томе погледу много говори св. апостол Павле, пишући посланице разнијем општинама и црквенијем управитељима. Тако у посланици Коринћанима пише: „Хвалим вас, браћо, што све моје памтите, и држите заповијести као што вам предадох“ (I. XI. 2.). У посланици Солуњанима: „Јер знате какве вам заповијести дадосмо кроз Господа Исуса. Који дакле одбацује (наше заповијести), не одбацује човјека него Бога, који је дао св. Духа у вас“ (I. IV. 2. 8.); а у другој посланици Солуњанима говори: „А ако ко не послуша ријечи наше, онога посланицом назначите, и не мијешајте се с њиме“ (III. 14.). Јеврејима пише: „Слушајте учитеље своје и покоравате им се, јер се они старају за душе ваше,

како, који ће дати одговор... Опомињите се својих учитеља, који вам казиваше ријеч Божију; гледајте на свршетак њихова живљења, и угледајте се на вјеру њихову“ (XIII. 17. и 7.).

Из свијех овијех доказа св. Писма лако је свакоме увиђети, да Црква Христова т. ј. васељенски и помјесни сабори, пастири и учитељи, стубови и свјетила црквена -- имају потпуну власт и право прописивати законе вјернијем, и настојати да се исти тачно чувају и испуњавају; праштати грјехове а непокорне сваком приликом исправљати и изводити на пут покајања. И, заиста сваки, који одбацује њих (саборе и учитеље црквене) не одбацује човјека већ Бога, који је дао свога светога Духа у њих, по ријечима апостола, а још више по ријечима Христовијем, који је рекао: „Ко слуша вас, мене слуша; и ко се вас одриче, мене се одриче; а ко се мене одриче, одриче се онога, који је мене послао“.

Глава трећа.

Установе св. сабора о посту.

На првом јерусалимском сабору (50.) св. апостоли, под руководством Духа светога написаше *уставе* првенствујућијем Хришћанима, по којему ће се владати, као што читамо из дјела апостолскијех: „Јер нађе за добро св. Дух и ми да никаквијех тегиба више не мећемо на вас осим овијех потребнијех: да се чувате од прилога идолскијех и од крви и од удављенога и од курварства; од чега ако се чувате, добро ћете чинити“ (XV. 28. 29.).

Овђе (т. ј. на овоме сабору) св. апостоли установише нови закон, као што расуђује Златоуст: „Христос није ништа установио ни заповидно у погледу удављенога и крви“. — Дакле апостоли као и њихови пријемници имају право и власт установљавати законе.

А да је овај закон апостолски служио тада вјернијема да се савјесно удаљују од грјеха, види се јасно из шљедећијех ријечи:

1.) За то, што се онај закон називаше апостолскијем, јер апостоли кажу: „... и ми да никаквијех тегиба више на вас не мећемо;

2.) За то, што га називају потребнијем законом, и

3.) из тога, што ап. Павле и Силах пролажаху градове и предаваху им, да чувају законе и уставе суђења, које су примили од апостола и стараца.

А и 63. правило апостолеко то исто најстрожије забрањује: „Који епископ, или презвитер, или ђакон, или ма који други из свештеничког именика, буде јео меса у крви душе његове, или задушено од другијех звјеровâ, или мрцину, нека се свргне, јер је ово и закон забранио; а ако је свјетовњак, нека се одлучи“. То одређује и Мојсијев закон.

Но није то одредио само апостолски сабор, него и други васељенски и помјесни сабори, на којима богоносни оци, прописујући нове установе и стављајући у дужност својијем вјернијема, да законе чувају, односно да се по њима владају: забрањују сваки преступак под пријетњом свргнућа, одлучења од цркве, а највише *анатеме*.

Дакле јасно је, да црква Христова (т. ј. васељенски и помјесни сабори, сугласност пастира и учитеља црквенијех, који у свему сугласно исповиједају свету православну вјеру) има власт издавати законе. За то је црква и св. посте на основу те добивене од Христа власти, с обзиром на опште потребе вјернијех уставовила, — које смо дужни тачно и свето чувати, ради опраштања грјехова.

На свршетку прилажем и ово.

Начелници свјетовни, као: цареви, кнежеви, господари и т. д., имају власт издавати нове законе грађанске, и њима своје подчињене обвезивати, да се по њима владају; који им се успротиве пак исправљати их и по потреби казнити их.

Ако дакле овакову власт имају начелници свјетовни, за што пак начелници црквени, као пастири и учитељи, — као пријемници апостолски, који су у лицу апостола примили од Христа потпуну власт — не би могли имати овакове власти? Ако је данас потребан грађански закон, ради народнога владања, да људи живе, и покварене жеље покуравају уму: то је много више потребан црквени закон, ради духовнога владања вјернијех: да не живе по тијелу него по духу, и да науче своје страсти покоравати духу.

Рећи ћеш можда: закон јеванђеоски довољан је Хришћанима ради исправљања и руководства. А ја велим на то: тако ће рећи и поданици својијем свјетовнијем господарима: довољан нам је јеванђеоски закон за поправљање, за то шта ће нам још терет грађанскога закона? Али ће добити опор одговор: *Грађански закони нијесу противни закону јеванђеоском.*

Велим даље: јеванђеоски закон је општи, ради тога требају посебна опре-

дјељења. На пр. закон јеванђеоски заповиједа нам, да се причешћујемо тијелом и крви Христовом, али не одређује каквијем начином и када. Ради овога црквени начелници установише, да се сваки Хришћанин, барем једном у години, прије Пасхе, причешћује. Закон јеванђеоски није одредио, како се треба причешћивати, т. ј. на ште срца или при јелу. Јер у прва времена причешћиваху се једући, и то по примјеру Христове тајне вечере, гдје се ученици Његови причестише тијелом и крвљу Христовом једући, при вечери. Но у доцније вријеме одредише учитељи цркве, да се не дава причешће при јестиву, већ на ште срца и на св. литургији. (Разумије се здравијем Хришћанима).

Тако се може рећи и о св. крштењу.

Закон јеванђеоски заповиједа, да се крстити треба, али не одређује којим начином и у које доба старости: у младости или у узрасту. Ради тога начелници црквени одредише и начин крштавања и вријеме, кад треба крстити кога.

С тога је јасно, да је, осим божественог и грађанског закона, потребан црквени закон. *Сваки пак закон има ту снагу, да чува од грјеха, почем грјех и није ништа друго, до ли преступак закона.*

(Наставиће се).

О средствима религиозног (побожног) васпитавања.

(Свршетак.)

Како сва средства религиозног васпитања у основи својој морају имати прави појам о религији, која није ништа друго, него најтјешња свеза човјека с Богом, и таки појам о позиву човјека на земљи, који треба да се састоји у прослављању Бога у душама и тјелима нашим, то васпитачима ваља чешће ста-

вљати дјецу у таки положај, у коме би се она осјећала ближе Богу, и прибављати им могућност да чине така дјела, која би управ престављала дјела која дјеца чине за Бога и на славу Његову.

У томе врло упливном одношају приказује се једно средство, које, на жалост,

мало га је да се практикује у погледима религиозног васпитања.

Средство је то сљедеће:

Пред празницима, особито пред рождеством Христовим и св. Пасхом (Васкрсом) обично бива чишћење и прање унутрице храмова; овамо спада: прање пода (патоса) у цркви, брисање (опајање) дуварова, чишћење металних одијела на иконама, брисање цијелог иконостаса од праха, чишћење црквених ствари као: кадионице, свијећњака и подсвијећњака, кандила и др.

По нашем мишљењу ову и сву сличну радњу, под упутством клисара или црквеног татора, требало би одредити искључиво у погледу религиозног васпитања, ученицима црквено-парохијских и других основних школа.

Више речене радње саме по себи у истини су тако просте и лакше, да ва дјецу школску не чине управо никаквих тегоба, а међутим извршивање истих радња приближује дјецу, тако рећи, к Богу, јер су и саме те радње дјело у славу божију, које се чини за уљепшање дома божијег.

У погледу илустрације практицирања тога средства, навешћу овдје слику из истинског живота, која врло јасним бојама слика снагу уплива на дјецу при тијем радњама у цркви, које и ми препоручујемо.

У години двадесет петој мало прије, знао сам једног црквеног чувара — татора — ислуженог војника, човјека по свему дубоко религиозног, који је то средство, које ми препоручујемо, практицирао, хтјевши главним начином, не с погледом на побожно васпитање дјеце, но једино с погледом на светињу црквених ствари, т. ј. да се ове пошљедње не би у вријеме чишћења оскврниле од дотицаја људи грјешних (одраслих). По

томе је он увијек пред празнике тражио од свештеника благослов, да може почети чистити црквене ствари, и додао би: „*тако ја ћу већ, оче, дозвати себи све малише у помоћ, — дијете безазлено — невино — узимаће у руке божије ствари*“.

Помоћникâ чувару (тутору) у томе послу, који посао он зваше: „службом божијом“, било је много, — наиме сва дјеца из села од 10—15 година; а и својеволци долазили би из оближњих заселака. Како сâм чувар (тотор) каже, кад се десило коме год између дјеце, да би се изјутра послје доручка пријавило на „службу божију“, та вијест брзо би се по свему селу равносила и међу младим нараштајем ширила, у кога би припрема к „служби божијој“ захваљујући поукама тог честитог татора, почињала још у вече: „*Мајко, мени треба сјутра чиста кошуља*“. — „*А што ће ти?*“ пита мати. „*Сјутра треба ићи на службу божију*“ одговара дијете, и тијем разријеша неспоразум с матером, јер је још од прије свему селу познато, да је то „служба божија“, на коју су била дужна ићи сва дјеца и то у чистим хаљинама.

Други дан, у одређено вријеме дјеца се јављају у цркви и у реду чекају, коме ће какву радњу одредити чувар (тотор). — И гле, на пошљетку радња је распоређена, и свима тотор даје упутства као: „*ти ради тај посао, на неизоставно и молитве читај, које знаш*“.

И у истину, слика распоређене дјеце по поду црквеном, који марљиво раде одређени им посао, рађа таки утисак, који у сваком сузу измамљује. Гле, тамо сједи малиша поред даске, коме је наређено да разређује за чишћење црквене ствари од метала, он врло тачно врши свој посао и произноси на глас: „*Господи помилуй*“, јер је чувар раније објавио, да, ако који не

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

зна друге молитве, или зна а не добро, тај при раду не треба више ништа ни да говори осим: „Господи помилуй“. — Ено опет тамо другог, уердно таре сукненом крпом кадионицу и од времена на вријеме говори: „Да исправитса молитка моа, ако кадио предъ токою“ и т. д.; тамо по неки чита: „Богородице дѣво радѣйсѣ“ итд.; на другом мјесту: „Пресвѣтаа Троице“ итд.; а све то зујање дјечије надвисује полу-гласно појање црквеног „тутора“, који страсне недјеље обавезно мора за вријеме ове радње пјевати у цркви: „ирмосе“ велике суботе.

Сва се дјеца у потпуној побожности занимају својим послом; само од времена на вријеме татор оставља свој посао, да надгледа како ради један или други „малиша“, а ако је који свршио свој посао, томе чувар да је нови.

Догодило ми се у дјетињству и самом не један пут да вршим ту „службу божију“, па ето, кад сам одрастао, и да сачувам како ово извршују дјеца; дакле ја по своје искуству могу судити о томе, какав уплив та дјечија „служба божија“ има на доцнији њихов живот.

Сјећам се, како се у вријеме тијех радња код понеког дјетета наврнуле на образ сузе.

Чувар — татор, који је то примјетно, обично би запитао: „Но, шта ти је драги?“ — „Добро, стриче“, одговара тај.

Чувар пак појима, шта значи то „добро“.

По моме мишљењу то „добро“ т. ј. добро душевно стање, означава врло приближно оно душевно расположење, које је искусио св. апостол Петар на Тавору, због чега је и рекао: „Господи, добро намъ естъ здѣ бити!“

Срество побожног васпитања дјеце које смо препоручили, има и с друге стране врло ваџам практични значај.

Црквене ствари (свијећњаци, кадионице, кандила, подсвијећњаци и др.) чисте се у селима обично један пут, највише два пута у години, пред „Божић“ или пред „Васкрс“, а међутим те ствари — прво од непрестане употребе, друго просто од времена, брзо се прљају; а осим тога на иконостасу, на зидовима, на брзо се у цркви показује прах, паучина и гар, зато што се храм божији већи дио године по нужди не држи у реду и чистоћи, каква би му пристојала, а прашина код многих, који се моле, причињава туробан осјећај.

Примјера не треба тражити далеко, сваки их знаде; треба само доћи у цркву у тежатни дан, и спазићете у рукама свештеника или ђакона кадионицу (у обичне дане употребљује се проста од „мједи“) дотле зачађену да изгледа прије да је од гвозђа.

Чак и у велике празнике, и то још у градовима (варошима) често се може примјетити таке врсте појава: пред „Беличанинѣмъ“ татор или његов помоћник поставља на сриједу цркве „налоњу“ и на исту полаже икону празника, уз то доноси из олтара утирач па ту и отире с иконе прах, ког се тако много види, да утирач на један пут постаје прљав.

Све те појаве очевидно произлазе с тога, што једном чувару (татору) није могуће чешће долазити и чистити црквене ствари, наимати пак за то и друге људе неколико пута у години, штетно је за цркву. Сасвим би друкчије било, кад би за ту цијељ свештеник с погледом на побожно васпитање, призивао дјецу; тада би се све у цркви чистило не једном или два пут у години, но најмање једанпут у мјесецу, усљед чега би храм божији произвађао утисак потребног сјаја, не само у велике празнике но и у тежатне

дане, јер и проста од „мједи“ кадионица, која се у те дане употребљује, кад би била чиста, показивала би прави свој сјај. — Никаквих тегоба односно тога, неможе бити, када би баш ђаци морали чистити црквене ствари; у ма коју суботу послје ручка имају они времена да омету праšину с' иконостаса и зидова, да пречисте, по томе, ако чишћење буде сваког мјесеца, то онда ствари се тако не запрљају, па с' тога за чишћење не треба много времена.

И опет велим, цијељ религиозног васпитања ученика црквено парохијске или друге школе и велељепност (сјај) дома божијег, треба да буду за сваког свештеника моћним подстрекачима за примјену у пракцици и средство побожног васпитања.

С' намјером религиозног васпитања требало би наређивати ђацима у исто доба и вјетрење (сунчање) црквених одежда, у које се свештеничка лица при богослужењу облаче (као: ризе, стихари, епитрахиљи, наруквице и др.); јер самом црквеном тугору, који се обично овијем послом бави, тешко је бринути се и за вјетрење (просушивање) речени црквени ствари.

Тугор повјеша у порти (огради црквеној) разне одежде, затим оде за нешто друго у цркву или свјећару, а у то вријеме птице које обично обитавају радо на звонику (торњу) и под кровом црквеним, сметају им повјешане одјеће црквене, те могу да их оштете. — За ученике пак разастирање црквени одежда и чување истих за вријеме вјетрења то опет сачињава: „службу божију“, која им даје сувишни мах осјећања себе тако рећи: *ближе Богу*, и сама је собом посао у славу божију, дакле она правце води к намјерама побожног васпитања. Осим тога ученицима свакојако треба наредити да

по реду (по двоје или по троје за један пут) послужује у олтару и у цркви за вријеме св. богослужења: приправљају и додају кадионицу, полијевају на руке, доносе „теплоту“ и т. д.

Читање и пјевање за пјевницама треба да буде обавезно за ученике, а учитељи су дужни пазити на то, као на средство религиозног васпитања дјецe, јер читање и пјевање у цркви као што непосредно пробуђује побожна осјећања, тако се и само по себи врши у славу божију, па, свакојако, с једне стране приближује Богу, а с друге одговора правом позиву човјека, — прослављању свога створитеља.

У том погледу треба резредити посао тако, да не би ни један ученик изишао из цркве а да не уради каква год посла у славу божију (послуживање у олтару, читање и појање).

Неки кажу, да сви ђаци не могу читати, пјевати и послуживати у олтару, јер прворазредци незнају сасвим читати ни пјевати. Ми на то велимо, да не можемо себи преставити, е не би ученик који је тек ступио у школу могао у цркви пјевати н. пр.: „Господи помилѝ“.

Разумије се, да и то треба научити пјевати да би пјевање било сложено (хармонично), но то је већ дужност учитеља, а тај посао, ваља рећи, да није тежак (т. ј. научити пјевати: Господи помилѝ).

Сви ученици треба да стоје код десне пјевнице, (разумије се, с' искључењем они који састављају „хор“ (пјеваче) и стоје за пјевницом и чредни ученици који су намјењени за читање (чтѝци), који такође за вријеме читања стоје за пјевницом) да пазе и пјевају за пјевцима кошта може, неки н. пр. знају пјевати: „Богородице дѝво, радѝсна“ и т. д., други могу пјевати: „Хвалите има Господи“

WWW.UNILIB.BS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и т. д. „Господи помилѝ“, и на просителној ектенији: „Подай Господи“, могу заиста пјевати сви.

Због тога сваки ученик излази из цркве с радошћу и увјерењем да је и он пјевао, читао т. ј. да је при слушању свију славио Господа.

Таким начином, једни ученици послужују у цркви и олтару, други читају и облаче се у стихаре, а остали учествују у пјевању, шта који може.

На ту околност врло се мало обраћа пажња а међутим је она у васпитаном одношају врло важна, јер за ученика стојати и молити се није једно и исто, пошто он у исто вријеме учествује у појању и послуживању у цркви, а ово последње испуњава душу дјетињу правом радошћу, — а при свем том не показује се ни сјенке од ма каква славољуба, јер у том случају они се незнано осјећају *ближе Богу*, служећи му не толико умом, као у молитви но и у устима и дјелима (читање, пјевање послуживање и др.) што није свакоме слободно.

Завршујући ријеч о средствима побожног васпитања, дужни смо примјетити, да смо овђе разматрали само така средства,

којима се сваки свештеник и васпитач може вгодно користити за уплив код дјеце, која походе школу, и што та средства ако хоћемо њима да се користимо, ваља да се практикују стално без икакви прекидања.

По овоме примјеру, свакојачо, ни једна поука закона божијег, не треба да прође без тога, да својим садржајем не упливише на све способности у дјеце (ум, вољу и срце); учитељ је дужан свакојачо показивати сам собом добар примјер религиозног-побожног живота; свештеник пак дужан је један пут у мјесецу, или како нађе за боље, — свакакако не врло ријетко, — позвати ученике за чишћење црквених ствари, и брисање праха на иконостасу и дуварима у цркви; на-посљетку дужан је он примити за правило да ученици треба по реду да послужују у олтару и цркви, да пјевају и читају за пјевницама, а који још не може учествовати у пјевничком појању, треба да пјева с пјевцима оно, што може и зашто је учитељ раније ученике припремио.

Превео с руског:

Петар Ђенић,
прото и вјероучитељ.

Мудре изреке.

(Свршетак.)

128. Бог рече, и ја тврдо вјерујем; јер шта вриједи пред престолом свога творца слаби разум.

Racine c. 6.

129. Од губитка вјере само је један корак до губитка разума; — што мање вјере у једнога народа, тим је ограниченији.

Doctor Esquirot

130. Молитва је вјерска дужност. Сви образовани народи станују у кућама;

па по томе је сасвим природно поникла у њих мисао, да и Богу сазидају кућу, гдје ће му се молити, гдје ће га у невољи и страху с надом потражити моћи. И заиста нема за људе ничега утјешнијег, него мисао: да има мјесто, гдје ће Бога наћи и гдје сви заједно могу пред њим своје молитве и невоље излити.

Montesquien, Esprit de lois I, 25.

131. Нико не може порећи, да је исповијест дјело божанске мудрости и заиста нема ничега утјешнијега. *Побожна, озбиљна и мудра свештеника, сматрам ја као велико оруђе, божјије ради спаса души; кад се на земљи налази тешко вјеран пријатељ, ко ће тек моћи наћи такова, који је Богу задатом заклетвом обвезан да чува вјерност и притиче у помоћ души? Свештеник — исповједник даје мир, част и моралну слободу и сијакојство.*

Leibnitz.

132. Ваља установити светковине, које ће човјеку повратити спомен на блаженство и достојанство његова бића.

Robespierre art 4 du decret 18 floreal an 2. 1794.

133. Браћо моја и другови, људи с разумом! Молите се са мном Богу, који вам га је дао. Вјера се састоји у покуравању Богу и вршењу врлина. Зашта би било нешто необично, да се цијела природа, све звијезде покуравају вјечитим законима, а један мали створ од 5 стопа величине, да може на срамоту тих закона увијек радити по својој ћуди како му се хоће. Будимо дакле вјерне слуге божјије и краљеве! — Човјек је врло праха, — ситна тачка у свемиру, па опет га Бог погледа са свога високога престола! Он нас удостојава да гледамо излив његове добротe; Њега нека се сви боје, а не мвожине људи. — Поштовање бића над бићима је наша прва дужност; та истина није једина; но остале су јој потчињене. Није било ни једнога образованог народа, који није указивао поштовање и служење Богу.

Волтер.

134. Ко је створио звијезде, земљу, животиње, биљке и т. д. што се све у чудноватој вјештини приказује? Заиста мора бити неки узвишени вјештак, његова

интелигенција мора нашу безкрајно надмашивати, јер он је такве ствари произвео, које ми једва појмити можемо; та интелигенција, та моћ је — Бог. — Посмотрим ли ред, вапредну вјештину, механичке и математичке законе, који у свемиру владају, срества и безбројне цијели твари — ја се занесем од дивљења и страхопоштовања. Ја признајем највишу мудрост, и не бојим се да ћу икада у своме животу морати бити другога мишљења. Аксиома, да свако дјело претпоставља вјештака, преда мном је необорив. — Лијена палата доказује, да имаде неки вјешти архитект; поредак у свјетским тјелесима, неизмјерни простор и цијела свјетска зграда показује, да постоји неки највиши господар, који је вјечан, премудар и бескрајно силан.

Волтер, св. 40. стр. 124.

135. Природа је само ријеч, а све што је у свемиру, то је вјештина, а вјештина претпоставља вјештака. Посмотрите само инсекта, пужа, муху, па ће те у њима видјети такву савршену вјештину, да пред њом сва људска индустрија и мудрост ишчезава. Мора дакле бити неки безкрајно мудри вјештак, а тога учењаци називају — Богом. Кретање звијезда, кретање наше мале земље око сунца, збива се само помоћу мудрих математичких прорачунатих закона. Мора дакле постојати нека необична мудрост, која је те законе поставила и која свијетом влада. Од те истине не можемо никако избјећи; она нас окружава и потискује са свију страна, и сами Спиноза признаје ту мудрост. Зашто дакле идете даље него он, и зашто занешени опсеном свога слабога разума срљате у бездан, у који се Спиноза не усуди ни лагано силазити.

Волтер.

136. Бог је бескрајно, свемогуће, вјечно биће, створитељ и господар, који је са својим створом у најтешњу везу ступио.

Њушљ.

137. Сваки мора признати, да постоји неки господар људске судбине, чија смо ми дјеца, који нам је прописао да будемо праведни, да један другог љубимо, да смо један спрема другог милосрдни и да испуњавамо обавезе према свакоме, па и према самом непријатељу; да је васколика земна срећа сјен; да имаде други живот, у коме ће то највише биће добре наградити, а зло казнити. Те су вјерске поуке врло важне и морају се младежи предавати и свима грађанима омилити. Ко те основе поткопава, ваља га казнити, јер такав је рушилац реда и непријатељ људскога друштва.

Ж. Ж. Rousseau.

138. Најтолерантнији човјек мора признати право власти, да казни оне, који се јавно издају за атеисте. Јер кад се казне они, који се о једнога човјека огријеше, — то се још с већим правом морају казнити они, који гријеше против цијелога друштва и то не само они, који поричу Бога, него и они, који га бескорисним проглашују; који поричу промисао, или проповиједају излишност службе Богу, или се покажу криви ради богохулства, обесвећења, кривоклества или лакомислене клетве.

D. Alembert, Encyclocl Atheisme.

139. Ја очекујем од онога, који у Бога вјерује, свагда више праведности, него од онога, који у њега не вјерује. Атеизам и фанатизам су двије грдобе, које могу друштво распуштити и упропастити.

Волшер, св. 40, стр. 312.

140. Спекулативни атеизам је међу свима заблудама највећа, а практички

атеизам међу преступима један од највећих. Свако безбожничко начело изазива фурију, која у једној руди софисмима, а у другој ножем оружана, доводи људе ван себе и чини их грознима. Ми смо увјерени, а већ смо и рекли, да су атеисте по начелу такви, да им дух срце још покварио није. Но ја велим свима начелним атеистима, који никакве увде не признају, и који држе за част, да хрђаво суде, а добро раде: чувајте се атеисте; који се онако влада, како закључује.

Волшер, св. 62. стр. 375.

141. Одузимати човјеку вјеру у Бога, који казни и награђује, па вам је сасвим јасно, зашто су се Марије и Сула у крви својих суграђана купали; а Август Антоније и Лепид Сулу у бјеснилу надмашили. Нерон је хладнокрвно осудио своју матер на смрт. Тада се бјеше ушљед опште покварености идеја о Богу у Риму скоро угасила. Безбожник се предаје пријевари, неблагодарности, клевети, отимању и крвопролићу и суди и ради сасвим природно; пошто га људска казна није свагда у стању да задржи; јер без вјере у Бога је тако страшило само себи Бог. Такав жртвује све, да би своје жеље задовољно и уклонио, што му на путу стоји. — Најњежније молбе, најбоље опомене, не могу да га се косну, као какова крвожедна звијера. — Врло је дакле вјероватно, да су сви они силници били заражени атеизмом, који су свој живот у таким грозним преступима провели.

ср. Volt. св. 41.

142. Ја сам увјерен, да свијетом управља једна снажна и мудра воља; ја видим, или — шта више, ја осјећам то; а та свијест је за мене ствар од велике важности.

Ж. Ж. Rousseau Emil.

143. У тврдњи: да материја може неограничене намјере имати, видим ја не само тешкоћу, него немогућност; а у начелу: да неко мудро биће материјом и по својим бескрајним сврхама и својом свемогућом вољом влада — не видим никакве тешкоће.

Волшер св. 40 стр. 312.

144. Никакво људско друштво не може постојати, као што и незнабошци и Хришћани признају, — ако се не призна нека невидљива моћ, која људским животом и приликама управља.

D. Alembert, Encyclop. Atheisme.

145. Догмат о промислу тако је нужан за спас људског рода, да се ни један разборит и поштен човјек не смије усудити, да о таквој истини, која човјеку ни у ком погледу шkodити, а увијек му много добра донијети може, — посумња. Ми не сматрамо догму о промислу као систем, него као ствар, која је сваком разумном човјеку јасна и доказана.

Волтер Dist. philosoph Prefacc.

146. Ваља признати, — вели Кант — да ум људски неби ни данас тако савршено познао опћих моралних закона, да и јеванђеље није тако јасно учило.

Jacobi Werke III., 322.

147. Нека култура напредује, нека се наука шири и дух људски нека се диже колико му драго, узвишену културу Хришћанства неће никада падмашити.

Gothe Eckerm стр. 171.

148. Вјера и морал нужне су подпоре опћега благостања. Онај не љуби своје домовице ни свога народа, који та два моћна стуба људске среће поткопава. Сваки их прави државник исто тако љуби и штудује, као и сваки побожан човјек. Колико вјера и морал унапређују срећу народа и благостање државе, неда се

измјерити. Шта нам може осигурати имање, живот и част, ако се не осјећа и не уважава религиозна обавеза при заклетви, која је последњи ослонац наших судова? Разум и искуство доказују, до морала не може бити у народу без вјере.

Washington. Raumer „die vereinigten Staaten von N. Amer. 1, 3.

149. Гдје год има државе и државнога живота, тамо је и вјера потребна.

Волшер, Traite de la tolerance c. 20.

150. Сва органска створења, од искони па до данашњега дана, постала су по свој прилици од заједничког претка, у кога је Бог дунуо душу живу.

Чарлс Дарвин и природњак.

151. Општа милонита мораће уродити бољим родом од несвојтљиве охолости. Нације које су одушевљене осјећајем религиозним, које се ма каква била политична историја њихова, слажу у томе, што су смирене, имају много љепше наде од народа, који је изгубио сваку вјеру у будућност, и који живи без икаквог Бога.

Древер, његова истор. умн. разв. Евр. књ. II. стр. 355.

152. Ми сасвим незнамо првобитни узрок свију тих сила и по свој прилици никад га нећемо ни знати.

Грове, велики Енглески физичар стр. VIII. предговор.

153. . . . Вријеме је да се растајемо — ја да умрем, ви да живите; но чија је судбина боља то незна нико осим Бог.

Сократ.

154. . . . Све су ствари постале операцијом божанског умног узрока.

Платон.

155. Онај дух од ког произлази све што је било, у коме живи све што је било, коме све тежи и у коме напошљетку

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

све нестаје, тај дух труди се да познаш:
„то је Велики Једини“.

Варуна.

156. Ништа се не може знати; ништа се не може научити; ништа се не може освједочити; чуло је ограничено; ум је слаб; живот је кратак.

Анаксагора.

157. Један је само Бог; он нема никакве слике с тјелесном формом човјечијом нити сумисли његове као наше, — — — који управља васељеном без сметње по разуму и увиђењу.

Ксенофан.

158. Ни један смртни човјек није никад и неће никад скроз познати Бога и васељену; јер заблуда је притисла све и сва, и ми не можемо бити увјерени ни онда кад ухватимо баш саму истину и савршенство.

Ксенофан.

159. Човјек ма колико био учен и побожан није увијек вјеран тумач путова Божијих. У рјешавању, да ли се нека филозофска докторина слаже с атрибутима божанским, ми смо и сувише вољни да судимо о тим атрибутима по ограниченој и несавршеној мјери нашој, заборављајући да је наш једини задатак да нађемо, да ли је докторина истинита. Ако је истинита, онда је у слози с Богом.

Древер (ист. умн. разв. Евр. књ. II. стр. 277.)

160. Још није пронађен крајњи узрок ствари поред свега колосалног напретка... Како постаде материја — предуслов за монару — и како постаде она радња, онај нагон у овој материји, па за тим у најнижем организму, који материју гони ка усавршавању, и дође до те усавршености, која је учинила да из најнижега бића постану највиши облици животињски а с тим и човјек?

Колб, стр. 22.

161. Ваљало би да људи своје наклоности потчињавају религији, а они се старају, да религију својим наклоностима потчине.

Лајбниц.

162 Све што је ван искуства и што наше мишлење не може да разумије и схвати, не да се сазнати. Ту леже границе нашем сазнању и одатле настаје вјеровање.

Кант.

163. Никад појмити не можемо суштину, материју и силу.

Рајмон.

164. Ни филозофија ни морал никад не могу у народу замјенити вјеру. Библија је књига тако велика садржином, да она више него икоја књига даје грађе за размишљање о дјелима људским.

Геге.

165. Бог има више љубави него што је и највећа кривица човјекова.

Ленау.

166. И баш најодличнији људи осјећају потребу вјере највећма, јер они најживље и осјећају уске границе нашега људског разума.

Ешвеш.

167. Савјест без Бога, то је суд без судије. Свјетлост савјести није ништа друго до одблесак божије идеје у души човјечијој. Угасите вјеру у Бога и у души човјечијој настануће поћ.

Ламаршен, историк и ијесник.

168. Порицати сваку вјеру зато што нисмо моћни да сазнамо све, то је као кад не бисмо хтјели употријевити наше ноге, него их пустили да изумру у лијености за то што немамо крила.

Лок, философ.

169. Има један Бог, једна жива света воља, ма колико да је људска воља колебљива; изнад времена и пространства вије једна најузвишенија мисао.

Шилер, велики ијесник.

170. Ни један народ не може се ни замислити као велик и достојан спомена, ако његов политички живот не покрећу и не подижу религиозне идеје, и ако се тај народ не труди, да те идеје вјере усаврши тако, да добију израз од општега уважења . . .

Ранисе, веласи историчар.

171. Љешна нада освјежава оне народе, што одушевљавају се истинитим осјећањем вјере, који су у свима околностима своје политичке историје вазда остали вјерни побожним размишљањима; а та нада никад не освјетљава онај народ, који се са свим ода саможивости и мате-

ријалним користима, који је изгубио сву вјеру у какву будућност, који живи без Бога. Народи отиснути у повор невјерице, падају у анархију. . . .

Древер, др. медицине, др. права.

172. Човјек је тамно биће; мало зна о свијету а мало и о себи самом; он незна, од куда је и куда иде. *Геше.*

173. Тако дјелај да се Богу уподобиш. *Плааон.*

Биоград, 1889. г.

Прикупио:

Милош С. Анђелковић,

свршени богословац биоградског сјеменишта.

О старинској књизи, коју можемо назвати: Зборник бесједа, или слова преподобнога оца нашего Јеврема Сирина.

(Наставак).

Слово 206.

О „спасењу и покајању“.

О христољубиви, како вам много говорим и не отежава ми се. Најпоследње тешко свима, који држећи се лажног, а цркви противног учења изађу у онај страшни дан, јер ће се истим помрачити и горко ће се снуждити и заплакати, када буду чули онај тужни одговор: „идите од мене проклети“; други ће чути: „нек се прате грјешници у ад — накао“; једни ће чути: „заиста вам кажем: не познајем вас, оступите од мене, који сте чинили безакоње“; завадљивац ће чути: „узми своје и иди“; други ће чути: „свежите му руке и ноге, изнесите га и баците у најкрајњу таму“; други ће опет бити повезани као коров и бачени у пећ за-жарену, да се сажегу.

Јер, као што су многостручне врлине, да се добије спасење, тако су многостручни и станови за праведнике у царству не-

бесноме, и као што су многи начини грјешења, тако су и многа мјеста грјешница за мучење. Који од вас на ове ријечи могу имати сузе покајања, сузе побожности, нека заједно плачу са мном, јер ја благословена браћо моја, поменувши онај жалосни приказ разлучивања, немогах отрпљети, а да не заплачем. Дакле, при оном страшном часу обавиће се пошљедње разлучење и сваки ће отићи на своје мјесто, из кога се никада вратити неће.

И ко може бити тврдокорна и камена срца, а да не заплаче сад, кад помисли на онај час, кад се разлуче епископи од епископа, свештеници од свештеника и ђакони, калуђери од калуђера. Тада ће се разлучити царев и заплакаће и поћерани ће бити као марва, тада ће удапути кнезови и богати и немилостиви. Обзираће се натраг, али неће добити никога, ко би им помогао, јер нијесу никога ни помиловали. Тада ће с тугом бити

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

разлучени супрузи, т. ј. мужеви од жена и жене од мужева, који не живише достојно и постеље своје не чуваше чисто; тада ће се разлучити о они, који су у чистоти — дјејству — живили, а изгледом и понашањем својим немилостиви и жестоки су били, јер ко осуђује без милости, неће му се ни учинити милост.

Но, да попустим већ много говорити, јер ме страх и стрепња обузима о толиком казивању, него да укратко речем: Тада ће одагнати бити од суда и напрасно од анђела ћерани и бијени бити толико, да ће од невоље зубима шкргутати; често ће се обазирати, да виде праведне и радост, од које се разлучују, и ону рајску свјетлост и оне велике дарове, које ће од цара славе примити они, који су у добру напредовали, и тако обзирући се удаљаваће се по мало и лишавају од свију праведника и сродника и најпослије, од самога Бога ваићиће; тада неће моћи видјети оне радости и велике истините свјетлости, по све се већма приближавати предреченим мукама, у којима ће се разасути и расијати; тада ће увидјети, да им је сва надежда погинула, да им не помаже, да им нема већ никога, ко би им помогао или се замолио за њих; тада ће јадити и плакати, с горким сузама говориће: „О колико времена изгубисмо нерадом својим; о колико пута св. писмо слушасмо и варасмо се. Тада нам говораше Бог кроз св. писмо и не послушасмо, а овдје вичемо Га и Тај одвраћа лице своје од нас. Шта ли нам је користио земни свијет, или богатство; гдје је сад отац, гдје рођена мати, гдје дјецца, гдје другови, гдје добротности, а гдје имања, гдје силна, прекомјерна тековина, гдје су цареви, гдје књажеви, а гдје силни, како од свију ових немамо у помоћи ни једнога, нити сами

себи помоћи можемо, по на свагда постасмо остављени свесветим Богом.

Шта да чинимо сад, кад нема више времена за кајање, сад молитва не помаже, сад суве не користе, разиђе се трг, не јављају се продавци уља, које су праведним продавали. Кад имадосмо врцјеме и силни бисмо, продавци с плачем викаше: купите, а ми наше уши затакосмо, па нити послушасмо, нити куписмо, а сад не можемо добити. Избављења сад нема нама жалосним, сад милости не добисмо, нити смо је достојни. Праведан је суд божији. Сад дакле није нам могуће гледати редове св. угодника, нити сад видимо свјетлост истиниту. По свему овоме, што рекосмо да речемо још: мир и радост нек вам је апостоли, пророци и мученици; мир и радост нек вам је лица патријаршеска; мир и радост нека ти је реду калуђерски; мир и радост нека ти је граде Јерусалиме; мир и радост нека ти је часни животворећи крсту; мир нек ти је Богородице владичице, мати човјекољубивога Бога; мир нек ти је рају духовне хране; нек вам је мир и радост очеви, матере, синови и кћери. Од сад вас никад видјети нећемо.

Послије овога сваки ће ићи у мучно мјесто, које је припремио себи неваљалим дјелима, у мјесто гдје им се црв њихов неће уморити ни огањ угасити.

Слушајући ви о овом христољубива браћо моја, тим ето вашој молби удовољних и жељу наврших. Односно тога још би потребно било да знате, да би се приуговорили. Ето чусте шта нађу немарљиви, који се некају; чусте ли како се варају, који не слушају заповиједи Господње; чусте ли како је преварљив овај времени трулежни живот; разумјесте ли, како ће поругани бити они, који се св. књигама ругају, па зато љубезни моји,

да ни један од вас не сиђе с ума, да се не вара; да не би који рекао, да су ове моје ријечи узалудне, као и да неће бити васкрсење мртвих. Но заиста вјерујмо, да ће суд и давање плате бити по св. Писму и добрим и лукавим. Трудимо се дакле да сазнамо, како да се престане страшном суду будућем; да сазнамо о тужном дану оном, о страшном часу, јер тај је час страхан и тугаљив и с многим невољама скопчан, на ком се искушава цио живот.

О овоме страшном часу св. пророци и апостоли говорише, о овом дану св. Писмо од краја до краја на свима мјестима васељене проповиједа. И давас нам васвједочава и моли напомињући: чувајте се, опрезни будите, пазите, храбрите се и молите се, јер незнате дан ни час, у који ће Господ наш доћи.

Сви богоносни оци и учитељи цркве, као што рекосмо, са страхом и сузама проповиједаше о теготи дана онога.

О овом дану пророк Исаија говори: Гле, Господ иде да уништи сву земљу и грјешнике њене да погуби. И опет: гле иде и плата је његова с њим.

Други пророк говори: Господе, чух глас твој и уплаших се и уђе страх у кости моје и ослаби снага моја; други пророк говори: „Еъ днь ѿмщенїа воздамъ, и на другом мјесту: и осветићу се непријатељима и онима, који ме мрзе, и нема никог, ко би се избавио из руку мојих.

О овом дану Богоотац Давид говорише: Бог ће јавно доћи и неће прећутати, огањ ће се пред њим распалити, и око њега биће велика бура.

О овоме дану и ап. Павле говори: Иде дан у који ће Господ судити и испитати тајне људске; дакле чувајте се и живите по науци, коју вам казах, јер је страшно пасти у руке Бога живог.

О овоме дану врховни апостол Петар говори: дан господњи доћи ће, као лопов поћу, у који ће небеса с ватреном хуком проћи и стихије ће се од ватре распасти.

А што да говорим о пророцима и апостолима, кад сѣм Господ и Владика о овом дану свједочи говорећи: „чувајте се, да како вапа срца не отежају ждерањем и пијанством и бригама овога свијета, да вам не дође овај дан изненада, јер ће доћи као замка „на све, који живе по свој земљи“. Опрезни будите, дакле, да не би се у онај час збунили кад Син човјечији дође, и старајте се да ходите уским путем, те да би ушли на уска — тијесна врата, која одводе у вјечни живот.

По овоме путу браћо путујмо, те да живот вјечни напљедимо. Истина, ако их је мало, који то могу добити, ипак љубезни моји старајмо се, те не остављајмо овај пут, да не би, идући другим путем у погибао отишли, као што пророк говори: да не когдѣ прогнѣветсѣ ѿ погнѣнетѣ ѿ пѣти правѣднаго. Послушајте владика, који говори кроз св. писмо: Ја сам свјетлост; Ја сам пастир добри; Ја сам живот; Ја сам двор (врата); Ја сам пут, на којем се не спотиче, јер има животну свјетлост. По овоме дакле сретноме путу путујмо.

По томе путу су ишли сви љубећи Христа. Овај је пут доста невољан и тијесан, али је вјечни мир блажен. Овога пута су особине: покајање и пост, опрезност и молитва, душевно расположење и тјелесно уздржавање, глад и жеђ, нагота, сузе милостиње, трпљивост, занимање ручно, окривљену и опаднуту, а према томе сношљиву бити, зло сносити и добрим враћати, опрашћати уврједе ближњему, за друга свог у обрану стати и напошљетку, нежалити и крв своју

пролити — живот свој жртвовати за Христа, кад би вријеме дошло.

И ово су уска врата овог невољног, привременога пута, за које се даје небесно царство, коме никада краја нема, а широка врата и пространи пут воде у пропаст. Овдје на овом путу пролазне су и привремене радости, али су тамо вјечне невоље; овдје је привремено слатко уживање, али је тамо горко и тужно;

(Наставиће се).

овдје је лако, а тамо је тешко и јадно; овдје се јављају тешкоће, као мале и незнатне, али тамо ће, као љути звијер снаћи све оне, који су зло чинили и не хтјели се кајати т. ј. сва, овдје у животу нашем, по пространом путу чињена лукавства снаћи ће нас и осудиће нас тамо, а та су, као што и ап. Павле дјелом наводи: Тјелесне сласти, прељуба, завист, свађа, јарост, убиства и т. д.

Нове двије закладе српско-православним школама митрополита дабро-босанског Његовог Високопреосвештенства господина Ђорђа Николајевића.

Проникнут скроз патриотичком љубављу, свјестан оног великог задатка, што га у просвјетном свијету школа врши, без које ни нашем српском народу нема јамства, да би се могао одржати и напредовати као народ само свој, као достојан потомак својих мученичких и великих предака: наш родољубиви г. Митрополит и велики пријатељ српскога народа у опште, а на по се овог дијела у окупираним провинцијама, опет је жртвовао српско-православној школи и народној просвјети не мало и остатак све своје, беспримјерном штедњом очуване тековине у дугом низу година својег јавног рада у српском народу.

Из своје сопствене побуде, ондје, гдје сам стече увјерења, да је потребно припомоћи, и досадашње закладе даровао је, као и ове двије садашње најновије. *Ничија ту заслуга није, није може ма ко било, појединац или општина, приписивати себи у заслугу, да је тобож испослосао ма коју фундацију;* јер лако је докуцати ондје, гдје је вратар будан и готов увијек отворити врата, и припомоћ пружити у колико му то дозвољава његова снага. У Митро-

политу г. Николајевићу давно је, још прије установе прве закладе у Далмацији, *прегела одлука, да сву течевину жртвује народном наплетку,* јер, како нема непосредних нашљедника, како је по вољи божјој остао самохрап, то је учинио нашљедником српски народ, чији је достојан син. Ово напоменуемо, да се у будућности зна та истина: да је Митрополита г. Николајевића патриотска свијест, љубав према народу на првом мјесту, а на другом што није имао пресумитивнога нашљедника: *једини и прави узроци што је дао, и што ће, ако га Бог поживи, још давати народу такве закладе, које ће појединим општинама обезбиједити српско-православну школу, у којој ће се нараштаји васпитавати и основна знања црпсти, утврђујући се у вјери православној и народности српској, и што по који ваљани синови српски имаду и имаће средства, да се на вишим школама изобразе.*

1. Заклада од 9.000 фор.

коју је Његово Високопреосвештенство даровало српско-православној црквеношколској општини у Босан. Градишци.

Ушљед ове нове добротворне закладе српској школи, дароване општини у Бос. Градишци, српска православна црквено-школска општина, у знак своје топле благодарности, поднијела је Његовом Високопреосвештенству, као своме српском и народном добротвору, слиједећу споменицу, која на предњој страни црвеним сомотом превученој, а на плавој свили, има овај општампани стих:

„Мјесто топа тигра љута,
Мјесто мача и ханџара,
Сад духови крче пута
Са пером се вјечност ствара“.

Ј. Ј. Змај;

на задњој страни корица:

„Благо томе ко до вјека живи
Имао се рашта и родити“.

П. П. Његуш.

На првом листу картон артије у тробојници, плавом бојом штампана је посвета:

„Његовом Високопреосвештенству
Господину Господину
БОРЂУ НИКОЛАЈЕВИЋУ,

Архијепскопу сарајевском, митрополиту добро-босанском, екзарху Далмације, по-сједнику великог крста Фрање Јосифа I. са лентом, влатног крста Фрање Јосифа I. за заслуге, каваљеру руског ордена св. Ане III. разр., притјажоцу царског брилијант прстена ва књижевне труде, члану „Српског ученог друштва“ у Београду, члану утемељачу „Друштва св. Саве“ у Београду, члану „Српске Матице“ у Новом Саду, члану „Далматинске Матице“ у Задру, члану утемељачу „Свештено-удовичке фондације“ у Задру, члану утемељачу „Српске дјевојачке школе“ у Задру, члану „Друштва добротворности и узајамне славјанске помоћи“ у Цариграду, фундатору од 12000 фор. а. вр. ва „Више образовање двојице

џака“ у Задру, добротвору „Задруге Сри-киња“ у Дубровнику, члану утемељачу српско-православног црвеног пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву, члану утемељачу „Шведовног друштва православних Срикиња“ у Сарајеву, фундатору од 12000 фор. а. вр. „За удавање сиротних дјевојака“ у Јаску, оснивачу од 3000 фор. а. вр. „Свештено-удовичког фонда добро-босанске митрополије“, добротвору „Српско-православног учитељског конвикта“ у Н. Саду, оснивачу фонда од 15000 фор. а. вр. за поддржавање „Српске православне народне школе“ у Блажују, оснивачу закладе од 10.000 фор. а. вр. за оснивање „Српско-православне основне школе“ у Варџар-Вакуфу и т. д., и т. д.

(на другом листу у оквиру тробојнице)

И данашњим поклоном од

девет хиљада форината а. вр. (златна слова)
Српско-православној основној школи у
Бос. Градишци
за градњу црквено-школске зграде.

(на трећем листу у оквиру:)

Врло је згодан час, у који си притекао, Високопреосвештени Пастире и добри наш оче, нашем српско-православном народу вароши Бос. Градишке, **Твојим** великодушним и замашним поклоном, те си тиме поново дао дјелом нов доказ **Твојег** српског родољубља, које је неисцрпиво, јер си знатно оснажио код нас већ положени темељ, помоћу којег ће се ширити и утврђивати она љубав према светој православној вјери, српској народности и његовим светињама у нашој дјечици, том нашем потомству и будућој узданици Српства у овој вароши.

Великодушни Пастире и мили оче!

У име нашега српско-православнога народа, у име наше невине Српчаци и

потомства нам; ми Ти овијем као своје највећем добротвору, на великом дару, на осјећају, из којег је поникао, најтоплије благодаримо изливом синовске, чисте српске љубави и високо-поштовања! Ми Ти добри и будни оче, желимо од Господа Бога, да још дуго у крјепку здрављу и задовољству поживиш, у своје данашњем достојанству, на дику и [четврти лист у оквиру тробојном] славу Српства и његових аманета, на понос наше свете православне вјере, како би дочекао успјешне и по Српство и Православље корисне плодове Твојега великога рада.

Слава Ти оче! Слава! Живио!

Српска православна црквено-школска
општина

у Бос. Градишци на Цвијети 1893. год.

председник:

Васо Видовић, с. р.

чланови:

помоћни:

редовни:

Стојан А. Суботић, с. р.	Стоић Петковић, с. р.
Никола Цвијић, с. р.	Петар Поповић, с. р.
Дакo Браић, с. р.	Давид Сабљић, с. р.
Ђуро А. Бошковић, с. р.	Ђорђе Ђурић, с. р.
Коста Васић, с. р.	

Перовођа:

Симо Малић, с. р.“

*

Ова споменица, на четири листа јакога картона, чистом и лијеном штампом, у тробојном оквиру, златним потезима раздвојеним бојама, израђена је врло брижљиво, а увезана је у двоструким капцима. Први (унутрашњи) капци увезани су у свилу плаве боје, а други (спољашњи) у кадифу (сомот) црвене боје, дотим је текст штампан на бијелом картону, те тако сачињавају српске народне боје: црвено, плаво и бијело. На средини спољних капака из двора уметнута су парчад плаве свиле

са општампаним мотом Змајеве и Његушеве пјесме извађеним.

Председник г. Васо Видовић са чланом општине г. Петром Поповићем, пред пленарном конзисторијалном сједницом, по примитку закладне своте од 9000 фор. у банкнотама, уручио је Његовом Високопреосвештенству признаницу и ову споменицу уз неколике ријечи, којима је дао топла израза највеће благодарности српске општине и народа вароши Бос. Градишке. Г. Видовић изговорио је то неколико ријечи са родољубивим жаром, потрешено, да се врло добро примјетило е је толико узбуђен, да му је чисто и ријеч у грлу запињала, те су више црте лица и очи говорили и казале, него ли је у тај час био г. Видовић у стању ријечима рећи.

Његово Високопреосвештенство одазвало се у кратко од прилике: „Хвала општини, хвала народу на изјавама и овој споменици; но најприје хвала Богу, што ми је дао толику милост, да у Његово свето име, а на корист св. вјере православне и просвјетни напредак народа српског, могу од мојег срца радо и драговољно да жртвујем *поштем радом, чистом савјешћу и мојом великом штедњом* своју очувану готовину мојем српском народу и његовој просвјети. Ако моје закладе постигну цијељ, ради које их и давам, ја ћу и у гробу срећан бити. Што ово овако чиним, *чиним из чисте љубави према вјери праћедова, према народу српском, према дјетици — нашој узданици.* Дјецу треба васпитати да буду понешена за својом светом вјером православном, да буду морална, да буду прави и честити синови српског народа, а таква могу бити тек онда, ако буду религиозна; само у вјери чврст, у моралу јак човјек, може да истински љуби и ради стварно и дјелом у корист својега народа и своје домовине! Нема

користи нашем па ни једном народу од оних чланова, који се само језиком размећу! *Нама треба мудра, патриотска рада, а не празна говора!* Идите и поздравите Градишчане и понесите им ув мој благослов и моје жарке жеље: да их Бог благослови и умудри, како би свој подмладак васпитали религиозно-морално, да буду прави синови по срцу и дјелима своје свете вјере православне и народности српске!“

За тијем је пречасни прото г. Давидовић, као бивши прото и парох Градишки, узео ријеч, и у подужем говору надовезао своју и општинску захвалност на основу ријечи г. Видовића нагласивши: како он, као велики поштовалац српске градишке општине, ганут добротворством Његовог Високопреосвештенства, а у осјећајима за народни напредак, топло благодари напоменувши: да народ српски никад није могао мислити, да ће у Његовом Високопреосвештенству г. Николајевићу наћи тако узорна, тако велика добротвора и правог српског родољуба. Говорник жели да добротвор још дуго на корист вјере православне и народности српске поживи, и за живота види и ужива знаке поштовања, којима ће га нараштаји узносити; жели, да Бог прими, кад се Његовој светој вољи прохтје, нашег узорног Митроносаца у своје небеско насеље, а *нашем српском оовпредјелном народу дарује ошт владикѹ, који ће бар у иола имати тако чисто и узвишено родољубље и велику српску душу*, каква је изобилна врлина нашег узвишеног старца и владике, и да тако часно и поштено, мудро и обазриво руководи послове православног српског црквеног и народног живота у овијем покрајинама. Пошто је говорник свршио, Њ. Високопреосв. благоизвољело је рећи му: хвала! па је онда надовезао: „Ето видите, ко се могао томе надати кад бијаш у младо доба. Али хвала

промислу! Његова је света воља. Само знам, да свагда бјеше и јесте у мени јака љубав вјери православној и народу српском. Што је то у мени, нека је хвала кући мојих блажене успомене родитеља, који ме у томе правцу васпиташе. И одиста, *нема бољег, него што је право домаће васпитање*. Па, тако и ви, васпитајте у тим осјећајима и правцу вашу дјецу, и онда ће бити код нашег српског народа стварног и кориснога напретка; иначе не!“

Послије овога, општински изасланици удалише се, а консисторија настави свој званичан посао.

* * *

II. Заклада српско-православној школи у Петровцу од 2500 фор.

У својем каноничном путовању по пространој дијецези, Његово Високопреосвештенство увјерило се, да је у Петровцу, гдје не бјеше српско-православне школе, народ жељан и чезне за својом школом, али, оскудица, мали број народа у тој варошици, стајаше томе на путу. Петровачка српско-православна црквена општина би обрадована изјавом Високопреосвештеног Митрополита, да ће и тој општини по могућности притећи у помоћ, ако општина изрази дозволу. Пошто је Висока Влада на молбу општине петровачке, дозволила да се у Петровцу може отворити вјероисповједна школа, то је Високопреосвештени господин Митрополит, испунио своје дато обећање тијем, што је установио и за петровачку школу закладу од 2500 форината.

*

На основу овога општина петровачка изаслала је своја два опуномоћена члана: часног пароха госи. Косту Новаковића и трговца г. Раду Милановића, који су у присуству консисторијалнога особља

примили из руку фундатора завјештајну своту у готовом новцу. Парох г. Новаковић укратко се захваливши на овој заклади, између осталог рекао је: „да је том закладом ујамчен опстанак српско-православне школе у Босанском Петровцу, без које не би могла опстати, и да је жеља петровачког православног народа, да Бог поживи добротвора па да га још који пут Петровчани виде у својој средини, како би могли дати доказа своје топле благодарности на том учињеном добру српској школи и народу православног у Петровцу и околини петровачкој.

* * *

Исповјест Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита добро-босанскога, Господина Ђорђа Николајевића: **одкуд му паре?**

Поводом устачовљења ових двију заклада, и што се по јавности проносе разна нагађања, па и таква, која из основа уздрмавају народно повјерење у дацашњег Митрополита а и дубоко вријеђају његово родољубље и архинастирско достојанство: изволно је (Високопреосвештени Господин Митрополит) у сједицама конзисторијалним, поводом неких отписа одиосећих се на горње фундације, 8. априла и 24. маја о. г. исповјеђети, одакле му новци, да је у стању давати оваке фундације. Из те исповијести биљежимо овдје само цифре, па нек свак рачуна и суди: на чијој је страни истина, и какви су то листови српски и др. у којима се онако недостојно нападају досадашње фундације, и вријеђа њихов оснивач. Госп. Митрополит изјавио је, да је:

- 1) Тестаментално од својега покојнога оца наслиједно . . . 10.000 ф.
- 2) 28 година служио је у Дубровнику, годишње 1000 ф. 28.000 ф.

3) 22 године служио је у Задру . . . . . 22.000 ф.

4) добио је у Дубровнику на осигурацију живота почивше мајке Нике кав. Бошковића, из Беча . . . . . 6.000 ф.

5) од новембра 1881. па до јануара 1886. као додијељени члан задарске, сарајевској конзисторији, и као подпресједник ове потоње, имао је на годину плате 3.400 фор. . . . . 14.000 ф.

6) 7 година је од како као Митрополит прима годишње 8.300 фор. плате . . . . . 58.000 ф.

 138.000 ф.

Осим тога још у раније доба купио је 34.000 фор. државних обвезница, по 1000 фор. комад, и на те је новце добивао добит све док је 1879. од истих обвезница даровао закладу од 12000 фор. за школовање двојице Далматинаца, а године 1890. опет 12000 фор. за удаваче у општини Јазак у Сријему.

Од те своје зараде, заслужене јавним радом и службом, необичном штедњом и скромним животом знао је толико очувати да је у том стању, да као добротвор жртвује све својем народу и његовој просвјети. Митрополит Николајевић, с тим мањих свота равним друштвима и установама, чији је члан, до сад дарованих; осим свакодневних омањих издатака црквама, школама, сиротини, ђацима, путницима, па и својим даљим рођацима и својтама; *издао је до данас српском народу 70.000 форината.* Ко познаје скромни, управо аскетички живот и примјерну штедњу Митрополита г. Николајевића; коме је познато његово жарко родољубље, којим се никад није разметао, по које је дјелима доказивао; коме је иоле познат живот и рад његов у Далмацији, па и

овамо у Босни: ко је поштен по срцу, правичан и разборит при суђењу, и савјесан: тај се мора згровити над нискошћу и беспримјерном појавом: да у нашем српском народу има, на жалост, јавнијех листова и недостојних синова, којима образ допушта да јавно устају и погрдама хоће да омаловаже овако великог добротвора, искреног пријатеља и поштеног и родољубивог сина српскога народа! Или, зар свота од 70.000 ф. расхода, учињена на добротворне цијељи, спрам горњег прихода и врло скромнога живота, стоји у сумњивој размјери? Гдје је памети, има ли поштења, има ли родољубиве свијести код оних листова и њихових празноглавих називи родољуба и дописника? О том нека поштени и паметни свијет рече своју, а ми ћемо да завршимо ријечима Његовог Високопреосвештенства изговореним пред консисторијом:

„Ето вам чисте исповијести, коју дадох не ради својег правдања, већ само да знате, а ја мирне душе, чисте савјести, ведра чела и поштена образа, припуштам себе, сав свој живот и рад

оцјени беспристрасне критике и историје, и ја је се ни најмање не плашим, па нека се говори, па нека се и јавно пише и тајно мисли шта хоће, ја се на то никада не ћу обзирати, нити ће то бити у стању скренути ме с пута на којем сам, а још мање произвести у мени огорчење, па да због несавјести новинара и сокачких разговора, поколеба се моје родољубље, да ускратим своју руку помоћи потребама мојег српског народа и његове просвјете!“

Ово је једном за свагда дати одговор на сва нападања, на свакојака сумничења, па ма с које стране долазила; док је жив г. Митрополит Николајевић никад више не ће се у јавности, од ове стране, у овом предмету ни ријеч пустити, а оволико смо овлаштени да за сад речемо у одбрану истине, јер будућност ће показати: чиј ће се образ срамом жигосати! То нек упамте сви они, којима је све родољубље у празним ријечима, сокачком разметању и невриједном цискарању по јавним листовима, а и они новинари, који своју публику таквом храном питају.

† ?

Освећење темеља нове српско-православне народне школе у Варцар-Вакуфу, у недјељу 2. маја 1893.

Има већ 1½ година од како је наш Високопреосвештени госп. митрополит Ђорђе Николајевић, српски добротвор, својом дарежљивом руком поставио нашу школу на чврсти темељ, даровавши истој своту од 10.000 форинти а. вр., од које своте дозволио је својим закладним писмом, да се 3.000 форинти могу употријебити за градњу нове школске зграде, а 7.000 форинти остаје као неприкосновени школски фонд. Овим је даром наш Високопреосвештени госп. митрополит не само осигурао опстанак нашој школи, која је била готова да пропадне, него је уједно поставио општину у ту могућност, да је могла отпочети припреме за градњу нове школске зграде. Овдашња

српско-православна општина добила је и дозволу од високе земаљске владе, да може школу правити и прилоге за исту градњу по Босни и Херцеговини за вријеме од једну годину дана покупулати.

На Марков дан 25. априла о. г. бијаше оглашено у цркви, да ће се у недјељу 2. маја освјештати темељ и школска зграда отпочети издати. Овај је оглас произвео неописану радост у православном грађанству. Гдје су год тога дана била два или три заједно, могло се је чути, гдје се весело разговарају о школи и школекој грађевини. Свак жељно исчекиваше дан 2. маја, тај дан опште нам славе и веселја. У петак 30. априла дошао је, на молбу општине, од Високопреосве-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

штеног госп. митрополита архијерејски благослов и дозвола, да темељ освјешта пречасни г. Јован Пећанац, прото, са оближњим свештеницима. Освећење бијаше одређено, да буде по свршетку божанствене литургије и то у недјељу 2. маја у јутру. Када звоно огласи почетак службе, све православно грађанство сакупи се у цркву тако, да је била дупком пуна. Међу грађанима бијаше и лијеп број сељака из оближњих села, који дознадоше за освећење. По свршетку божанствене литургије, пошла је из цркве до на школски темељ литија, за којом је ношена царска застава (барјак), а за овом српска народна тробојница, за заставама ишла је у реду школека младеж (103 школеке дјече), у пратњи учитеља и свештеника, а за њима у духовној радости пливајући народ. Када се је дошло на мјесто темеља, отпочео је пречасни госп. Јован Пећанац водо-освећење. По освећењу и окропљењу темеља, држао је поминути прото говор, у коме је оцртао значај и важност свечаности и племенито добротворно дјело митрополитово, повзавши народ, да остане свагда захвалан и благодаран своје добротвору митрополиту на учињеном добротворству и високој влади на милостивом подјелењу дозволе за градњу школе и купљење прилога. Ко мало боље по-

знаје овај благодарни српски народ, и ко је могао мало дубље завирити у душу и срце присутног народа, тај је само могао у потпуној цјелини видети и упознати благодарност његову према своје добротвору митрополиту. Ведра чела, весела лица и усклици „живо!“, бијашу спољашњи изрази благодарности и унутарње душевне расположености. По свршетку говара госп. Пећанца, прочитао је учитељ Тркуљић споменицу, на којој су се, по прочитању, потписали чланови општине и одличнији присутни грађани, те је иста стављена у основни (темељац) камен. И ако су прилози за градњу школе од православних грађана у Варцар-Вакуфу прије покупљени (преко 600 фор.) ипак је положењу темељног камена пало прилога за градњу школе 70 форинти.

Тако смо у име Божије положили темељ нашој школи и народ се тек у 2 сата по подне разишао, молећи се Богу за сретан довршетак започетог дјела и здравље и дуг живот свога добротвора митрополита, жељиво очекујући да га што прије види у својој средини, те да му ода ону почаст, која припада добротвору архијереју!

Варцар-Вакуф, 7. маја 1893.

Планинко.

Ријеч на Духове.

Говорио у српско-православној цркви у Пазарићу Коста Ђ. Стефковић, богословац и учитељ.

*И наукише се сви Духа светог
и сиадоше говориши другим језицима,
као што им Дух даваше,
те говораху. (Дј. ап. 2: 4).*

Благочестиви Хришћани и мили роде српски!

Горње ријечи, које изговорих, чуше се данас из светог апостола, књиге, коју су писали и саставили свети апостоли Христови. Оне су заиста значајне ријечи, јер означавају почетак рада апостолског. Па ко су то, што су се научили духа светог? То су мили роде свети апостоли Христови, прости људи, рибари. Спаситељ Христос Господ, који је за нас страдао и онолике муке претрпιο, који је васкрсао и са васкрсењем својим сатрао смрт и ђавола, који се је у четрдесети дан по своје васкрсењу узнио на небо, казао је својим апостолима да не иду никуд из Јерусалима, него да чекају, док им

пошаље Духа светог, Утјешитеља свијета, који ће их научити свему и свачему.

Свети апостоли Христови, као послушни ученици његови, испунили су то, те су са нестрпљењем очекивали, када ће доћи, тај радосни дан, у који ће дочекати Духа светог, то треће лице свете Тројице. И заиста дочекаше га, јер у десети дан по Васнесењу, сиђе на њих Дух свети у виду огњенијех језика, и они почеше говорити различним језицима.

Тај догађај, мили роде, збио се је на данашњи дан, на дан кога сви православни светкују. Па ево и ми мили роде скуписмо се у овоме светом храму, да га и ми на достојан

начин прославимо. На данашњи дан, мили роде, сишао је Дух свети на апостоле Христове. На данашњи дан, почели су апостоли, ти прости рибари, говорити разним језицима. На данашњи дан од простијех рибара посташе мудраци и богослови, па зашто не би данашњи дан свечано славили.

Чујте чудо Божије, чујте па се дивите, да од простијех рибара постану мудраци и богослови. Али ко као Бог? Бог, који је створио небо и земљу, море и све што се види и не види. Бог, који промишљава о својијем створењима и о њима се стара, онај, који и о најмањој мушици бригу води, те чува, да ништа од његовијех створења не пропадне, онај, који заповиједа сунцу, да обасјава ову земљу и све што је на њој. Тај исти и од простијех рибара учини богослове и мудраце. Но има спомена у светом Писму, гдје Бог и прије овога људима даје друге језике. Тако још у старом завјету, а прије доласка Христа Спаситеља на овај свијет, одмах послотије потопа, намислили су били људи зидати град и у њему кулу подигнути до неба високу, да би се прославили и да се не би расијали по свијету. Али Богу то мило не бијаше те рече: „Хајде, да сиђемо доле, да им језик помешемо, да један другог не разумију што говоре“ (Битија 11. 7). Тако их Господ расу по свој земљи, те не сазидаше града. Јест, али овима Бог помета језик, да се кану своје зле замисли, зидања куле до неба, а онима, т. ј. апостолима, даје језике опет, да га хвале и славе; да његова дјела људима откривају; да покажу свему свијету, шта је воља Божија и његове свете заповијести; да науче људе, како треба вољу Божију испуњавати и по његовим се заповијестима управљати; да преставе људима и исте науче; да ће доћи једном дан, када ће сви мртви васкреснути; да им изнесу пред очи с једне стране блага и уживања онијех, који се по Божијим заповијестима буду управљали, а с друге стране патње и муке онијех, који буду Божије заповијести занемаривали и по њима се не управљали. Из свега овога, мили роде, видимо, да Бог све може учинити, што год хоће, јер и у светом Писму стоји написано: *Всѣмъ, ѣкшъ кѣмъ лѣжши, икозлѣжно же Гикѣ ничтоже* (знам, да све можеш учинити, и да теби ништа није немогуће). Па кад већ знамо, да је њему све могуће учинити, зашто онда ми не извршу-

јемо вољу његову. Видите воља је његова, да ми свакога празника и сваке недјеље долазимо на службу његову, да му захвалимо, што нас је здраве и веселе сачувао кроз радне дане, да му се исповједимо, ако смо какво зло дјело учинили, да га за исто молимо, да нам опрости, и да опет заиштемо у молитви здравља и весеља за дане, који су пред нама.

Истина Бог, данас вас видим у повећем броју ту скупљене, али буде служби Божијих, кад вас не буде ни једног, него видим духовника, учитеља и дјецу и оне клисаре, за остале немој ни питати. Ту одма гријешимо Богу.

Четврта Божија заповијед упућује нас на то, да похађамо у све недјељне и празничне дане цркву, али кад погледамо, да наш народ у те дане мало или ни мало у цркву не долази, ако знамо, да су у те дане цркве празне а механе и дућани пуни свијета; па кад знамо, да се у те дане баш наш народ одаје највише пићу, па у њему свакаква неваљалства чини, па још кад знамо, да наши тежаци, баш у те дане марву товари и дрва, жито и друго у чаршију гоне, онда морамо исповиједити, да никако четврту Божију заповјед не испуњавамо.

Многи говоре, да у цркви није био има и двије године, па се извињава са тијем, да нема кака и нема са чијем и у чему доћи. Но ја вам на то одговарам, да посла има свако, али да је ипак свакоме могуће у седмици једном у цркву доћи. Послове треба свршавати у радне дане а недјељу и празник оставити Богу на службу. То вам је одговор на прво правдање т. ј. да немате кад у цркву доћи.

На друго ваше правдање, т. ј. да немате са чијем и у чему доћи, казаћу вам ово: црква ни од кога не тражи оно, што не може исти дати. Ако немаш крајцару, да на црквени тас бациш, то ти иико силом узети неће, ако си слабе обуће и одјеће, црква ти је мати, па на то и не гледа.

Сада браћо, када све то знате, онда вас позивам и молим, да се цркве често сјетите, и да је чешће похађате; да у недјељне и празничне дане не радите, коње и волове не прежете, јер коме Бог не да, да може све своје послове за шест дана урадити, за сигурно да му неће благословити, што је и у недјељу и празник радио. Овдје још нешто имам да додам, а то је, не само да мушкиње наше неће да по-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

хађа цркву, него и женскиње, а дјевојке долазе само онда у цркву, кад хоће да се причесте, и о великим зборовима. Овај обичај, што наше дјевојке не долазе недјељом и празником у цркву није добар. На против дјевојкама је баш потребно, да често цркву похађају, јер дјевојка долазећи често у цркву, постаје чеднија, разумљивија и богобојазљивија. За то мили роде, шаљите ваше ћерке чешће у цркву, да се тамо моле Богу за своју срећу. Свака дјевојка, која чешће у цркву долази, та последице постане боља домаћица, права Хришћанка а што је још најпрече, поучава своју дјечицу, кад јој их Бог дадне, да се и они сјећају цркве, наћерују их, да иду тамо, са собом их воде, те и од те дјеце постану прави Хришћани. За то и опет вас молим, шаљите дјевојке у цркву.

Што се тиче самијех жена, ако по који пут која и дође у цркву, боље би било — Боже ми опрости — да и не дође. Јер чим у цркву уђе, још прије него се и прекрести, тражи своју прију и куму, па се питају, шта је која ручала?

шта је новог у томе и у томе селу и граду? какве је хаљине обукла? како је прија? како ми је кума? и Бог их питао о чему још разговор не поведу. Немојте тако, српски синови, него опет кажем, похађајте цркву, и у њој се смјерно молити Богу, а пошто побожно отстојите службу Божију, те примите од свог свештеника благослов, па изиђете из цркве на поље, онда вам нико неће бранити, да водите разговор о вашим домаћим пословима.

Даље, учите вашу дјецу чистоћи, реду и пристопности. Шаљите дјецу у школу и то у српску вјероисповједну школу, гдје ће се научити српски говорити и мислити, српски радити и осјећати. У тој школи познаће, ко су и шта су; познаће Милоша и Марка, познаће славу своју крену, па знати боље вјеру и народност своју чувати.

Ко ове ријечи моје послуша и добро упамти, те се по њима узвлада, тај ће моћи свијетла образа и чисте душе, са правом и поносом приписати себи име Срб-Хришћанина. Амин.

Ријеч о љубави према невољнијем.

Браћо!

Погледајмо овај шарени свијет; у њему има свашта и свачега. Тамо видимо људи богатих и сиромашних, јаких и слабих, здравих и кљастих, великих и малих и т. д. — није двојица у свему потпуно једнака, и није двије ствари у свему равне једна другој; а што је главно ништа, осим једнога Бога, нема да је стално или вјечито, све је то привремено и промјенљиво.

Један једини Бог, Бог вјечности, силе и савршенства, кога ми вјерујемо и исповиједамо, све је то тако створио и удесио. Он је створио и људе „по образу и подобију своме“, одликовао их је између осталијех створења, дао им је у природи да господаре, упутио их је да господаре, упутио их да живе по Његовој доброты и љубави, и обећао им загробни вјечити живот, који ће бити жалост или радост према томе како се заради у овоземном кратком животу.

Овај наш данашњи живот није ништа друго него патња и кушање. Бог је њега одредио људима на то, да у њему израде себи радост у Господу онога — вјечитог живота.

У ово земном — кратком животу Бог је дао човјеку доста предмета, на којима тече себи блаженство вјечитог живота. Између многих тих предмета јесте и љубав према невољнијем и потребнијем један од првијех. И потребне је Бог дао нас ради, јер да није њих како и од куд би ми могли и умјели поимати и имати љубави у себи те највеће и најмилије божанске красоте? О, ти богати и снажни и здрави! помислите, колико их познајете у своме животу да су били као и ви, или можда и још више богати, снажни и здрави, а сада да су потребни ваше помоћи! Богатство и снага је у Бога. Бог данас једноме дава а другоме узима, сјутра опет једноме дава, а другоме узима. Ко смије рећи, да и ви сјутра нећете требати туђе помоћи?

Па, кад је тако, браћо, нешалимо се, — ни за часа не скидајмо са ума она обећана блага вјечитог живота, ни оно што нас може још и за нашега живота постигнути.

Старајмо се о нашој великој будућности док је још на вријеме, док можемо и док још очима гледамо; јер кад изнемогнемо и кад очи заклопимо нећемо ништа чинити, онда ће нам

требати готовину уживати. Начинимо себи пријатеље неправеднијем богатством, да би нас, кад осиромашимо примили у вјечиту кућу (Лук. 16, 9) вели Господ и Спаситељ наш, Исусе Христос, Нађимо за се свједоџбу код оних многобројних невољника и потребника, у њих купимо уља и метнимо преда се; јер гледајмо, који продају уље за свијеће? — Удовице и сироте, немоћни и сакати, хромн и слијепи, губави и потребни, који сједе пред вратима цркве и милостиљу просе. Њих узмемо к себи, јер ће нас они изравнати са највећим Судијом. Не одвраћајмо се од потребних, који к нама приступају, него устанимо и весело им пођимо на сусрет; а онима, који немају снаге к нама приступати, распитајмо за њих и пошљимо им помоћ, јер ће то бити важније код Бога, него оно прво. Кад уђемо у цркву разгледајмо добро по њој и угледамо ли кога потребнога или странога, помислимо прије свега како ћемо га у дом примити и задовољити. Сваком нек је ово прва жеља и мисао, јер сви једнако улазимо у дом Христов и: *јер се таквијем жртвама угађа Богу* (Јевр. 13, 16). Господ нам Исусе Христос вели: *јеси ли примио пророка, илашу пророчку примићеш* (Мат. 10, 41). дакле, какву награду зарадим, онакву „примићеш од самога Христа Спаситеља. Св. апост. Павле вели: *Што око не видје, и ухо не чу, и у срце човјеку не дође, оно уготови Бог онима који Га љубе.* (I. Кор. 2, 9.). Ко у свој дом уводи невољника, тај с њим води и самога Христа, који каже: *благо милостивима* (Мат. 5, 7). *Ко поклања сиромашу Господу позајмљује* (Прчт. 19, 17); а Христос вели: *што учинише једном од ове моје мале браће Мени чинише* (Мат. 25, 40). И ко под свој кров прими странога, тај прима и самога Христа, који вели: *Син човјечији (Божији) нема гдје закљонити главе* (Лук. 9, 58). Овако је дужан сваки Христијанин радити и у овом тражити за се плодове покајања, вијенац славе и похвале. На овај начин и овоме слично човјек може тећи своју срећу и вјечито блаженство најбоље. Нека се не плаше богаташи, да ће дајући потребнијем себе окрњити; Бог свемогући биће им за то најбољи платад. Запитајмо се, браћо, колико дневно, недјељно, и годишње многи и многи од нас потроши на прекомјерно пиће и остале лукузе, који убијају наше здравље и наш човјечански углед, а поред тога многа сиротиња уздише и жели у руци видјети кору

хљеба?! . . . У томе заштедимо и сиротињи подајмо и тако сачувајмо своје здравље и поштење, а Бога задужимо.

Нека се не поносе својим мудрошћу ни силни силом својом вели св. Писмо, а св. ап. Павле каже: *ко се хвали, Господом да се хвали* (I. Кор. 1, 31). Хришћани нека се поносе и хвале заповиједима Божијим и нека се натјечу у учењу апостола и пророка, јер ће тамо за се наћи највећа блага и овога и онога свијета. Овако скоро негђе у једном писму рече и наш признати научењак г. Ч. Мијатовић. Смирена мудроет, душевно сиромаштво и послушност јесте за Хришћанина најљепша похвала, а исто тако и умпљато пјевање псалмова. Хришћанин треба да се за своје гријехове каје са сузама и да у томе за се осјећа најбољу хвалу. Он треба да је кротак и свакоме сниходљив, и да својој браћи ноге пере, а не да од свога главу окреће и за туђином да пристаје. Велика је то Хришћанска похвала, кад један погријешни, па рече другу своме: „опрости ми, брате, ја погријеших пред тобом“. Добри Хришћани вазда се хвале и поносе највише тиме, кад странога у свој дом приме и угосте, и кад према невољнијем у своме срцу осјећају право сажалењевање. Они се радују кад за својом трапезом виде странца, невољника, сиротног и убогога, јер знаду да онда ту кућу неће никад оставити Христос Спаситељ. Они се радују и онда, кад не враћају зло за зло и другима увреде праштају. Но најљепши је вијенац и понос за Хришћанина подносити муке и невољу и у томе бити издржљив, јер и сами Спаситељ наш Исусе Христос трпио је највеће муке на Крсту и њима се поносио. И српски народ кроз пет стотина година претрпио је ужасне муке и тирјанска гонења, и за то у свијету најљепши понос и признање стекао. „*На муци се познају јуначи*“ вели наш св. владика Раде. Хришћанин не треба да се плаши мука ни патња, него нека им јуначки на сусрет излази, надајући се у ону еванђелску: *Жалост ваша окрећуће се на радости* (Јован 16, 20). Похвала је за Хришћанина походити сужње у тамници и невољнике у потребама, те назвати се правим учеником Христовим, Који вели: „*у тамници бијаш и дођесте к Мени*“ (Мат. 25, 36). Он треба свагда да се сјећа Бога и суднога дана, а што је најважније треба да тражи час и спасење у правом исповиједању православне вјере, да се не

дружи и не повјерава са онима, који зло мисле његовој вјери, да чува Божији закон и заповиједи недирнуто и непријекорно — чисте од сваке јереси до другога доласка Христовог, Који кад види таквога узвикнуће: *ово је прави Израелац ш. ј. Хришћанин, у коме нема лукавства* (Јов. 1, 47).

Ето, браћо, чим смо се дужни хвалити и поносити, а не фијакерима ни коњима, снагом ни богатством.

Прерадио по руском:

Ј. Гргуревић,
свештеник у Љубушком.

Пијанство међу дјецом.

(Предавање приват-доцента В. Ф. Јакубовића).

Професори овдашње војено-медицинске Академије приредили су читав низ јавних предавања. Обрађујући сваки из своје специјалности извјесну тему у обиму онога, што може разумјети и шири круг слушалаца, они су дали неколико врло поучних, популарних слика из опште медицине.

Између њих је приват-доцент Академије г. В. Ф. Јакубовић 17. фебруара говорио о пијанству међу дјецом. Ни овдашњем друштву то предавање није било на одмет, већ је, напротив, са особитом пажњом саслушано; а то ме нагони да га на овом мјесту у кратко изложим, тим прије, што и за наше крајеве може јако важити.

Заиста, грозно је и помислити, а чини се и невјероватно, па ипак је врло добро позната грозна истина: код ђеце такође постоји и све се више шири ужасно пијанство. Још одавно су љекари и код њих налазили све оне страшне и неизлечиве болести, које једино од тога и долазе. Предавач је изнио читав низ ужасних бројева из којих се јасно види, да — *пође ли само и даље тако — у већини земаља ће настигнути постепено изрођење, ш. ј. настрадаће све саме шјелесне и умне наказе!*

Да би показао, како су ужасне пошљедице пијанства родитеља по дјецу биле познате људима и у најстарије доба, он је навео неколико примјера, од којих ћу неке и ја овдје пренијети.

У грчкој митологији приповиједа се, да је Јунона од пијаног Јупитера родила — наказно дијете. Диоген је говорио једном глупаку: „Теби је отац у пијанству живот дао!“... Картагињани су тражили, да се пијана дојкиња смрћу казни. Свети Августин је говорио: „Гријех пијанства предаје се с кољена на кољено!“... Мухамед је наређивао, да се пијан човјек казни са 40 удараца, а пијан роб са 80. Само Лутер — одликујући се великом љубављу к веселом животу

— приповиједао је, да је човјек дужан љубити три ствари: вино, жене и пјесме („Wein, Weib und Gesang“)! На жалост — као што се види — човјечанству је таква наука дошла најбоље по ћуди, јер томе савјету Лутерову шљедује све са већим одушевљењем.

Главна опасност пијанства је — *нашљедственост!* — Од пијаница предака свагда су пијанице потомци — то је правило! Нашљедственост пијанства може бити на два начина: први — трансформаторни, други хомогени.

Трансформаторно пијанство — то су различити пороци и болести, који се појављују код дјеце као пошљедице пијанства њихових родитеља. Прелажење нашљедствених особина од предака потомцима — факт је утврђен науком. Када дозову љекара к болесном дјетету, он, прије свега, о оцу, матери и, ако је могуће, распитује и о дједу и баби. Стање њиховог здравља, њихове наклоности и пороци, све се то врло рђаво на дјецу одазива. Питање је: ко је од родитеља већма крив за болешљивост дјеце: отац или мати? Без сваке је сумње, — да од оца-пијанице произлазе болешљива дјеца, али — у сваком случају — његов је уплив знатно мањи од уплива матери, која, прво, храни дијете у течају његовог деветомјесечног утробног живота и, друго, последије тога га храни из својих груди.

Проучавана су дјеца једних и истих родитеља из развог доба. Посматрана су прво она, која су се родила, прије него су се родитељи одали на пиће; а последије она, која су се родила у доба тога порока. Разлика је између једних и других била страшна! У исто вријеме, док су прва дјеца била потпуно здрава, она друга су страдала од епилепсије (падавице — велике болести), идиотизма, водене болести, грчева, болести кичмењаче и многих других, које се јављају као пошљедице пијанства.

Знаменити Лансеро чинио је масу посматрања над болесном дјецом и он између осталог, говори, да, међу 160 дјеце рођене од пијаница, 60 су страдали од епилепсије (падавице), а 48 од грчева још из најранијег доба дјетинства. Други су бројеви још озбиљнији: од 83 дјетета, која су имала епилепсију, 60 је било од пијаница.

Болести које долазе као пошљедице пијанства не могу се ни изредати. Паданица, неразвијеност, гукe у мозгу, грчеви, ноћна плашња, идиотизам, и напошљетку парализ, ето пошљедице чашнице ракије, коју родитељи безбрижно испијају, не мислећи, да не само себе, но и све своје потомство тиме трују.

Трeba примјетиши, да се пијанство не огледа у сромном једновременом испијању алкохолног пића! Човјек, који пије дневно по пола до један литар вина или неколико чашница ракије, исто је шакав пијаница као и онај, који се један пут у недјелу напије до безумља! Човјек се и у једном и у другом случају једнако трује; а спољашња разлика ту ништа не значи!

Рушење здравља и организма је једнако и свако редовно — макар и умјерено — употребљавање шпиритуозних пића отровно упливеше на дјецу.

На ту околност треба обратити пажњу оних људи, који су навикли, „ради отварања апетита“, пити по 6—8 чашница ракије на дан.

Нашљедственост пијанства код дјеце показује се још у хомогеној форми. То значи, да дјеца још из најранијег доба осјећају потребност јаких пића. Потребност та може се видјети у томе, што дјечица од 2—3 године облизивају чаше од вина, за тим почну красти и кријући пити, док се, кад порасту, не учине древне пијанице.

Један берлински професор прича о четворогодишњем дјетету, које су случајно на улици кола оборила. Кад су га подигли, видјело се, да је дијете пјано. У лекарским биљешкама има много таквих примјера. Осим родитеља врло рђаво упливишу на дјецу и дојиље пијанице, које предају дјецу заједно са млијеком и страст к пићу.

Осим тога пијанство се дјецу предаје и посредством органа за дисање. Родитељи држе крчму, гдје се сваки час точи пиће, дјеца ту дишу ваздухом, који је напуњен шпиритним за-

дахом, те се тако трују и добијају страст к пићу.

Други је облик пијанства код дјеце не нашљедствен, него временом и навиком присвојен.

Изгледа врло неразумљиво, што дијете, чији су родитељи сасвим трезвени људи, постаје пијаница. А, међутим, то је несумњив факт. Питање је, којим начином се тај порок укорјењује? Сасвим просто.

Не само код простог народа, него и код интелигенције постоји обичај давати дјецу „мало вина“ да би им се снага поткријепила. Дјечица се привикавају томе и на крају крајева почињу већ и сами красти вино. *Као што се види, тај обичај води к пијанству и неговим пошљедицама — цијелом низу тешких, неизлечивих болести!*

Истина, међу простим народом, особито у крајевима гдје је јефтино, дају вино дјецу као додатак уз слабу храну. Осим тога и међу интелигенцијом дају вино дјецу школског узраста, када се повраћају кући, уморни од прекомјерног рада.

Чашница вина, тобож, као да окријепљује такву дјецу. Али то окријепљавање је врло кратко, последије којег долази још већа сусталост и слабост; а на свршетку таква навика доводи дјецу к пијанству.

Често су криви и лекари. Они прописују дјетету давање вина, које је у неким случајевима потребно. Дијете се поправи и лекар га престане лијечити, али заборави казати, да му вина не треба више давати. Родитељи, видећи како вино добро дјејетвује, продужавају га давати дјетету уз храну, те се на крају од тога развије пијанство. Погдјекад неискусан лекар говори да се дјетету даје вино и не промишљајући о пошљедицама, које никад не изостају.

О једном изванредном случају прича професор Менден. Петогодишње дијете је доведено било у хирушку болницу због прелома кости. Завили су му као што је требало. Други дан у вече код њега су се појавили знаци безумног бунцања („delirium tremens“), какви се само опажају код најгрознијих пијаница. Престављали су му се све некакви мишеви, мачке и т. д. Распитали су о дјетету. Дознало се је, да су га родитељи још од двогодишњег доба научили на вино и пиво.

Дјед му је давао пива; а отац мађарског вина. А зашто? Дједу је било пријатно гледати

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

на пивом загријаног унука; а оцу је врло годно вински задах из грла малог синчића. И ради тога су дјетенце појили и допојили, док је пало у неизлечиву болест.

Какве промјене производи пиће у организму дјечијем? Разбија сву живчану систему, те се као пошљедица јавља падавица и све нервне болести, закључно са парализмом. С друге стране доноси катаре желудца и пријева, прерођење јетре, рахит, слабо варење; а пошљедица је тога: слабо хранење организма и т. д.

Погдјекад је вино корисно, па и врло потребито за дјецу; али за то може бити компетант само искусан љекар.

На свршетку је Јакубовић рекао, да су шпиритуозна пића врло вриједан лијек — али само лијек!

Према томе треба желисти, да се она предају искључиво у апотекама, по лекарским прописима!

Треба ми истакнути овдје, да предавач, гдје је год била ријеч о рђавим пошљедицама пића, *нигдје није раздвајао у томе од ракије — вино и пиво.* Пошљеднице су, дакле, од свакојег алкохолног пића једнаке. Ово нарочито истичем ради наше интелигенције, која има обичај тврдити, да је пиво још врло здраво, те га за то и пију у великој мјери (или и без мјере!) Навео сам већ, да је г. Јакубовић једнако и на пиво, као шkodљиво показао, те ми не би требало са своје стране ништа додати; но ради

оних, који му особито пријатељују, ево истакнућу неколико ријечи. Истина је да пиво садржи сразмјерно према ракији врло мало алкохола; али не треба бити велики математичар, па да се и то увиди, да та мала размјера алкохола у пиву долази до велике — с обзиром на посуђе с којим се пије! Док обична чашица са којом се ракија пије, прима око 25 грама, најмања чаша са којом се пиво пије јесте од 250 грама, или управо по мјери за течност $\frac{1}{4}$ литра. Дакле, то чини 10 пута више од ракијске. Ако се узме, да је у пиву 10 пута мање алкохола, него у ракији, свакојачко излази, да једна чаша пива има исту снагу као и чашица ракије.

При томе не треба заборављати, да и они, који иначе желе бити „умјерени“ у пићу, сматрајући пиво као сасвим невино, пију га и без рачуна; дочим се о броју чашица води рачун!...

Мислим да је то и јасно и истинито!

Да речем коју ријеч и о вину, последије онога, што сам навео по г. Јакубовићу. Ако се у нас нађе која бијела врана, да не пије никаква шпиритуозна пића, чујете, гдје ће рећи: „Што не пијеш ракије, хајде и нека га; али што не пијеш вино, то се вараш — оно је здраво!“...

По ономе, што сам напријед навео, јасно је колико гријеше они, који тако мисле и говоре. Заиста, вријеме би једном било, да јаким пићима буде мјесто само у апотекама! — као што рече г. Јакубовић.

„Г. Ц.“

Петроград, марта 1893.

Гојко.

Писмо уреднику „Б.-Х. Источника“.

Господине уредниче!

Веома ћете ме задужити благодарношћу, ако ово моје писмо дате да се штампа у цијеленом „Источнику“.

Као што се и из самога овог писма види, но ви, господине, и иначе знате, — нијесам вјешт на перу, па за то и не ничем ондје, гдје се пише у смислу догматичком, моралном или иначе научном на пољу наше књижевности, — тијем се баве способне личности, — него ћу писати просто писмо, не дотичући се нити догмата, нити политичкијех или партијскијех процеса, —

о свему томе, велим, нека се баве они, који су способни.

Ја ћу дакле писати просто, лако и разумљиво писмо, у коме желим изразити своја слободна начела и осјећаје, разумије се према приликама времена и околностима.

И емо ме!

„...Зла надживљех твоја сваколика...“

(Пар. пјесма).

Умукнули су они тужни гласови, што их по неки пут кроз „кршне“ горе (од подножја им до највећијех врхова) таласаше тихани лахор

као морске струје кроз насељену, — а по пекад и до самога неба, вјечнога пријестола, вјечнога Цара небескога. Умукнули су, велим, тужни гласови потлачене „раје“ у околнијем предјелима, али тек онда, кад стигоше до ушију милосрднијех, моћнијех заштитника, ослободиоца..., и то последије дугога времена.

Пробудила се мртва тишина, која скриваше под својијем мрачнијем велом:

Дивна поља и ливаде травне
Богомоље — манастире славне,
Многе куле и дивне градове,
Разроване премноге дворове, —

кроз коју могаше само слободно срце чути урљање звјеради дивље. А оно жарко сунце, што некад помркну (ваљда је тако шћела воља највишега Судије, који заповиједа својијем анђелима, да врше вољу Његову (Мат. VI. 10.), којег слушају и вјетар и море (Мар. IV. 39.), да се изрече осуда над грјешницима), открило свој жар; своје лице огледа у чаробном мору, у бајнијем ливадама, у дивнијем градовима, — дворовима, — смијешећи се на просвјету, — на цјевање — играње, — на братску љубав, — на слободу жељену. — Умукнуше звјерад дивља, која на згаришту тражаше без бојазни себи жртава. Мјесто тужног урликања њихова, сада се проносе тихани слатки звуци звона на богомољама кроз романтичне долове, преко зеленијех поља и шума. А планине — кршне горе — та петвјековна кућа — трепере у неком тајанственом дрхтању. — Лахки лахор кроз њих струји, а одозго све до врхова им спустио се, рекао би, плави свод небески. — Не чује се у њима гласа. — Мирне су. Баш као да сновијају о ономе, што је негда било. — Само по који соко прне у вис, као муња, ће по коју хитру птицу ухвати себи за жртву, — а она одаје тужан глас. Изнурена вила (премда јој је још лице жуто и тужно) сјела на хладан камен — на гробницу неумрлог сина..., па весело гледа кроз плави свод, кроз тишину ту „онамо онамо за брда она...“ Гледа онамо од куда извире Дрина и Босна, па их прати очима низ њихове плодне долине; прати све до Саве, коју радо прати до Дунава и даље и даље... Кроз тишину планинску ту заталаса по гдје кад хука Неретве, која се вере кроз гудуре, кроз ритине, бијући свуда о голо сиво камење и разно планинско дрвеће. А вила је (Неретву) слатко гледа и прати ток њезин кроз планине те, кроз плодну

долину мостарску до ушћа јој у чаробно море. Овдје вила застане и гледа те блиставе морске вале; гледајући капне јој по која суза из веселијех очију; шта пак значе сузе те: ко ће знати?

Да се не удалим са самога предмета, о коме Вам госп. уредниче, мислим писати, ево ћу прећи на саму ствар.

Наш народ у Херцег-Босни, дочекавши одавна жељену слободу, — као озебао сунца, поче се најживље кретати и напредовати у свакоме погледу народнога развића. Најтрудољубивије прихвата се посла на пољу пољопривреде; отвара трговине; а што му је најмилије — што највише жељаше — подиже школе и цркве, — та два расадника просвјете, односно богопознања и богопоштовања. Манастирима славнијем задужбина наших старијех, — одакле се једино црпила храна духовна кроз многа времена, која је кријепила и тјешила надом у борбама, — у јадима, — у тугама, — најревносније притиче у помоћ, у цијелъ обновљена, поправка, и уљешања. Поред тога, с немањом ревности и вољом обнавља старе и подиже нове цркве мирске по свијем крајевима своје драге домовине. Све, па и пошљедну пару, не жали жртвовати па да се у цркви његовој запјева божаствена литургија и принесе бескрвна жртва у спомен страдалнога Христа (Лука XXII. 19.), који се поведе од незаконика као јагње на смрт (Исаија 53. 4.); а на торањ да подигне звоно, чије звуке најрадосније слуша. Наравно, народ наш у свијем крајевима Босне и Херцеговине није могао одмах или да кажем и у једно исто вријеме, да постигне своју жељу у томе смислу, — али је љубав, одушевљење и воља код свакога од малог до великог једнака. А „код народа свјесна и побожна веја сут јему благаја возможна“.

Заиста не би могао човјек вјеровати колико се по Босни, а мање више и по Херцеговини подигло и обновило цркава, а манастира, држим већ ни једног нема, — кога није вријеме страшнијех бура порушила до темеља непријатељска рука, — а да данас није по могућности обновљен и уљешан у Босни и Херцеговини: кад не би било „Источника“, који нам у своје вријеме доноси извјешћа, о свакој појединој свечаности приликом освећања новијех цркава, звона и т. д. Такова извјешћа, осим што нам и иначе користи доносе у погледу научности, користују и тијем, што подстичу на посао неке

(ако ко год има глух према таквијем светињама), те, угледавши се на своју браћу и дошавши к себи, подижу своје српске цркве и српске школе у средини својој, не жалећи ни труда ни трошка. Што су поједини крајеви, односно села — општине, заостали од осталијех у томе погледу, може се рећи да је томе најглавнији узрок слабо материјално стање дотичнијех. Но ја ипак велит да то није са свијем оправдан разлог, држећи се горње изреке; јер, напошљетку, свакоме без разлике једнако су отворена врата наше зем. владе, која је уздашна, која је милостива према својијем вјернијем поданицима, — а и Христос је рекао: „Кудајте и отвориће вам се, иштите и даће вам се“ (Мат. VII. 7.).

Жао ми је, госп. уредниче, што је баш наш српски народ у обијем крајевима (мене се тиче народ у овоме котару), како ми се чини, најлењи у погледу подизања цркава и отварања српскијех школа, — премда је у негени врло сиромашан. Но што се тиче цркава, готово у свакоме селу има по једна а у већијем селима — двије или три; дакле свака парохија има једну или више цркви само што нијесу баш ни мало уређене, т. ј. поред саме грађевине, односно поправке зидова, кровова, патоса и т. д. оскудјевају и у сасудовима и у осталијем принадлежностима црквенијем. А школе српске ни једне немамо!!! Да је воље и жртвовања, било би и то, т. ј. имали би барем једну српску школу за сав котар, и чисто се згрозим, кад погледам да у сусјединијем котаревима има не само по једна већ и више српскијех школа које разумије се, издржавају дотичне српске општине.

Али је наде, да ће се у нас скоро отворити барем и једна српско-православна народна основна школа; јер се већ о томе код некијех почела будити мисао, о чему се и радити почело. — У погледу цркава већ се и код нас живље ради. Осим цркве, која се у самој вароши билећској гради трудом и трошком свега прав. народа овога котара, а уз припомоћ високе зем. владе у Сарајеву и осталијех дарожљивијих рука на страни: подижу се цркве и у појединијех селима. На некијем мјестима тек се спремају односна срества (т. ј. потребни материјал за градњу) дочим су неке већ готове, подигнуте и освешене.

Тако и, пр. житељи парохије фрањачке (у билећком протопрезвитерату), желећи одавна имати

у средини својој храм, подиглоше на развалинама неке древне цркве себи цркву — дом молитве, те тако остварише жељу своју. Наравно то је тек црквица, али је ипак њих стала доста и труда и трошка, док су је саградили и снабдјели принадлежностима по могућности.

Ток свечаности приликом освешања исте цркве од Његовог Високопреосвештенства госп. митрополита Серафима нећу вам, краткоће ради, описивати. Освешање извршено је својим редом, а и остало је испало по жељи. То изостављам и за то, што таквијех описа, као што горе рекох, налази се у „Источнику“ доста, а свака таква прилика, с мање више разлике, једнака је. Али свакако, споменућу барем нешто, што је хвале достојно. На име: многи дарожљиви Срби и Српкиње из котара столачког, невесињског и са другијех страна поклонили су лијепијех добровољнијех прилога цркви том приликом у новцу и у осталом. А Мато Воичић и Тодор Радовић, оба из исте парохије фрањачке, даровали су цркви у готову новцу 150 форината, први 100 а други 50 форината.

Свијем обијем добротворима изричем најердачнију захвалу, а захваљујем и осталоме многобројном народу, који бијаше дошао на ову ријетку свечаност. Уједно нека ми буде овдје дозвољено поменути још и мој поздравни говор, који сам говорио приликом доласка Његовог Високопреосвештенства госп. Митрополита пред овај св. дом. Говор је тај од прилике оваки:

„Благомољниъ грађинъ къ илиа Господниъ“.

Гледајући Те у томе достојанству, у томе високом положају, — ма да бих радосно у овоме часу, приликом ступања твога у средину свог духовног стада, нешто проговорно пред тобом: — клечају ноге пода мном, срце ми као никада убрзало на туче; побуда је велика, но не знам да ли ће бити снаге и средстава да се оствари, — да не остане само жеља. Но с друге стране, знајући добро, да си Ти син овог крша, да си Срб-нашљедник први односно други Срб-Стевана Милутиновића на пријестолу Савину, — охрабрен сам, — те ћу дакле говорити. За то дозволи ми, молим Те!

Како сам невјешт говорник и иначе, то ћу само неколике да рекнем, да се открије љубав многијех срца, т. ј. да ти кажем с коликом радошћу дочекујемо тебе данас. Радост је велика, описати се неда; а само велике љубави пошље-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

дица је велика радост. На томе првом доласку твоје у ове сиве кршеве као архипастир, простиремо ти гранчице и цвијеће по путу, т. ј. љубав и увјерење, да ћемо сви до пошљедњег издиханија чувати оно што смо наслиједили од својијех старијех, на име: св. правослвну вјеру, народност, језик и обичаје српске. А уз то да ћемо бити свагда одани, покорни и послушни својијем претпостављенијем властима и њихове наредбе, које се клоне срећи и благостању нашем, безусловно извршивати и њима се повиновати. Љубићемо особито нашу св. матер цркву и просвјетитељку школу, којима ћемо увијек с највећијем одушевљењем и пожртвовањем припадати и у њима храну духовну и најпоузданије љекарније својијем духовнијем ранама тражити. А за то нам ти, Високопреосвећени владико,

подај свога св. благослова, како би тако своје свете хришћанске дужности у црквеном и грађанском животу лакше вршити могли.

Буди нам уједно снажан, одважан и смјео на крми великога брода, који ти је Господ повјерио на управу, крманећи ка обали опште среће, опште наде и жеље!

Увјеравајући те о свему томе, молимо те још једном: благослови, владико, овај народ, — ову паству твоју! благослови овај св. наш дом! благослови стоку нашу и поља њаша! А испод онога светог зрака¹⁾ глас ти кличе слободних синака: „Живио мили наш владико!“

У *Вилећи*, 1892.

Ђорђе Периновић,
свештеник — надзиратељ.

¹⁾ Показујући руком на крст црквени.

Продавање свеца.

Сигурно је Требиње једно од најстаријих вароши Херцег-Босне. Његову старост тешко је означити, а заиста му је не може нико ни за нијекати. Мајков говорећи о Дубровнику у својој „Историји српског народа“ и доказујући његову старост, вели: „Сам Епидавар негда сазидаше Грци, по томе га узеше Римљани око времена Јулија Цесара. Држава му је пређе била знатна: припадаху му земље крај мора више и ниже њега, и неколико градова, међу којима бијаше и *Требиње* и *Молунат*“¹⁾.

Иа овога ће сваки видјети и сâм, колико Требиње засијеца у старост; но куд и камо ће се боље о томе освједочити, но онај који ступи у Требиње и обиђе његову околицу. Ту му не треба историја, ни историчар. Ту ће сâм својим рођеним очима гледати и читати из мртвих споменика, из нијемих рушевина негдашњу прошлост и славу Требиња; видјеће његову старост, врло дубоку старост!..

Требиње је старо; оно обиљује старинама — многим старинама. О такој једној старини, ево ћу вам причати, а ви о њој судите, како хоћете и знате.

Одма за чаршијом, а једно 200—250 м. од војничког логора, бива на сјеверо-запад, у они-

¹⁾ „Истор. срп. нар.“, Мајков — Даничић, Биоград, 1876., стр. 196. —

јем вртима, гдје су негда поносни беги Омамбеговићи стајали, а данас мали Тичић — циганин, ту су неке старе рушевине. Оне се протежу по цијелијем вртима, а да им се означи правац и састави план, требало би дугога откопавања, а разумије се и трошка. Данас, кад дођеш ту, једино ћеш видјети креча и пијеска; цигле полупане и разбацана камења: оvdје-ондје комадић зида вири из земље; коју јаму и гомилу. То ти је све, а сјећа те и каже ти, да је ондје рушевина, да је била некада зграда; а данас је срушена, затрпана.

Ова је рушевина, као и још друге, на „Царинама“, гдје је негда силни цар Душан поставио царину и дао је „Дабживу“; па можда је отуда и име остало мјесту!..

У овијем рушевинама има једна пећиница, више налик херцеговачким чатрњама. Разлика је та, да није у земљи. Њезин је правац од истока западу, или обратно, како ко узме. Само је од запада зид, дочим се од истока слази пећиница, као у неки котао пјешчаник. Од истока је и мали пенџерак, или враташца, једва 30 до 35 цм. висока, а толико широка. Затвара их дрвени капак.

Пећиница је обзидана и шћемерена, те је опет у томе налик пећи, гдје се хљеб пече. Дуга је до 2 м., а 1 м. широка. У њој су плоче

бедренице; лијепо су отесане, те чине узак, а дуг сандук — бива гроб људски, но без поклопница, до ли ћемера на гробници. У том гробу лежаше неки светац, док га Омамбеговићи не продадоше. То би овако:

На Царинама стајаше стара беговска породица — *Омамбеговићи*. Они бијаху силни, а страшно богати. Њихове не само да бијаху Царине, но велики дио и поља требињскога, а њиве на којима је данас војнички логор, остадоше — „Омановића њиве“, и ако су их давно продали. Тако ти они бијаху чувени и свачим гаћи!

Но како стари кажу: „Ђаво не мирује; он ни т' оре ни копа; но гледа како ће човјека преварити!“ тако ти и наше Омамбеговиће превари. Они узму онога свеца, однесу у Дубровник, и продају га за боцу дуката. — Узму дукате и врате се кући; а светац на своје мјесто!

Они га опет узму и однесу у Дубровник, те продају, као и прво за боцу дуката. Они опет кући; а он на своје мјесто!

Трећом узме стари Омамбеговић свеца, однесе у Дубровник и прода га, као и прије. Но сад га Дубровчани преваре: даду му боцу — *жућака* (чангрљина), а на врх успу неколико дуката. Он узме боцу и оде кући. Кад је био испод *кошћеле*¹⁾ стигне га светац и ухвати, па му рече: „Шта учини од мене; шта ти ја скривих, те ме продава?! Буд ме два пута за дукате продава; а што ме трећи пут за жућаке продаде, да од Бога нађеш! Хајде! до сад сте се Омамбеговићи звали, а од сада Омановићи!“ ... Ту га светац удари и прокуне, те једва кући дође и у тешким мукама издахне.

Шта светац рече, то и би. Сво имање испродаваше; прозваше се Омановићи, те данас јадно и кукавно живе, да горе не може никако ни бити. Још их је двије, три куће, а сами они проклињу свога прадеда, што их у несрећу баци. Но ипак се уздају у ријечи, што их светац под кошћелом изрече староме Омамбегу; а то да ће им се имање повратити, док се одређени број кољена изреди. Но на колико су кољена проклети, тачан број нијесам могао ухватити. — Само је — веле — готово изаћи!

¹⁾ Тако се зове мјесто на југу од Царина, а више данашње кућа Луке Петковића, гдје је оно дрво — „кошћела“, под којом су прије тевериче чинили и о Ђурђеву дне љубачке заметали и веселили се. Сада се туда војници вјежбају (талуме).

Тако су Омамбеговићи проклети, па тешко ономе, кога куну; јер како но веле: „Није лијепо, ни кога много благосиљају, а камо ли куну!“ па још светац! Клетва их суетиже, а доиста је грозна. О њој ће ти свако у Требињу причати, па био Хришћанин или Мухамеданац.

Светац се више није вратио на старо мјесто. Говоре, да су га касније виђали више кућа у скрипу и за руку узимали, хтијући га опет донијети на старо мјесто. Но он је и отален побјегао, те је више *Ругјела* у *Кочину* негдје у пећини сакривен.

Болесници су и даље над пећину ишли и ако није било свеца у њој, а и дан данас иду. Ту лежу и беру свакакве траве за лијека и њима се лијече. А Мали Тичић, кад је купио кућу и врте од Омановића, те прешао на Царине с Крша између цигана, хтијући и он своју жену сакрити, као и Турци, покрије купом (пријепом) гробницу, обијели је и објеси у њу кандил. Сваку је вечер налијевао вејтина у кандил и палио га, мислећи да ће се тако светац повратити. Но како свеца не би, он прије двије године престаде кандил палити, велећи: „Што ћу га палити, кад свеца нема!“ — Ту скоро прекривајући кућу, и купу скине, те је сада „јама“, како је народ зове, опет запуштена.

*

Народ говори, да је ондје био манастир. И заиста има трагова манастиру, или бар цркви. Доста је већ ондје нашао предмета неки жупљанин Жеравица, који ће бити од кандила и сличних уреса црквених. Ти се предмети уз неке римске и дубровачке новце налазе код сина му Крста Жеравице, ципелара у Требињу. Ја сам их гледао, те ће и сада код њега бити, ако их није гдје послао или продао. Он их је нашао, а и његов отац, како рече, копајући врте и ројећи зидине. Но и други су ту налазили новаца, а и сада налазе.

Пошљедни пут, када сам то мјесто походио у друштву са госпођом Милевом Ружића и и госп. Васом Бабићем, дао ми је Васо једну римску пару ту, величине је колико по новчића. С једне је стране лик владоца под шљемењом и натписом наоколо: „URBS ROMA“. С друге је стране — „вучица“ и под њом — „двоје голо дјеце“, Ромул и Рем, те сисају. Над вучицом су двије „звјезде“, а она и дјеца почивају

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

на хоризонталној црти, а испод ове су окрњена слова, од којих се само могу разабрати пошљедна: — TSG — Ову пару није ту нашао; но ипак би се могло слутити, да је овдје и некаква римска зграда стајала, као што је и једна у „горичком пољу“, те је добро откопана.

Осим ових рушевина, још су ту омање гомиле, које се пружају уза страну изнад Царина. Антун Петрушић, као закупник пута до на брдо више Царина, гдје је тврђава, удари

на неке од тих гомила, те их и раскопа и њима насу пут. Том је приликом нашао више хрбина од земљана посуђа, а радници му извадише и једну читаву земљану — „варњачу“, гдје је на ручици и рупа за вјешање.

Тако је овдје била и преисторичка насеобина. С тога се нијесам преварио, кад сам рекао, да је Требиње старо — врло старо!..

У Требињу 1891.

Ст. Р. Делић.

Један листић у вијенац на гробу негдашњег свог учитеља Филимона Франичевића,

игумана и управитеља светоуспенског манастира Режевића, преминулог 6./4. у 8^{1/2} сати
у вече, 1893. у 59 години.

Тихо је доба; у живот среће природа се врће
И бајна ружа цвати и главу промаља поврће..
Стравични одјек морскога вала већ страха недаје
Но птичице пјесмом опчарују! Сунце љепше сјаје..

*

Све је дивно што ме окружује, 'ко да пуно среће..
Ал' срце моје пуно је туге да нема куд веће,
Болове прве пробудио ми, ах! тешки бол саде
Којега ми растанак твој вјечни, врли брате, даде!

*

Скамениле се сузе у срцу, као хладни камен,
И мили су у њ цвјетак свенуле: као муње пламен!..
Ал' на том пустом мјесту у срцу, сјаје твоје име
И оно ће милом успоменом у гроб лећи с њиме.

*

Смрт зло није... но пут к воскресењу, ал' је
штета гр'на

Родољубце вр'једне кад радује, рано, земља црна,
Срећа што гробније дом врлини, она над њим сјаје,
И тужном уцвијеленом срцу утјеху пружаје.

*

Ал' поред свију твоји врлина, утјехе немам ја,
Нит' ћу имати ако надоживим: мукама рода, крај!
Да роду милом раскомаданом, љепше сунашце сја:
Зачим и твоја тежаше душа: ах! Бог јој дао рај;

Манастир Режевић, (у Паштровићима) 15.
априла 1893.

Ожалошћени:

Дионисије Миковић,
игуман бањски.

Растанак.

Тек што нојца сави мрачна крила
И зорица засвијетли мила:
С' Богом, драги, — ја данас одлазим,
Даљни туђи свијет да полазим;
Видов данак ето веће свану
И крваво сунце ено грану“, —
Рече златна — пољубац ми давши
Још пошљедни, па с' за ручник маши:
Збриса сузе па га мени даде,
Па ми кроз плач још говорит' стаде:

„Слушај драги, моје тешке ваје,
Своје миле ја остављам краје,
Оца, матер, сестре и браћу, —
Ох, и теб', драги! Ох, тужна, шта ћу?“ —
„Немој драга, одлазити немој,
Немој мили крај остављати свој,
Немој оца остављати свога,
Мајку, сестре, браца миленога;
Немој мила тако ти младости,
Остављати мене у жалости! —

Туђ је свијет само варка пуста;
 Он је к'о планинска магла густа,
 Усред које, врло често пута,
 И вјешт путник олако залута.
 Туђ је свијет баш као оштар мач,
 Покуси те без да ти слуша плач.
 Куд год идеш, ил' л'јево ил' десно,
 Свуд' је уско; свуда је тијесно;
 К'о безвјесно у незнању луташ.
 Гледаш само дал' ћеш шта да слупаш?"
 Она гледну горе више себе:
 „Правдо света, дал' је то од тебе,
 Да ли тако ти одреди сада,
 Да мој драги без менека страда? —
 Зборећ' тако удрише јој сузе;
 За руку ме јоште једном узе
 И пољубац слатки ми принесе,
 И к'о кап се чисте росе стресе: —
 Немој драги, туговати тако,
 Што Бог хоће, не бива инако,
 А по суду божијем што бива,
 Заслуга је то нечија жива.
 Правда прати зла и добра дјела,
 За то не бих сад друкчије смјела;
 Јер ти браћа заслужише тако
 Да т' оставит' морам свакојако.
 Мјесто мене нек т' буде од сада
 Млађа сестра, сестра моја *Нада*
 Она само, она једна драга,
 Твоје срце, кријепост и снага.
 О мени ће она вјечно сниват',
 Јачи живот у тебе уливат'. —
 Мене љубит' — то је само слава,
 А њу љубит' — то је љубав права,
 Која тугу у срцима блажи,

Слатке мисли рађа, живот снажи. —
 Пеће с' она често на небеса;
 Стварат' муње и разна чудеса.
 Од Атине или још од Шпарте
 Па ће Дунав пробија Карпате,
 И на Исток до Црнога мора,
 Па чак на југ ће је Црна Гора:
 Посеђаваћ' вазда браћу твоју
 Цртати им живо слику моју.
 А када се ти зажелиш мене,
 Дођи онам' ће су оне сг'јене
 У „Орлову кршу“ од вјечности —
 Ће с' о златној снива будућности —
 Дођи! Дођи и кад будеш сијед,
 Да с' мојих уста, драги, сркаш мед!“ . . .
 То ми рече, па с пољуби са мном,
 А небо с' ведро смрачи нада мном.
 Сâм ту остах са сувнијем оком;
 Сâм остадох на свјету широком
 Живо срце у груди ми плану,
 А кроз таму густу сунце грану,
 Па с' диже у вис, ал' све криво! —
 Ао драга, ао моја славо! . . .
 Ао воро моја без осванка!
 Ао сунце, крвавога данка! . . .

* * *

Боже неба, Боже вјечне правде,
 О Боже мој, Боже моје Наде!
 Обдари ме жељенијем благом:
 Састави ме скоро с' мојом драгом,
 С' мојом „златном жељеном с . . . дом“
 Да ми срце већ не вене младом! —

У Релеву на Видов дан 1893.

Ненад.

Рукоположени.

Лука Карановић, свршени богослов рељевског завода и учитељ српске основне школе у Бос. Новом, рукоположен је за ђакона 6. маја 1893, год. у Сарајеву, а 9. маја исте године за свештеника у Релеву, и одређен је на парохију *Ведовицу* у протопрезвитерату костајничком. У исту парохију наступиће по свршеним школским испитима у мјесецу јулу о. г.

Никодим Новаковић, двогодишњи слушалац богословских предмета и питомац српско-православног богословског завода у Релеву, рукоположен је 9. маја и 15. јуна 1893. г. за ђакона и свештеника у Релевској цркви, и одређен је за помоћника његовом брату Кости Новаковићу парохиу и надзиратељу Петровачког протопрезвитерата.

Произведени.

Гаврил Бољарић, свештеник и катихета велике гимназије у Сарајеву, произведен је на протојерејски чин дана 9. маја 1893. г. Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Босње благоизволио је издати госп. Гаврилу декрет дана 13. маја 1893. број 945. овог садржаја: „Цијенећи ваш ревности и вишегодишњи рад, као способна свештеника на овдашњим државним школама, у којима са толиком љубави вршите трудно звање православног катихете; уважавајући ваше примјерно владање, убрајајући овамо и ваше зрело и вјешто пастирско проповједање, — што се све клони срећи наше православне цркве и напретку српске младежи и народа нашег у овим покрајинама: — нашли

смо се побуђени, са Нашим Архијерејским признањем, одликовати вас, чега ради и постављени сте у *чим протојереја* при свечаној архијерејској служби на слави црквеног храма св. оца Николаја у Рељеву 9. маја о. г.

За толико одликовање које сте за ваше заслуге у оностраној нашој цркви стекли, вама ће, и на даље, брига бити, да у вашој познатој ревности нигда не малакшете, него ли да увијек служите цркви православној и православљу у оној мјери, у колико сте то и до сад чинили, како би и у будуће могли уживати моје архијерејско благовољење и милост. Дозвољава вам се да можете носити и *набедреник*“.

Разно.

Новчана припомоћ свештеницима. На предлог АЕ М. Конзисторије, висока земаљска влада за Босну и Херцеговину извољела је из земаљских средстава у години 1893. новчано припомоћи ове свештенике Дабро-босанске Архиепископске:

Проте: Теодора Илића, Јована Зечевића и Стојана Јовановића, свакога по 300 фор. а. вр.; а парохе: Петра Максимовића, Лазара Орашанина, Јована Новаковића, Косту Блажујевића, Симу Поповића, Симу Игњатића, Николу Адамовића, Николу Николајевића, Илију Јакшића, Николу Скакића, Луку Лукића, Цвију Шпирећа, Милу Марјановића, Стеву Ковачевића, Теодосију Поповића и Ристу Блажића — свакога са 200 фор. а. вр. Што све чини своту од 4.100 форината а. вр.

Парохијални станови. На предлог АЕ М. Конзисторије, висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизвољела је одобрити, да се у години 1893. из земаљских средстава имају саградити парохијални домови у епархији сарајевској, и то у овим мјестима: Палима од 3291 фор., Грковцима од 4406 фор., Бјелом Бучју од 4256 фор., Мајкић-Јапри од 2892 фор., и у Томни од 3192 фор., на коју цијелу одобрена је и свота од 18.037 фор. а. вр.

Парастос. Братство Ваведенског манастира Гомионице држало је 9. маја о. г. полугодишњи

„парастос“ постриженику истог манастира а јеромонаху и управитељу економије манастира Моштанице — блаженопочившем Герману Јовановићу — родом из Сријема.

При парастосу чинодјејствовао је настојатељ гомионички г. Гаврил Стојнић игуман, уз припомоћ јерођакон гомионичког П. С. Иванчевића и још једног јереја. Братство реченог манастира давало је и четрдесетницу покојнику у мјесецу октобру 1892., а том је приликом држао сходан говор о блаженопочившем Герману јерођакон П. С. Иванчевић, и у истом говору оцртао живот упокојеног Германа.

Срб-Пеција.

Родољубље Срба у Доњој Тузли. Јављају нам из Доње Тузле, да су тамошњи православни Срби на Благовијести о. г. у главној скупштини црквено-школске општине закључили, да зидају нову српску школу, те док су још на окупу били, између себе су скупили своту од 11.425 форината.

Јован Р. Јовановић	дао је	3.000	фор.
Лазо Р. Јовановић	„	2.100	„
Перо Р. Јовановић	„	1.500	„
Цвијетин Поповић	прото	500	„
Јово Поповић	„	500	„
Митроп. Никола Мандић	„	300	„

Мило Стакић " " 300 "
Ристо Васиљевић " " 300 "

Сиромашнији давали су по мање али су се и они сви натјецали, ко ће дати више на ту племениту цијељ, и тако је изглед, да ће четити Тузлани од самих прилога у своје мјесту саставити своту од 25.000 фор. која је нужна за подизање нове школе.

Прве двије године Тузлаци су основали и школски фонд, којим се издржавају 4 учитељске снаге.

Живили родољубиви и свјесни Срби Тузлаци, који освјетљаше свој српски образ.

Српске школе у Турској. Не давно је изишла у Биограду књижица: „*Статистика српских школа у турском царству у 1892. школској години*“, коју је написао М. В. *Весселиновић*, а прештампана је из школског листа „Учитеља“. По овом извјештају има у турскоме царству, и то по највише у Старој Србији и Македонији, свега 111 школа српских, 3926 ученика, 518 ученица, 127 учитеља и 9 учитељица. — А те српске школе овако су распоређене: У Цариграду 1, а осим тога отворен је и I расред *гимназије*, са 3 наставника, а послје ће се у Цариграду основати нижа гимназија; у косовском вилајету: у санџаку призренском и пећком 12, приштинском 17, скопљанском 26, новопазарском 23; у битољском вилајету 22; у солунском вилајету 9; и у екадарском вилајету 1 школи. — У ове школе урачуната је и српска православна богословија у Призрену, која је установљена 1871. 2. шк. године, са 4 разреда и 1 приправним разредом. За вријеме од 21 године, од како постоји овај богословски завод, учило се у њему свега 916 ученика. Од свршених богослова призренских постали су 15 свештеници, а 63 учитељи. У шк. години 1891 $\frac{1}{2}$ радило је у призренској богословији 7 наставника заједно с ректором, а ректор је сада архимандрит Иларион С. Весић.

Колико има Чивута на свијету. У листу „*Annuaire israélite*“ изашла је статистика свију Чивута на свијету; има их свега 6,300.000. У Европи су овако распоређени: У Аустро-Угарској има их 1,644.000, Њемачкој 562.000, Француској 130.000, Италији 40.000, Низоземској 82.000, Румунској 265.000, Русији 2,551.000, Турској 104.000, Белгији 3.000, Швајцарској 7.000, Бугарској 10.000, Данској 4.000, Шпа-

њолској 1.900, Гибралтару 1.500, Грчкој 3000, Србији 3.000. У Азији их пак има: у азијатској турској 195.000, руској Азији 47.000, Перзији 18.000, средњој Азији 14.000, Индији 19.000, Чини 1.000. У Африци: у Мисиру 8.000, Тунису 5.000, Мароку 6.000, Триполису 6.000, Абисинији 200.000. У Америци: у сједињеним државама 230.000, у осталој Америци 20.000. У Аустралији и Окејанији 12 000.

Примјерни владика. Владика Н. имађаше обичај, кад је своју епархију посјећивао, подручјима свештеницима три питања предлагати: *Прво*: како су они до тога звања доспјели? да ли дању, кад су њихови предпостављени бдили; или ноћу, када су сви добри спавали а зли радили? да ли пјешнице т. ј. сопственом заслугом; или на коњу т. ј. по препоруки и посредовањем моћни? да ли кроз врата — редовним позивом; или кроз прозор, кришом? То бјеше прво питање. *Друго* гласаше: како у свом звању живе? Да ли виноград божији обдјелавају, или само плодове с њега троше. Да ли словесно стадо своје надгледају, лијече и у здрављу подржавају? Да ли се са својом дужношћу титрају; или је од срца и с трудом врше? *Треће* питање бјеше: како се они мисле растати са овим свијетом? да ли благама обасути, уживањем развјени и чисти од сваке добродјетељи; или трудом измучени, пуни кајања спрам Бога, гоњени неблагодарношћу људском? — Свештеници почесто занијемаше на ова питања.

Тада се обрађаше он к младићима: Зашто они к томе званију теже? Како су на ту мисао дошли, да свештеници буду? Ови бијаху искренији, већом части одговараху: „Ето како, духовно се учи од по муке, духовенство даје скоро љеба и то доста угодна љеба, и кад смо већ један пут у томе чину онда смо осигурали пристојан и поштен ужитак. Ту се не захтјева бог зна колико способности, и опет се с дана на дан у чести, власти и достојанству напредује“. Владика узданувши рече: „о да сретног столећа, које знаде онако тешку службу Христову, у којој Петар и Павле само патње, гоњење и смрт налажаху, у тако угодно спокојство, добити власт, и достојанство преобрати“. „Х. В.“

Освећење црквеног звона. Освећење новог црквеног звона цркве у Рамићима (коју народ намјерава пренијети у Кошијаницу) извршено је у 10 сати прије подне 14. марта 1893. год., у

присуству тројице свештеника: Миле А. Попадића, Симе Карлаша и Лазара Ожеговића. Послије божествене литурђије говорио је сходну бесједу свештеник Л. Ожеговић.

Бура која је тај дан без престанка бријала и снијегом понављала, опет није доброј вољи народној сметала, него шта више скупило се доста српско-православног народа, да освећењу звона присуствује.

Овом приликом добровољнијех прилога пало је од народа 104 фор. 57 новч. а кум Стојан Мракић из мјеста и врли Србин и побожни Хришћанин даровао је 52 фор., укупно дакле 156 фор. 57 новч.; што се може рећи, да је прама стању овог народа врло доста.

Звоно тежи 250 кг. на коме ћирилицом потписује слиједеће:

„Звоно за српско-православну цркву, храм Успенија пресв. Богородице у селу Копијаници котар Кључ у Босни 1892“. Прама истоку лик је пресвете Богородице, која у наручју држи лик Спаситељев. Звоно је наручено и саљевено у Љубљани у Крањској.

П. Х. М. А. П. и.

Прослава четиристогодишњице ободске српске штампарије у Црној Гори. Од црногорског одбора за приређење свеславенске свечаности поводом четири стољетног јубилеја од времена прве словенске напечатане књиге стигао нам је позив на исту свечаност.

Држимо да неће бити излишно у кратко проговорити коју из историје црногорске, колико треба да се разјасни значај ове свечаности.

Мисао о подизању типографије у Црној Гори јавила се у тешко вријеме, кад су Турци били навалили на Црну Гору и сусједне јој предјеле, мање од 50 година после проналаска штампе. Црна Гора се тада звала Зетом и наодала се под управом српске династије Црнојевића, која је имала своју резиденцију у Жабљаку, па у Ободу.

Кад су Турци г. 1478. Жабљак освојили, владао је најславнији Црнојевић, Иван-бег, који, рачунајући на помоћ млетачку, надаше се, да ће одбити Турке. Но млетачка република била је већ тако слаба, да не само, да није могла дати помоћи своје савезнику Ивану Црнојевићу, него је још била принуђена, да закључи мир с Турцима, уступивши им Скадар.

Уз пркос томе, што су се силе Турске увеличавале на граници Зете, Иван Црнојевић је успио да их одбије из Жабљака, па га је изгорио, да опет не падне у руке непријатеља. За тијем је Иван Црнојевић подигао своју резиденцију у Ободу, између гора, одакле се боље могао бранити од непријатељских нападаја.

Уз то су Турци били обладали Херцеговином; и Иван Црнојевић не могући наћи помоћи код прекоморскијех сусједа противу Турака, продио је Дубровчанима Конавле, и стао је подизати у самој дубини гора под високијем Ловћеном, на мјесту гдје је сада Цетиње, манастир и дворца, да ту пренесе своју престоницу и да отаџбани брани остатке своје државе. У исто доба, желећи да ако ће и душевно поткријељује остале Србе, предобивене од Турака, он је у Ободу подигао типографију, добивши слова ћирилска из Млетака.

Но Ивану Црнојевићу није било суђено, да дочека остварење своје топле жеље, да види напечатану у његовој типографији словенску књигу. Он је умро 1490. оставивши на престолу сина Ђорђа Црнојевића, под којим се и напечатала у ободској штампарији прва словенска књига *Октоих* или *Осмогласник*.

Кад је типографија остала без свога оснивача, и њен је положај остао трудан. Ипак се у њој печатало осим „Осмогласника“ и другијех црквено-словенскијех књига, које су се шириле међу Србима, који су били потпали у јарам турски, те будиле у њима вјеру у бољу будућност. Од ових књига нема већ ни у Црној Гори, ни у осталијем српскијем земљама. Само један примјерак Октоиха сачувао се у Црној Гори и сада припадајеки Пивском манастиру. (Осим овога, имају још два што су се сачували један у манастиру цетињскоме, у државној ризници, други у Морачком манастиру. У.)

Из овога кратког историчког прегледа види се да су се Црногорци користили сваким случајем, да уведу у своју средину просвјету, но љута борба с Турцима није им то допуштала, и нагомила их је, да прелијевају слова у пушчана зрна. По томе се може разумјети, зашто је Црногорцима драга успомена о четиристогодишњем трновом путу, што су прошли од прве појаве на њиховијем границама љутијех Турака.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

Ова је успомена тијем дража, што је она спојена самосвијешћу о пуној побједи над Турчином, који се већ налази у агонији. Ето зашто се црногорски соколови такијем појетскијем осјећањем односе према слављу, што приређују и повивљу на њ браћу Словене, да у црногорској престоници, скривеној међу горама, но која високо влада над морем и сусједнијем земљама, сазнаду своје братско јединство, и ту даду друг другу руку...

„М. В.“

О Ивану Гундулићу. У оно доба, кад на једном крају нашег несрећног али јуначког народа освануше горки и чемерни дани клете судбе његове и наступи тамна и мрачна ноћ живота његова а зубља просвјете народне упаљена још за славних Немањића, све више и више губећи свјетлост своју сасвим се угаси са потоњом искром слободе народне, тад на другом и ако маленом поче се развијати култура у правом смислу те ријечи.

Почетке овој новој култури налазимо најприје у Сплету и Хвару, а за тим у Дубровнику.

Самим положајем својим Дубровник бјеше упућен на море, бродарство и трговину. Баш у оно вријеме, кад у осталом Српству бјеху најжалоснији тренуци, дубровачке лађе високо попаху своју заставу по Јадранском и средиземном мору, Атланском и Инђијском океану.

У овим трговачким походима наши Дубровчани долажаху у додир с образованијим свијетом, а примајући у своју средину људе од науке и знања, завољеше и сами науку, те ради образовања иђаху у Италију, од куда се са стеченим знањем враћаху у свој милу завичај.

Са падом Византије њени образованији синови разбјегоше се по бијелом свијету, тражећи себи изгубљену слободу, те је многи нађоше у питомој Италији и слободном Дубровнику. У Италији од ово доба стаде се са већом пажњом и озбиљношћу изучавати дотле скоро заборављена грчка и римска књижевност.

Ова обнова класичне књиге учинила је, те наши Далматинци писаху у почетку на латинском језику; но, кад италијански пјесници замијенише латински језик својим народним, тад и наши пјесници прихватише свој матерински језик, који и даље брижљиво његоваше, до данашњих дана.

Језик им се, истина, у почетку прилично разликоваше од данашњег књижевног језика, али

у току времена, толико се ишчистио и угладио, да, за цвјетања дубровачке књижевности, врло се мало разликоваше од овога, којим се ми данас служимо.

Спољашњи облик дубровачко-далматинске књижевности био је већим дијелом класичан, док у садржини са поступним напретком њеним опажа се виша самосталност.

Те на тај начин поред богатства и „златне слободе“ одомаћи се у Дубровнику и књижевност, коју су за толико вијекова марљиво његовали вриједни му синови.

„Ова наша малена република и ако бројем бјеше незнатна ипак нам даде велик број књижевника, а међу њима људи од великог дара и духа, каквих нема ни у већим државама и многобројних народа.“ (Ј. Бошковић).

Али најјаснија звијезда или боље рећи сунце на том српском небу, бјеше Иван Фрањо Гундулић.

*

Гундулић је рођен у Дубровнику 8. јануара¹⁾ 1588. год. од знамените властелске породице, чији чланови отпављаху често најзнатније послове у овој аристократској републици. Свршивши философске науке, одаде се на изучаваше римског и домаћег права са таким успјехом, да је доцније напредовао и у државној служби, у којој је још млад доспио до највишег мјеста у држави. У 30-ој години ожени се Николијом Сијерковићевом с којом имађаше три сина и једну кћер. Старија му два сина дотјераше до великог положаја у аустријској војсци, а најмлађи Шишко био је и кнез у републици.

Жена му бјеше врло образована, те се с правом да тврдити, да је она много допринијела што се свом душом одаде књижевности, јер га доцније ријетко виђамо у државној служби.

У његово вријеме дубровачка република бјеше на врхунцу славе своје, богатство скоро цијелог истока бјеше се слегло у њеним ризницама; грађаху се величанствени дворови и велељепни храмови; подизаху се школе и лицеји; осниваху се научна и књижевна друштва, којима главни циљ бјеше, да његују књижевност. Једном ријечи све му бјеше на руци, да покаже и развије свој таленат.

У првим својим радовима јавља нам се Гундулић с преводима, хотећи се ваљда тијем

¹⁾ По новом календару.

извјезбати и приправити за самостални рад, који отпочиње читавим низом лирских и драматских производа. У овим радовима дотле је успио, да је дубровачко далматинску поезију подигао до највеће висине.

Прво умно чедо Гундулићево бјеше превод чувеног историјског епоса: „Ослобођени Јерусалим“ од италијанског пјесника Торквата Таса. Како по избору дјела тако и по ваљаности самог превода могло се већ унапријед судити о величини његова духа. Ево првих стихова из прве пјесме његовог пјесничког рада:

„Ти знаш да св'јет сам' ужива
„Да г' опија вода чила,
„Коју Парнас свуд разлива
„Разблуднога свог из крила.
„И да сладцијем у пјеснима
„Вјешт' истина покривена.
„Моћ омекинат' срца има
„Од лишце и камена.

Његова лирска пјесма „Сузе сина размешнога“ и пастирска драма „Дубравка“ могу се сматрати као ремек дјела ове поезије.

„Гундулић је тим списима већ дао одушка свим својим осјећајима духовним и свијетским; али се још није исцрпила његова машта: на против, она се тек сад залећела и најбујније излила замислив и изведавши велики еп „Осман“ у коме се броји близу дванаест тисућа стихова“ (М. Бан).

Но како романтика у то вријеме даваше духовима више слободе то ни овај спјев нема оног јединства и збијености, коју класичност од пјесника захтијева, пошто се главна мисао у овом епу не концентрише на једну личност него је развучена између Владислава и Османа, који скоро исту вриједност имају. Али обје ове личности изгледају више споредне него главне, кад се узме у обзир главни смјерови епонеје, а то је ослобођење јужних Словена испод турског јарма, те излази да јунак у овом спјеву није ни Осман ни Владислав, него јужно Словенство, на првом мјесту Српство.

Но са гледишта историје књижевности од највећег је значаја, што Гундулић први међу својим земљацима ступи упоредо са српским гусларом на чисто народно земљиште, узевши за свој спјев предмет из народне историје, као и то, што опет први прекорачи оне уске границе, у којима се тадашњи пјесници кретаху, пошто

ова појезија живљаше само у вишим круговима и слојевима народним.

И ако Гундулић бјеше у тијесној вези са највећим јевропским пјесницима свију времена, ипак још у тјешњој вези бијаше са српским гусларом; исте мисли и исте жеље заносаху његову пјесничку душу; иста туга и исти јади цијенаху његово српско срце. Велик је био испосник и добар католик, али још већи Србин и ватренији родољуб. Љуто је цвилно над гробом српске пропасти, али се увијек дично и поносио српском славом и српском величином.

Он сматра Маћедонију за српску покрајину, ушљед чега и Александра великог назива Србином; ну није погрјешка, што вели, да су Дренопоља српска поља, јер то и из историје знамо.

Увијек му је на језику Косово, Милош и Марко. Једном ријечи свуд наилазимо на одјеке из српске историје, а особито у 8 пјесми, гдје се износи несрећна судба породице Ђурђа Бранковића.

Гундулић је био Србин, то је већ доказана ствар; исто нам најобилније доказује његов „Осман“.

И ако би наша браћа Хрвати неправедно хтјели, да је и он Хрват, ипак им треба опростити, „а и грчки градови отимали су се за Омира, достојно је, дакле, да се и они отимљу за Гундулића“.

Не можемо пропустити а да не наведемо, како Гундулић, сањајући о јединству јужних Словена не позивље свог идеал-владара на престо Симеонов, а још мање Звонимиров, него као Србин српски кличе:

„Немавићу да Стјепану
„Намјесник си круне царске,
„Чим под тобом земљ' остану
„Српске, рашке и бугарске“.

За тим му препоручује, да једно одјељење своје војске пошаље у „старо“ Никопоље, гдје се — каже — „Марка Краљевића.... још попјева бојна срећа“, а њему самом вели:

„Скокни кова по Косову,
„Гд' уби Милош цар' опака,
„А к бјелому Смедереву
„Пошљи киту твоих јунака.
„Дај д' одахне и почиве
„Укопаных пеп'о кости
„Ђурђ' деспота и Јерине,
„Ких зет Мурат ожалости“.

Наш народ истина није велик... па колико генија у току вијекова!?... Нема скоро ни једног вијека у којему Српство не даде по једног генија, па ипак свијет нас назива варварима и то онај исти свијет, онај незахвални свијет, којему смо ми кроз толико вијекова с пушком у руци на стражи бдили и који је сам варвар био онда, кад је Српство циловским корацима ишло ка култури; али право има Гундулић, што вели:

„Коло среће у околи
„Вртећа се непрестаје;
„Тко би горе ето ј' доли,
„А тко доље гор' остаје“.

Наши стари цијенећи и уважавајући дјела својих великана знали су им се заиста достојно и одужити, те тим оставише нам у наслједство свети аманет да шљедујемо њихову примјеру. Чу та њихова пошта не огледаше се у подизању величанствених споменика, као код других и срећнијих народа, пошто не имађаху за то ни злата ни сребра, јер им га је непријатељ отимао, ни туча, јер се непријатељ увијем користио, па ни камена, јер им и он од потребе бјеше, да подижу од непријатеља порушене храмове, него их стављаху у ред народних светаца или им плетијаху вијенце неумрле славе бесмртном пјесмом.

Године 1888. наста силно одушевљење поводом 300 годишњице Гундулићеве, те цијело Српство тако рећи листом бјеше кренуло, да се што достојније прослави овај значајни дан. Исте године би покренута од стране српске омладине на бечком универзитету мисао о подизању споменика овом српском генију; па гојећи вазда у срцу свети аманет наших отаца не могосмо, а да се и ми не придружимо том узвишеном циљу и приложимо бар један камен на тај трошни споменик неумрле славе бесмртног Гундулића, да би показали непријатељу нашем, да Србин још живи и да зна цијенити дјела својих великана.

Нека је слава бесмртном Гундулићу и вјечна успомена у срцима нашим!

Слава му?

„Г. Ц. Ј. К.“

Јавна захвала. Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизвољела је милостиво преко Високопреосвештене српско-правосл. АЕ. и Митрополије у Мостару, за цркву у Струићима храм св. великомученице „Варваре“ (Љубињска парохија) даровати једно „Еванђеље“

ново са златорезом као и један „Апостол“ нов са златорезом штампани у граду Сарајеву.

Овијем се како од стране потписаног, тако од стране горе поменуते цркве парохијана изриче Високој земаљској влади најтоплија благодарност, које јој кличемо: Живила висока земаљска влада!

Српско-православни протопрезвитерски уред у Љубињу 1. априла 1893. Број 60.

Сава Симић,
парох надзиратељ.

Јавна захвала. Честити Србин госп. Ђорђо Р. Ђурић, трговац из Бос. Градишке, рођени у Канавици кот. и парохије Љубиње у Херцеговини, открио је љубав срца и душе своје према својој домовини, те је цркви у Љубињу, храм Рождества св. Богородице, милостиво даровао: „Планишаницу Христову“ (полагање Христа у гроб, на платну дивот израђену, сколо кадифа са златним ресама и на 4 стране ките, у вриједности 100 фор. — као и „Петохљебницу“ од кина сребра, у вриједности 60 фор.

Зато му од стране потписаног, као и свијех житеља овдашњег св. храма, нека је овим начином изражена најердачнија захвалност.

Бог дао, те се и друга браћа на господина Ђорђа угледали, те се и они са оваким племенитим дјелом подичити могли, и у свом роду вјечан спомен оставити.

Кличемо ти скупа: Живио Ђорђо на дикy и понос св. православља и свога дичног имена!!

Српско-православни протопрезвитерски уред у Љубињу 10. маја 1893. Број 61.

Сава Симић,
парох надзиратељ.

Дар цркви. Ове године 21. априла умро је Јово Јелић, трговац у Љубушком, у 65 години живота свога, оставивши иза себе супругу и троје одрасле дјеце. Покојник пред смрт покљонио је цркви — храму св. Архистратига Михаила у Љубушком неке своје земље у вриједности 200 фор. а. вр. У посљедњим данима свога болнога стања често пута призивао је себи свештеника и радо се с њиме разговарао. Два пута био је снабђевен смртном тајном св. причешћа и тако 22. истог мјесеца и године у потпуном душевном задовољству предат црној матери земљи. — *Вјечна му памјат!*

Узгред нека је напоменуто, да је исти Јово био велики хулитељ цркве. За посљедње три године никад није хтио у цркву доћи, нити је

хтио никаква опћења са Хришћанима. Нико се није надао да ће и кад покајати се. Мене није никако примао. У опште свештенике није трпио. Сви напори и покушаји били су код њега узалудни. Једино моје религиозно понашање у опште, а нарочито према њему повратило га је. Послије првог исповиједања преда-мног и моје поуке био је готов на све, што сам му рекао. Ако и кад добијем слободнијега времена за рад, све ће ово донијети нам, мени мили „Источник“.

П. Ј.

Позив Архијереја. „*Чуј народе мој, поуку моју, приклони ухо твоје к ријечима уста мојих; јер опшочињем говор свој, — оно, што сам учио и дознао, што ми казиваше оци наши, да би знао поштом нараштај: дјеца, која ће се родити; па и они да би казивали својој дјеци, да полагају на Бога надање своје и не заборављају дјела својих предака, дјела Б. жија и заповијести његове да држе*“ (Исај. 78. 1—8).

По науци и препоруци Христа Спаситеља, да ће његова црква вјечно постојати у овоме свијету и према томе, да ће вјечно постојати и власт црквена, у којој ће Он вјечно пребивати, давши власт апостолима, да могу све народе учити, постављати себи пријемнике апостолеке власти; — апостоли пак знајући, да они не могу бити вјечни пријемници Христови и његове власти, предали су сву своју власт, коју им је Христос дао, својим пријемницима — епископима, на основу оних ријечи Христових, које је Он изрекао, кад је обећао да ће он вјечно пребивати у цркви. (Мат. 28, 20).

Па према томе се духовна власт сваког епископа, као старјешине у дому Божијем (1. Тим. 3, 15), и простире на сву повјерену му епархију, и на све, који припадају његовој цркви, у којој је сам Спаситељ у свима данима до свршетка вијека, — па била та лица духовна или свјетовна, једног или другог пола, једне или друге партије; при том, био богат или сиромаш, образован или прост, господар или сељак, владалац или поданик, републиканац или монархиста. А да је тако, о томе нам јасно свједочи 39. апостолеко правило, које овако гласи: „*Нему су повјерени ljudi Божији, па он ће за њихове душе и одговарати*“. У цијељи тој, сваки је епископ, као пријемник апостолеки, самим Спаситељем позват још онда, када је својим непосредним ученицима препоручио: „*Идите и научите све*

народс“, да свом својом духовном снагом и материјалне и физичке жртве радо подноси за благо његове цркве и њен напредак; да чешће походи своју епархију (Саб. Кар. прав. 63), те да се свагда и свуда лично увјери, како паства напредује у духу вјере и морала, како и свештеници врше своју повјерену им свету дужност, свештенорадњу и црквени устав. Даље, да у главном, поред тога и непрестано својему стаду проповиједа слово Божије ријечима самог Исуса Христа, који је сваком даном приликом проповиједао: о једној цркви, о једном стаду, о једним овцама, о једном чокоту, о једном небеском царству, о једном крштењу и светом причешћу и свагда учио свој народ истинама божанским и врлинама еванђелским, *благовременно и безвременно, свуда и на сваком мјесту*. Уједно, као пошљедник самога Исуса Христа, као прави шљедбеник св. апостола, као свештеник, који сија међу људима, као сунце, као пастир душа, као судија савјести, и као љекар немоћних душа и као отац духовни, позван је да васпитава и привађава своје стадо, сазидава тијело Христове цркве, шири славу Божију и спрема људе за времену срећу и вјечно спасење њихово. Још да сваког дана, у цркви и по кућама, непрестаје учити и проповиједати еванђелије Господа Исуса Христа, — а тешко ће бити ономе проповеднику, који не учи и не проповиједа еванђелије (Дјел. ап. 5, 42, 1. кор. 9, 16, гл. 4. стих 1); да показује људима пут живота (Дјел. ап. 2, 28); да поставља црквене старјешине по свим црквама, који ће проповиједати истиниту вјеру и хришћански морал, и који ће вршити и радити све оно, што још није довршено (Дјел. ап. 14, 23, Тит. 1, 5), — јер је сам Бог, Творац и Спаситељ рода људског изабрао, позвао и дао за то слабомоћном човјечанству: једне апостоле, једне пророке, једне благовјеснике, једне пастире и учитеље. (Јеве. 4, 10—13).

Ми, који смо се примили овог великог дара, Архипастирског свештенства и по благодети удостојили се назвати се у повјереној нам Богосајемној епархији дјелатељем винограда Господњег, проповједником, на првом мјесту браниоцем — руковођом у свакој хришћанској добродјетелји (Мат. 5, 14—16) — познавајући добро како из теорије тако и из дугог нашег у самом дјелању рада, тешке дужности и велику одговорност, која је са овим високим чином скопчана, — страх

је и зебња обузимала наше срце са нашим оваким малим и славим духовним силама; но су нас охрабриле ове богодуховне ријечи: „*Да вјера ваша не буде у мудрости људској, него у сили Божијој*“.

Па уздајући се, овако слабомоћни у моћ Божију (II. Кор. 12. 9) с тврдом и несумњивом надом на Свемогућег Бога, који нам је свагда био „*прибјежиште и сила*“ (Псал. 9, 9), да ће нам у овом нашем тешком, светом и новом задатку и од сада помоћи, „*уширо заутра*“ (Псал. 46, 5), — одважили смо се за велико апостолско дјело, презирући све ово-свјетске времене тегобе (Псал. 45, 3 и 46, 1, 2), с часним кретом и св. еванђељем предузети пут по каноничној визитацији у овој св. савској епархији.

Да, тако, у име св. живоначалне Тројице, као врховни строго одговорни пред величеством Божијим учитељ клира и пастве у повјереној нам епархији, с овим новим предстојећим игом еванђелеским, с новом приуговорљеном свагом и са усугубљеним трудом, радо се и ријешисмо на овај нов, не мало трудан, први нам овакви пут, на основу напријед поменуте *науке и препоруке* Христа Спаситеља и његових светих непосредних пријемника, да обиђемо своју епархију и неуморно радимо у овом од св. цркве повјереном нам винограду Господњем, пролазећи по њему са живом ријечју Божијом: „*вечер, уширо и полудне*“ (Псал. 55, 18.), позивајући архијерејским гласом: „*Чуј, народе мој, пошлу моју, приклони ухо своје к ријечима уста мојих*“, — а и пред самим божанственим жртвеником посведневно за себе и своју паству приносити саму душу и скрушено и смирено срце наше, и с тим хвалити, величати и прослављати свето име Господње и преузносити неисљедиви промисао Божији при уређивању св. Божије цркве на земљи.

Епископ Сава Дечанац.

Освећење звоника. Добили смо позив свечаном освећењу звоника Херцегове цркве код Горажда и свечаном парастосу за Херцега Стефана, основатеља исте цркве, које је приредила српско-православна црквена општина у Горажду на дан св. *Константина и Јелене*, 21. маја 1893. — као дан смрти Херцегове — а уз добровољно судјеловање српско-православне омладине чајничке. А. Дне 20. маја 1893. I. У 5 сати по подне, свечана вечерња са бденијем по дотичном

правилу. II. У 7^{1/2} сати у вече пригодна свечана бесједа у црквеном дворишту за сав сабрани народ, коју изводи српско-православна омладина чајничка и школска младеж горашка, по слиједећем распореду: 1. *Оче наш*, мелодија за 2 гласа од Ј. Цеа, — пјева школска младеж. 2. *Пригодни гозор*, — говори госп. М. С. Поповић, српски учитељ фочански. 3. *Милош у Лашињима*, народна пјесма, — пјева уз гусле Хаџи Гавро Радовић из Чајничка. 4. *Збор зборила господа хришћанска*, народна пјесма, према мелодији „*Пошета*“ царица Милица, у соло и збору пјева школска младеж. 5. *Мило знамење*, од А. Гавриловића, декламује госп. Висарион Петровић, српски учитељ чајнички. 6. *Крст и круна*, од Ј. Суботића, — преставаља српска омладина чајничка. Б. Дне 21. маја 1893. III. У 6 сати у јутру свечана јутрења, а по том архијерејска служба. IV. После свете службе: свечана литија око цркве, а по том освећење звоника. V. После освећења свечани парастос основатељу цркве, Херцегу Стефану, а уједно и књижевним трудбеницима: старцу Божидару Горажданину, јеромонаху Теодору и ђакону Радоју. VI. Након свега обреда одмор и свенародно весеље уз концертирање мјесне војничке музике.

Друштвена застава. Српско-православно црквено пјевачко друштво „Гусле“ у Мостару набавило је друштвену заставу, која је свечано освјештана 30. маја у тамошњој српско-православној цркви. Застави је кумовао пређашњи друштвени предсједник г. Јово Шола. После освећења у цркви цијело пјевачко друштво са заставом на челу пратило је кума до његова дома, гдје је застава изложена на углед гостима. У вече је била друштвена бесједа, са овим програмом: Први дио. 1. Бесједу отвара говором г. Алексе Р. Шантић. 2. „*Друштвена химна*“, пјесма од Алексе Р. Шантића, композиција Рудолфа Замрзле, пјева српско-православно црквено пјевачко друштво „Гусле“. 3. „*Ори ми се*“, композиција од Штунца, пјева поменуто друштво. 4. „*Усамљена Скрипта*“, пјесма од Лазе Станојевића, декламује гђица Стака Ућукалова. 5. „*Богви силни*“, пјесма од Ђуре Јакшића, композиција Даворина Јенка, пјева поменуто друштво. По одмору II. дио. 6. *Владислав*, трагедија у 5 чинова, од Ј. С. Поповића, преставаљају чланови и чланице друштвене.

Књижевне вијести.

Химна и бесједа од Јована Сундечића у славу стогодишњице Сима Милутиновића, Сарајлије, српског пјесника. Издање главног одбора за подизање споменика Симу Милутиновићу, Сарајлији. Сарајево. Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића. 1893. Цијена 50 нч. (1 круна).

Пета пастирска посланица (на васкрс) епископа жичког Саве Дечанца. Београд штампано у краљ. српској државној штампарији 1893. Страна 15.

Пастирске проповједи и бесједе. Прва књига. Написао Дим. К. Михаиловић, свештеник. (Награђене с 200 дин. из црк. фонда). Ниш. Прва нишка штампарија Ж. Радовановића. 1892. Стр. 117. Стаје 50 новч.

Религијско питање у нас. Написао Дим. К. Михаиловић свештеник, секретар духовног суда жичког. (Прештампано из „Весника српске цркве“ свеска II.) Београд. Парна штампарија Д. Димитријевића „Јеленска улица“ бр. 1. 1893. Ову књижицу треба да набави и прочита сваки свештеник у Босни и Херцеговини и према томе, да се запита: да ли и наше вјерске и црквене ствари иду како треба? и да ли је наш народ хладни према цркви и вјери, и који су томе узроци?

Писац на крају своје расправе вели: „Садање безвјерије и антагонизам вјерски није само наше зло, оно је данас опште друштвено зло, зло свију народа. То је зло постојало у свима временима људског развика, некада више — некада мање. И у времену Спаситељевом Садукеји шта су друго били — но данашње материјалисте, јер су и они, као ови данас, одрицали биће бесмртне душе и у опште биће свега духовног свијета. Материјалистичко безвјерије како у давнини, тако и данас, није било природни резултат непристрасне науке, већ прије морални факт, изазван извјесним моралним стањем и правцем друштвенога живота. Оно се јављало вазда као сапутник у времену, када је требало оправдати попустљивост у моралу и неко право грађанства прибавити за најнеобузданије прохтеве људских тјелесних жеља и страсти. *Једимо и пијмо*, јер ћемо сутра умријети (Исх. 22, 13), тако су у најдубљој давнини, по свједоци пророка, расуђивали жреци материје и тјела.

Људска природа ушљед тога, што се одржи из два дјела: душе и тјела, лако подлегне једној или другој страни свога бића. „У човјеку су, вели Апостол, два човјека, спољни и унутарњи и у колико један вада, у толико се други узвишује. (2. Кор. 4, 16). И прије свега, спољашњи човјек може да одржи превагу над унутарњим, над духовним, пошто њему иде на руку сав спољни материјални свијет, који непрестано утиче на човјека, и, тако рећи мами га к себи својим спољним ејајем и примамљивошћу.

Ну, хоће ли у српском народу спољни човјек да побједи унутарњег, духовног; хоће ли у српском народу освојити начело: једимо и пијмо, јер ћемо сутра умријети; чинимо све, јер нема душе, јер нема правде на небу — *зависи од нас, свештеника, мили другови и браћо, — зависи од нашег устављаштва, од наше радљивости у свом послу, зависи од наше љубави према Христовој цркви, према својој раду и имену.*

Прегнимо слошки сви на посао свој; јер нас нема ко нити и може да замијени у цркви. Крајње је вријеме, да се једном престане да пружа на нас прст, да се на нас подиже рука тешке оптужбе, да смо изневјерили своју заставу, заставу службе у цркви и Јевачељу и да смо са својом паством пали у калују моралну. Подигнимо се, ако је ово у истини, и живим радом само посједочимо, да је свештенство још и данас на висини, да је уз заставу св. Саве и да служи роду и имену крстом и науком вјере.

Прекинемо неслогу и наше ситне размирице; јер су дани озбиљни, који свима наговјешћују буру у моралном животу народном. Педопустимо, да нам се једнако проповједа: „врачу исцелисја сам“, и „пропаст твоја од тебе Израилу“.

Мала Катавасија, одговори и црквене пјесме, које се поју на недјељној, празничној и пређеосвећеној служби, на призивању и на опијелу, *за два деција гласа* (сопран и алт) удесио Тихомир Остојић професор српске велике гимназије новосадаке. Издање ауторово у Новом Саду 1893. 8° стр. 48. Цијена 40 новч. — Ова врло zgodно удешена књига врло ће добро доћи свим одраслијим ученицима српским. Још већу вриједност даје овој књизи то, што је у почетку књиге и мало упуство за ноте. Књига се ова може употребљавати не само у школама, него и у црквама,

јер је изишла са благословом патријарха српског у Карловцима.

Шематизам православне епархије Боко-торско, дубровачке и спичанске за годину 1893. У Дубровнику „Српска Дубровачка Штампарија“ А. Пасарића. 1893. По статистичком прегледу за 1892. годину било је у овој парохији: 8 манастира; 4 протопрозвитерата; 43 парохије; 7 капеланија; 206 цркви; 5.250 домова; 27.151 душа; свештеника монашког чина 11 а свјетовног 43; дјаконa монашког чина 2. Родило се: законитих мушких 376, женских 316; незаконитих мушких 9, женских 10. Вјенчало се првобрачних 162, другобрачних 29, смијешаних 6. Умрло мушких 259 женских 282. Број прешлих у православље 2, из православља 1. Број приправљајућих се за чин свештенички 14. Број катихумена по средњим и основним школама 1846.

Извешће светјешему архијерејском сабору о каноничној визитацији епископа жичког Саве Дечанца. Отштампано из „Просвјетног Гласника“. У Београду држ. штампарија краљевине Србије 1893. Стр. 65. Садржај: I. Позив архијереја; II Светјешњи саборе; III Колико је црква похођена, и каквог су стања цркве и манастири; IV О антимињима; V О свештенству; VI О побожности народа; VII О просвјети; VIII О поуци; IX. Колико је било одмора, и рад за то вријеме; X Нај дужи одмор и рад за 65 дана, и ријеч о непроходним путовима између овчарско-кобларских манастира; XI Пећине на левој обали Мораве и штеточиње, које чине штету на десној обали; XII У опште о путу.

Први извјештај епархије Бачке. Написао Сергије Шакрак-Нинић. Издање епархијске управе Бачке. Нови Сад 1893. 16^о стр. XIV. 320. Цијена 1 фор. Ово је први шематизам епархије Бачке и разликује се тако рећи у свему од до сад издатих шематизама појединих епархија православне цркве у Далмацији, Боко-которској, Босни и Херцеговини, и епархија карловачке митрополије. У овом извјештају нијесу наведени епископи, који су били до 1893. године.

По статистичком прегледу, види се, да је у епархији Бачкој у 1892. години било: 66 цркви и 14 капела; 92 свештеника и помоћника; 64 парохије; 130.383 српске душе; 1555 назарена Срба; 132 српске вјероисповједне школе; 136 учитеља и учитељица; 38 пучких школа српских, и 38 учитеља Срба у пучким школама.

Извјештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине за годину 1892. Подноси црквени одбор главној скупштини сазваној за 4. април 1893. IX. Панчево 1893. Штампарија Браће Јовановића. При крају прошле године 1892. било је цјелокупно имање форината 281.262'91; оно се дакле увећало према имању у 1891. години са фор. 18.849'35.

Жена као домаћица, супруга и мати. Говорио на забави „Добротворне задруге сентомашких Српкиња“ 6. фебруара 1893. у Сентомашу Ђура Страјић, свештеник. У Новом Саду, издавачка књижарница и штампарија А. Пајевића. 1893. Страна 24. Цијена 20 новч.

Српске народне женске пјесме из Сарајева. Сабрао Михајло Милановић. Цијена 35 новч. поштом 40 новч. У Сарајеву. Издање и штампа Шпиндлера и Лешнера. 1893. У овој књизи од 134 стране има 84. пјесме.

„Будућност Мухамедоваца у Босни и Херцеговини. Написао и издао Мехмед бег Капетановић — Љубушак. Намијењено на оглед неким нашим земљацима. Цијена 15 новч. Сарајево. Тискара Спиндлера и Лешнера. 1893.“ Ова брошира штампана је латиницом у почетку априла о. г. и има 28 страна.

Књижевни радови Мар. С. Поповића-Родољуба. Издање књижаре Јована Радака. Цијена 50 п. Вел. Кикинда 1893. Штампарија Јована Радака. Стр. 168. Ова збирка књижевних радова дијели се на два главна дјела: I путне црте и приповијетке; и II. пјесме.

Српски учитељски конвикт у Новом Саду. Из штампаног рачунског извјештаја о српском учитељском конвикту за год. 1892. види се, да уплата од 113 чланова оснивача износи у свему 2.008 фор. 01 новч., а од 83 члана потпомагача 3462 фор. 50 новч. — По прегледу благајнице, за вријеме од 1. јула 1892. до 31. децембра 1892. било је 140 фор. 45 новч. прилога, 210 фор. од забаве, 95 фор. 20 новч. од тасова, и уплаћен је легат пок. Томе Зелића из Новог Сада од 1000 фор. — *Стање друштвеног имања 31. децембра 1892. износи 18833 ф. 54. н. а. вр.*

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Уредник: Коста Херман владин савјетник. 1893. година I. књига Садржај. Dr. Lj. Thallóczy: Prilozi k objašnjenju izvora bosanske historije (Sa tri slike u tekstu.) I. Prilog k životopisu Mladena Šubića, bana bosanskoga. II. Gene-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

алошко-biографички прилози из XIV. stoljeća. III. Dva relikvijara supruge Sandalja Hranica u Zadru. — Ем. Лилек: Вађење живе ватре у Босни и Херцеговини. (Са 2 слике у тексту.) — V. Radimsky: Nekropola na Jezerinama u Pritoci kod Bišća, (Sa 48 slika u tekstu i 1 tablom). — Др. Ђиро Трухелка: Стари херцеговачки натписи. (Са десет слика у тексту.) — Др. М. Кишпатић: Stiva iz Ljubić-planine kod Prnjavora. — Фрање Фиала: Резбарија на кори. (Са 1 таблом.) Др. Ђиро Трухелка: Poblize odbregjivanje prehistoričkih nahogjaja u Bosni i Hercegovini iz željeznog doba — Фрање Фиала: Adnotationes ad Floram Bosnae et Hercegovinae. — Биљешке о Флори Босне и Херцеговине. — V. Radimski: Prehistorička sojenica kob Ripča blizu Bišća (Sa 10 slika u tekstu i 3 tabele.) О. Рајсер: Вране и сродне птице у Босни и Херцеговини. — Франјо Фиала: Prilozi arheologiji Bosne i Hercegovine. (Sa 14 slika u tekstu i 6 tabli). I. Rimske razvaline u Gracu. II. Rimski prijedmeti, nagjeni u grobovima kod Savića. III. Rimski nahogjaj u Trnovu. IV. Prehistorička bakrena sprava. V. Rimski nahogjaj kod Ljubuškog. — Виктор Апфелбек: Етимологични излет близу Сарајева. — Различно — Различно. Иван Зовко: Otkle dogje da su pas i mačka kari (neprijateljni) jedno na drugo. — Томо А. Братић: Херцегово врело и грчки град. — Садик еф. Угљен: Олово као народни лијек. — Иван Зовко: За што су постале вржежбеницама (раслине, као: тиква, диња, и све што понесе вјежбом).

Годишња цијена са поштарином 2 фор. Поједине књиге стоје 30 новч.

Пјесник и вила. Под овим насловом изишла је лане књига од витешкога господара Црне Горе *Николе I*. То је диван спјев, који су све наше новине са најљепшом хвалом оцијениле; али је штета било, што те књиге није било на продају, јер није била штампана за продају. Сад пак са Цетиња јавља управа цетињске читаонице, да је узвишени господар даровао своју књигу „Пјесник и вила“ у корист „Зетског Дома“, те се у ту цијел може прештампати и продавати. Тога ради управа цетињске читаонице позива сад на претплату на друго издање „Пјесника и виле“. Књига ће се штампати на финој и простијој хартији, те на финој стаје 70, а на простијој 50 новчића. Претплату прима г. Петар Рамадановић, црногорски агент у Котору. (Cattaro, Dalmacija). А ко хоће може се претплатити

и у књижарници Мил. Каракашевића у Сомбору. Тиме се даје прилика да свако набави ову књигу и у њој ужива читајући је.

Четврти извјештај о православној срп. богословском училишту у Сремским Карловцима. Школска година 1892.—93. Саставио протопрезвитер Јован Вучковић проф. богословије и привремени ректор богосл. училишта. Нови Сад. Издавачка књижара и штампарија А. Пајевића. 1893. Број слушаца у правосл. богосл. училишту карловачком концем 1892./3. школске године било је 93.

Адамско колено. Слика (приповијетка) из сеоског живота. Од Јанка М. Веселиновића. Београд. Накладом књижаре Велимира Валожкића. 1893. Цијена 30 п. д.

Суђаје (Суђенице). Драмолет у три чина с пјевањем и прологом. По народном веровању написао Љубинко. Музика од г. Јосифа Маринковића. (Ово је дјело наградила Матица Српска у Новоме Саду). Београд. Штампано у штампарији код „Просвете“. Цијена 1 динар.

Племенита Рујица прича за васпитаче и васпитанике. Писао Дим. Јосиф. Београд 1893. Штампано у државној штампарији краљевине Србије. Накладом књижаре Велимира Валожкића. Стр. 165. 8°. Цијена јој је 75 новчића. *Књига је украшена са шест слика у живим бојама.* На пет књига добија се једна бесплатно. Поручбине из Босне и Херцеговине треба упућивати на књижару *Арсе Пајевића* Нови Сад, или *Браће Јовановића* Панчево.

Књиге, као што је ова, које су намијењене дјеци за поклоне о испитима и другим свечаним приликама, треба и саме да су у свечаном одијелу, како би тиме увеличале она узвишена осјећања, што их ове свечане прилике изазивају у души дјетињој. Дивне, живе слике привлаче дјецу, да се позабаве дуже и са садржином, те одабрану садржину још већма савлађују и приљубљују њиховом примљивом срцу. А родитељима и пријатељима дјечијим зар може бити веће радости од оне, кад им узданица из рана почне уживати у *лијепој, истинитој и узвишеној* поуди.

За садржину постарао се писац, као познати пријатељ српске омладине, а за укусу израду није књижара жалила ни труда ни трошка.

Ову красну књигу пуну религиозно-моралне поуке најтоплије препоручујемо учитељима и

школским одборима да је набаве за дарове дјечи о школским испитима.

Издања „Српске књижевне задруге“. 1. *Живот и прикљученија Димитрија Обрадовића*, за штампу приредио и предговор написао Живко Поповић. У Биограду 1892. Цијена 2 динара. 2. *С мора и са сува*, црте д-ра Милана Јовановића, У Биограду 1892. Цијена 2 дин. 3. *Даворје* Ј. Ст. Поповића, за штампу приредио и рјечник и предговор написао Љубомир Стојановић. У Биограду 1892. Цијена 2 дин. 4. *Бакова Фра-*

Брис, написао Симо Матавуљ; с рјечником и предговором Љубомира Јовановића. У Биограду 1892. Цијена 2 дин. 5. *Драмашки списи* Косте Трифковића, свеска 1, за штампу приредио и предговор написао Данило А. Живаљевић. У Биограду 1892. Цијена 2 дин. 6. *Истинска служба*, написао И. Н. Потапенко, прево М. Ђ. Милићевић. У Биограду 1892. Цијена 2 дин. 7. *Историја Српскога народа* с погледом на историју сусједних Хрвата и Бугара написали Љубомир Ковачевић и Љубомир Јовановић, свеска I. У Биограду 1892. Цијена 2 дин.

Читуља.

† **Стеван Баковић,**
протојереј и парох Сарајевски.

9

Овај дугогодишњи служитељ Божијег олтара — примивши тајну св. причешћа — преселио се у вјечност 9. априла 1893. год. у 2 сата послје подне у 96. години живота свога. При опјелу чинодјејствовао је Његово високопреосвештенство митрополит госп. Ђорђе Николајевић са 12 свештеника, и један ђакон; а по том 11. истог мјесеца и године у 4 сата послје подне тијело покојниково сахрањено је у кошевском гробљу. У цркви се опростио с покојником у име свештенства и народа Ђ. Петровић прото а на гробу Ђ. Бјелановић свештеник са говорима, у којима су оцијенили живот и дјелање овог старог српског духовника. Како при спроводу од куће до цркве (носећи мртве остатке протине 6 свештеника), тако и од цркве до ладног гроба испраћен је покојник од многобројног народа, црквене општине, школског одбора, ученика српских школа, пјевачког друштва „Слоге“ са свима почастима које доликују и које припадају служитељу божијег олтара и пастиру духовног стада. Спровод бијаше тако сјајан, величанствен и многобројан, да их се мало памти такијех.

Покојник се родио у Каменој Гори код Колашина близу Бијелог Поља у селу Ожеговцима мјесеца августа 1797. године од оца Продана и матере Анђелије.

Иза рођења његова послје пола године преселе му се родитељи у село Црљенице код

Плеваља (Таслице) у близини манастира св. Тројице.

До 1807 године млади Стеван чувао је јанце и овце код куће својих родитеља, и кад је навршио 10-ту годину узраста, одведеше га родитељи у манастир да књигу учи. У манастиру је 7 година остао учећи се књизи, црквеном правилу, а по некад ишао је са калуђерима по парохији манастирској.

Пред долазак митрополита Херцеговачко-захумског Јеремија у манастир св. Тројицу ради каноничке визитације, умријеше Стеванови родитељи од куге. Владики Јеремији допадне се млади Стеван, и он га узе себи и поведе из манастира по епархији својој, да купи с њиме владичарину. У том свом путовању загледао је и испросио Јелку кћер Трифка Зеца у Фочи, са којом се доцније (1816 год.) оженио, и са њом пуних 76 година у браку поживио, и која је прошле године 20 октобра преселила се у вјечност.

При повратку из епархије, млади Стеван са владиком прође кроз Сарајево у Мостар. Не прође много времена а митрополит Јеремије преселио се у вјечност 29 јуна 1815 године у манастиру Житомишљићу, гдје је из Мостара побјегао од такозване болести „куге“, која је тада бјеснила.

Послје смрти владике Јеремија у половини јула и. г. млади Стеван поврати се у манастир св. Тројицу, и ту остане неко вријеме, а потом оде у Фочу, вјенча се са својом заручницом, па се опет — оставивши своју

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www супругу код родитеља — поврати у манастир, гдје остане све до рукоположења, припремајући се за свештенички чин.

Године 1817. дође у Сарајево и 28. 29. јуна тадашњи митрополит Дабро-босански Венијамин рукоположи га за дјакон и свештеника. У Сарајево је тада био један калуђер из манастира Гомионице као јефимер, и тадашњи сарајевски Срби трговци — чурчије зауставе свештеника Стевана за јефимера. У Сарајево он остане само 14 мјесеци. За сво то вријеме била му је попадија код својих родитеља у Фочи. Ма да су га тадашњи општинари — кметови сарајевски заустављали, да стално остане у Сарајево, али његова бујна младост немогаше мировати, него опет оде у манастир св. Тројицу, којом приликом сврати се у Фочу да обиђе своју супругу. Из Фоче неповрати се у манастир, него се крене у Србију на коњу, јер је био чуо да је тамо букнуо устанак.

Након неког времена врати се из Србије опет у манастир св. Тројицу, у коме не остаде дуго, јер га митрополит Јосиф позове у Мостар, и дадне му парохију у Стоцу. У овој варошници и околним селима служио је парохију само 5 мјесеци. Из Стоца крене се право у Фочу без питања надлежног архијереја; те, кад је чуо владика, поврати га с пола пута и пошаље га у Дувно (Жупањац), и дадне му ту парохију. Овдје млади свештеник Стеван остане подругу годину. За сво вријеме његова премјештања, попадија његова била је код својих родитеља у Фочи.

На молбу његову послѣје подруг-годишњег његова бављења и служења парохије у Дувну, владика му дозволи да обиђе своју супругу у Фочи. Пролазећи кроз Сарајево он не затече тада у Сарајево ниједног варошког свештеника, него су околни и оближњи сеоски свештеници у стару цркву сарајевску редом долазили, свету службу свршавали сваки дан и народу у вароши чинодјејствовали. Тадашњи митрополит Венијамин не дадне му да иде даље, него заустави га у Сарајево да остане за сталног пароха, а то је било 1820. године, као што је сâм покојник својом руком забиљежио на покровцу — воздуху, с којим је покривен био, кад је у гробницу спуштен. Ове године пресели се и његова супруга у Сарајево, и свештеник Стеван постаде сталним јефимером сарајевским, служећи цркву и народ све до године 1887.

Српско-правосл. црквено-школска општина, — уважавајући заслуге и цијенећи рад и старост свога омиљеног проте, одредила му је доживотну пензију на мјесец 70 фор. И ако је стављен био у пензију, опет је он од 1887. до 1891. год. долазио редовно у цркву и чешће пута служио, а и нека чинодјејства свршавао на молбу појединих Христијана све донде, док га није старачка немоћ савлада и у постељу свалила.

Због ревностне његове службе тадашњи митрополит Амвросије произведе свештеника Стевана у чин протопрезвитерски 23. априла 1840. године, а 17. октобра 1882. на предлог тадашњег митрополита, именовало га је Његово Величанство цар и краљ за почасног члана АЕ М. Конзисторије сарајевске. Митрополит Сава Косановић, одмах у почетку своје архијерејске власти, — уважавајући протине заслуге у служби свога народа, — обдарио га је напреним крестом.

Од свијех дотадашњих јефимера, најдуље је прото Стеван проживио у Сарајево као свештеник и служитељ Божијег олтара, уживајући од свега народа поштовање, љубав и оданост.

Осим тога, он је и све владике замјенивао, кад би који удаљио се из Сарајева по каноничној визитацији у епархији. Колико је пак другова и пароха запамтио, ни сам их се свијех није сјећао.

За вријеме његова пароховања, промијенило се је дванаест архијереја и то само у Дабро-босанској епархији.

До пошљедњег издиханија прото Стеван био је при чистој свијести, и сјећао се свијех догађаја, само му немоћ у плућним органима недаде говорити.

Кад сам га једном приликом на Васкрс питао да ми што год из живота свога као дугогодишњи свештеник каже и прича, он би уздахнуо и рекао: „А шта ћу да ти провиједам и казујем, немам ти мој синко ништа доброга рећи. И у путу и у цркви и у овој мојој кући очекивао сам да ме неће смакнути зликовци. Првих година док бијех млађи и тако и тако, али кад остарих бојао сам се и стрепио. Но поред свега страха и зулума, ја сам синко посведневно ишао у нашу стару цркву на јутрењу, литургију и вечерњу, и служио у њој сваке треће а по кад кад и друге седмице. Тревљавало ми се да сам и по пола године сâм из дана у дан служио у њој због оскудице у јефимерима. Јест, синко, тако је, и

анај, да у оном времену у Сарајеву за вријеме мога јефимеровања, више пута била ми је што се каже „глава у торби“. Више пута кад сам у цркву рано у јутру долазио, пролазио сам крај мртвих Христијана, па шта више и о вратима црквеним налазио објешених, и ја сам их скидао и у цркви опојавао, а потом до гроба спроводио и сахрањивао. Једном на Васкрсе у ноћи године 1845. одслужило сам литургију, а ни једне православне душе није било у цркви, осим клисаре неког Миљушића, јер нијесу смјели доћи због тога, што је било оглашено да ће те ноћи сви Срби бити изсјечени. Ја се нијесам страшио ничега, него сам у цркву долазио, у њој служио и народу у свако доба и зван и не-зван у куће долазио, тјешећи Христијане и свршавао им молитве и све остале црквене обреде“.

Овај служитељ и ако није био какав свјетски учењак, нити високи достојанственик црквени нити бучни родољуб, — и ако није учио богословију, али је својим примјерним животом, својим хришћанским врлинама и срдачном вјером учио и руководио повјерену му паству као прави свештеник. Био је вјешти познавалац црквеног правила, и најтачније извршавао га је у цркви у служби Божијој и црквеним обредима.

Његов је религиозни и моралније живот налик био поточићу који тече долином, а с обје стране натапа њиве и ливаде. Његова побожност, његово строго свештеничко и хришћанско живљење у правом смислу тих ријечи треба да послужи другим млађим свештеницима на углед. Он је са својим народом у најцрњим данима ропства, дијелио и добро и зло. Он је непорочно, поштено и вјерно послужио Богу и своме народу, чувајући сваку хришћанску душу од гријеха и препоручујући добродјетељи. Он је пуних 70 година као служитељ Божијег олтара и као истински пријатељ свога народа благосиљао своју паству и у цркви и дому и на сваком мјесту. Он је у сваку кућу у свако доба долазио и на први се позив тачно одазивао. Његов је живот у оним прошлим временима у Сарајеву био у више прилика у опасности, но он није никад пренебрегавао свештеничку дужност.

Њега није ништа застраживало у трудној свештеничкој служби, и није ни за часак остављао часну трапезу и свети храм, него је сваке јутрење, литургије, вечерње са правом вјером

и срдачном побожношћу молио се небесном Оцу да милостиво погледа православни српски народ — на његову паству, коју је и срцем и душом љубио, и био јој истински пријатељ у сваком погледу. Он вије носио оружја, — његово је оружје био крст; он није састрашавао силом и пријетњом, него су његова сила биле пастирске ријечи, добар начин и примјер.

Лијепо нам црта старе српско-православне свештенике, један достојанственик црквени овим ријечима: „Смрт прибира једног по једног од наших старих свештеника; они одлазе Богу на истину, а њихов живот и рад остаје нама млађима као неки извор, из ког треба да црпимо за се поуку: „*како треба поповати у српском народу, и како се треба са својим парохијанима обходити, — нарочито ово питање, код нас свештеника млађег нараштаја очевидно оскудјева, што код старих наших попá најјејачија црта бијаше, и у правом смислу бијашу народни свештеници*“.

Његова паства без разлике стања и ста-лежка е поносом спомињу упокојеног старца протјереја, а за што и не би, кад је он блистао међу њима са красотом оних својстава, која величају славу доброг и побожног служитеља Божијег олтара и православног духовног пастира. Он је био кротак и тих као апостол, и право рекавши био је својој пастви: „*јакоче дошлица грјешника своја чада*“. Молитве његове, које је он као служитељ Божијег олтара, тако дуго приносио и у цркви и у домовима међу Христијанима: — да Бог њему и његовој пастви дарује миран, непорочан и хришћански конач услишане су, јер је он мирно и непостидно скончао и упокојио се, пребивајући до последњег издиханија *честим пред Господом*.

И по томе је истинито слово Божије које вели: „*Блажени умирајуши о Господје*“.

Овај служитељ отишавши душом у небесне обитељи а остављајући своје земне остатке рецимо му:

Вјечна ти памјаш вјерни служитељу Христове цркве.

Вјечна ти памјаш добри свештениче, који си служио и Богу и народу свом душом и срцем.

Вјечна ти памјаш и вјечни покој у царству славе.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Теофан Варница,

парох Блашки, протопресвитерата
Баналучког.

Овај служитељ Божијег олтара, последије дужег боловања од прсне болести преселио се у вјечност 30 маја о. г. а сјутра дан у 3 сата последије подне опојан је по обреду православне цркве од пречасног протојереја В. Ковачевића, уз припомоћ свештеника бошковићког Цвије Поповића и свештеника бистричког Јована Новаковића.

При свршетку опијела држао је присутним парохијанима пречасни прото В. Ковачевић говор о животу и раду покојниковом.

Покојник је сарањен код блашке цркве уз саучешће многобројних његових парохијана.

Свештеник Теофан Варница рођен је 16. јануара 1833. године у селу Блашку од оца Таврила свештеника и матере Цвијете.

Рукоположен је за ђакона 26. октобра а за свештеника 8. новембра 1854. године у бившој старој цркви у Ребровцу од епископа Антима рођеног Србина Босанца, сина свештеника Захарија јефимера сарајевског.

Теофан Варница није учио никаквих високих школа, али је био у својој свештеничкој служби врло реван и практичан, а својим парохијанима погодан и ваљан, што доказује и то: да се никад ни један ктиторин није имао зашто на њега потужити.

Осим тога био је добар Србин и гостоприм према свакоме. Како богаташ тако и најсиромашнији пред његовим очима једнаки су били, и свакоме је помагао, који је од њега помоћи затраживио.

Иза себе оставио је двије кћери, једног брата и носинка Петра Варницу, који је свршио богословију у Рељеву и као свештеник био је додијељен за помоћника.

Бог да му душу прости и вјечна му памјат!

† Стеван Поповић,

парох Стрмички у протопресвитерату
Власеничком.

Након седмомјесечног тешког боловања од сушице, примивши тајну св. причешћа, преминуо је овај служитељ Божијег олтара и преселио се у вјечност 18. априла о. г., а сјутра дан тијело покојниково опојано је у старој манастирској цркви Ловници од четворице свештеника, и сахрањено је у опште гробље стрмичко у 5 сати последије подне, у присуству многобројног народа селског.

При опијелу држао је говор свештеник Никола Поповић, у ком је описао живот и врлине покојникове као духовног пастира словесног стада.

Покојник је рођен у Стрмници 15. децембра 1826. Рукоположен је за ђакона и свештеника 8. и 9. марта 1863. у цркви Ловници од епископа Висариона.

Иза себе покојник је оставио своју браћу и супругу у врло сиромашном стању.

Овај свештеник био је реван служитељ и добри пастир свога духовног стада.

Бог да му душу прости и вјечна му памјат!

Јован Грбић,

парох Рујнички у протопресвитерату
Бихаћком

Последије кратког боловања преселио се у вјечност 30. априла о. г. а сјутра дан 1. маја опојан је од пет свештеника и сахрањен је у присуству великог броја народа.

Покојник је рођен у Рујници 24. јуна 1837. а рукоположен је за ђакона и свештеника 20. и 25. децембра 1862. у Сарајеву од митрополита Игњатија.

Иза себе оставио је у сиромашном стању супругу и двоје мушке дјете.

Своје је парохијане ревно служио, и због тога стекао је љубави код своје пастве.

Вјечна му памјат и Бог да му душу прости.

Натјечај.

Ове 1893. године отвориће се у Кључу српско-православна вјероисповједна основна школа. За ову школу тражи се учитељ, који ће поред плате од 400 фор.

словом четири стотине (фор.) годишње у сразмјерним оброцима мјесечно примати; а уз ово стан и огрјев са довољним вртом.

Компетенти нека се својим инструираним молбама обратe на Високопречасну АЕ и М. Конзисторију у Сарајеву, која ће избор учинити.

Натјецатељ треба да докаже: да је Србин православне вјере, да је доброг моралног вјерског и политичког владања, и да је с добрим успјехом оспособљен за отправљање учитељског звања у основној школи.

Учитељу ће спадати у дужност, да поред школске наставе повјерену му дје-

цицу учи и црквеном појању, с којима ће обвезан бити пјевати у цркви при свима богослужењима.

Свршени богословци имају првенство.
Рок 14. августа 1893.

Из општинске сједнице.

У *Кључу*, јуна 1893.

Српско-православна црквено-школска општина.

Предеједник:
Остоја Микић.

Натјечај.

Српско-православна црквено-школска Општина у Обудовцу у Босни (котар Брчки), тражи једног учитеља препаранда или богослова рељевског завода за мушку четвороразредну школу.

Учитељ поред наставе у школи дужан је држати пјевницу у цркви, бити перовођа у црквено школским одборским сједницама.

Учитељ мора бити Србин православне вјере.

Годишња плата учитељу је 400 фор. а у име огрјева 50 фор. Осим тога добија

стап са једном собом, кухињом и успремницом, и уз стан један и $\frac{1}{4}$ ораће земље за сијање поврћа и др.

Ко жели ово мјесто заузети нека се пријави потписаноме одбору најдаље до 15. јула по старом календару о. г., и нека своје школске и друге свједоцбе уз молбу приложи.

Школа почиње 1 августа.

У *Обудовцу* 6. јуна 1893.

Црквено-школски одбор.

Предеједник:

Миљивоје Стојчевић

свештеник.

Натјечај.

За српско-православну основну школу, која се ове године тек отвара у Друговићима, котара Прњавор, на главном путу између Прњавора и Бањалуке; тражи се учитељ са годишњом платом 400 фор. станом, огрјевом и вртом за сијање.

Мјесто је врло пријатно, а један сат далеко од илице „Слативе“.

Молбе треба слати на протопрезвитерски уред у Прњавору, са знаком: за црквено-школску општину у Друговићима.

Српско-православна црквено-школска општина у Друговићима, јуна 1893.

Предеједник:

Цвијо Милановић,

свештеник.

Натјечај.

Потписана општина потребује једну учитељицу за I. и II. разред мјешовите (обосполне) школе. Плаћа је годишња 360 фор., стан и огрјев. Која натјецате-

љица жели ово мјесто заузети, треба да потписаној општини поднесе са молбом доказе: да је Српкиња православне вјере и да је науке за учитељицу свршила.

WWW.UNILIB.RS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Поред прописаних предмета за I. и II. разред, дужна ће бити иста женску дјецу ручном раду учити, и недељом и празником дјецу у цркву доводити.

Рок стјецају до 1. августа о. г.
У *Варцар-Вакуфу* 17. јуна 1893
Српско-православна црквено-школска
општина.

Бр. 1063

Службени позив на претплату.

И ако је свештенство Дабро-босанске Архидијецезе обвезано лист „Босанско-Херцеговачки Источник“ држати и на вријеме претплаћивати се, ипак до данас не одужише се, за ову годину свештеници: Сарајевског, Височког, Травничког, Варцарвакуфског, Гервовачког, Бањалучког, Костајничког, Дервентског и Сребреничког протопрезвитерата. Херцеговачка, а још мање, Доњо-Тузланска Дијецеза, неодазива се, како би требало, а лист свако жели на вријеме имати.

Ко оће да је тачан, тај се увијек на вријеме одужије, но немар онијех, који лист примају, а неплаћају га на вријеме

а неки никако —, стоји на путу, да и овај једини духовни часопис, у овим земљама, може животарити, и на даље своју корисну дјелатност вршити.

Поред других неприлика духовна власт узда се да прави пријатељи „Источникови“ неће допустити, да он пропадне, а кад би то једном морало бити, кривица би стајала до онијех људи, који се с правом наврати могу „књижевне“ изјелице.

До конца мјесеца Јула треба да се одуже сви, који лист примају.

Из сједнице конзисторијалне.

Сарајево 31. маја 1893.

Дабро-босанска Конзисторија.

ПЕТАР НИКОЛИЋ У ЗАГРЕБУ

Највеће фабричко стовариште слика, икона, оквира, огледала, сваке врсте сатова, столица из свинутог дрвета, кина сребра, шиваћих машина дрвеног и гвожђаног покућства итд.

Препоручује сваке врсте и величине олајном бојом штампаних слика а нарочито мојом накладом помножане народне историјске слике као:

„Св. Саво благосиља Српчад“.

„Херцеговачко робље“. „Рањеног Црногорца“. „Босански бјегунци“

„Дједа и унука“. „Пјесника Гундулића“.

као и руком рађене на платну српске слике:

„Цар Лазар са породицом“.

„Цар Душан и вила“. „Југ Богдан и 9 Југовића“. „Косовка дјевојка“.

„Сан Краљевића Марка.“ „Бранко Радичевић и вила.“

Св. икона сваке израде и величине, цјелпваћих икона на лиму, а израђују се и цјели иконостаси за цркве, за које се прорачуни на захтјев шаљу.

Портрети се израђују највјерније по фотографијама у свакој величини

Црквених утвари од кина сребра, посребренога $\frac{1}{5}$ чистог сребра.

Цијене су најумјереније, а плаћа се олакшава мјесечним оброцима.

Цијеници се шаљу на захтјев бесплатно и франко.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Број 57.942.

I.

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1893./4. (^{20. августа}/_{1. септембра} 1893.) примиће се у сјемениште источно-православне богословије у Рељеву више питомаца из обсега архидијецезе Сарајевске и митрополија Мостарске и Тузланско-Зворничке.

Питомци добивају у сјеменишту бесплатно: стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога при крају школске године размјерни путни трошак за одлазак својим кућама преко ферија.

За попуњење овијех мјеста расписује се овијем натјечај, те се дотичне молбенице имају управити преко дотичног епархијалног митрополита на земаљску владу, које најдаље до 20./8. августа 1893. морају стигнути.

Молитељи имају да докажу:

- а) крснијем листом, да су исти православне вјере;
- б) *школском свједочбом, да су свршили са добријем успјехом осам разреда велике гимназије, односно ако таквих молитеља не буде, најмање пет разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини односно Аустро-Угарске монархије;*
- в) свједочанством надлежне политичке власти да су припадници Босне и Херцеговине и да су неприкорног понашања и неожењени;
- г) лијечничким свједочанством, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

Сарајево, 25. јуна (7. јула) 1893.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.